DICTIONARIVM
MALAICO-LATINVM
&
LATINO-MALAICVM.

CVM ALIIS QVAMPLVRIMIS quæ quarta pagina edocebit.

Opera & ſtudio

DAVIDIS HAEX.

ROMÆ,
Typis & impenſis Sac. Congr. de Propag. Fide.
MDCXXXI.
SVPERIORVM PERMISSV.

Imprimatur si placet Reuerendiss. P.M.S.Pal.Apost.

A. Episc. Bellicastren. Vicesg.

Imprimatur

Fr. Nicolaus Riccardius S. Pal. Apost. Magister, Ordinis Prædicatorum.

EMINENTISS. ET REVERENDISS.
PRINCIPI
FRANCISCO
S. R. E. CARDINALI
BARBERINO

DAVID HAEX F.

HOc verò, Cardinalis excelse, Batauorum nobis sagacitas famulata est, quæ dum alium in scopum, quicumque ille sit, collimat, nobis ad propaganda Catholicę veritatis semina, & prouehendos in extima terrarũ diuini cultus triumphos, viam aperuit expeditiorem. Concinnauerãt illi Lexicon hoc ad Indicarum vocum notitiam; sed vsibus suis inseruientes, vocabula apposuerant Belgica: visum est Tibi, cæterisque Patribus promouendę rei Catholicæ Pręposítis, operæpretium fore, si Belgica Latinè conuerterentur: quam ego prouinciam suscepi libens, tũ quòd publicè laborem hunc meum profuturum cernerem, tum quòd scirem me rem gratam factu-

rum

rum Tibi, nimirum Principi, & principalibus virtutibus lucenti, cui placuisse non infima laus est. Imò & mihi hoc nomine gratulor, quod sic erga Te gratus esse incipiam. At quænam hæc tam parui muneris ad beneficiorum in me tuorum magnitudinem proportio? Adfero quod habeo; neque riuuli fluminibus, aut flumina mari parum ferre dicenda sunt, dum ferunt quod possunt. Vale.

LECTORI

Vocabula non prout scribuntur & connectuntur, sed prout pronuntiantur, hic describuntur.

Dictionum syllabis, vbi opus fuit, quæ produci debent, accentus apponuntur.

In calce Dictionarij Malaico-Latini adiunctæ sunt Lusitanicæ & aliquot Tarnatanicæ dictiones, quæ valde sunt communes & vocabulis Malaicis in Insulis Amboyna, Banda, Iaua, & Moluccis intermiscentur.

Item aliquot loquendi modi valde necessarij & vtiles ijs, qui Linguam Malaicam, prout in prædictis locis effertur, addiscere volunt.

Præterea ob Malaicorum vocabulorum penuriam, periphrastica quædam, exempli causa, sunt annexa.

Postremò diuersæ obseruationes Grãmaticæ non tantùm vtiles & inseruientes facilitati & claritati, sed etiam maximo discentibus commodo futuræ.

DICTIONARIVM MALAICO-LATINVM.

A.

ABis. *Nihil supereſſe, vel reſidui eſſe denotat.* Maccan abis. *Omnino peredere. Item quid ad finem eſſe perductum.* Abis cardja itou. *Quādo quid actum vel factum eſt.* Souda jadi abis. *ibi nihil amplius deeſt.*

Abou. *Puluis. Item cinis.*

Acal, acal-boudi. *Solertia, induſtria, ingenium.*

Acar. *Radix.*

Achir. *Vltimò, quando quid ſub finem pene eſt redactum.*

Aco. *Ego.*

Adapan. *Ante. Videlicet ante alicuius aſpectum.* Bedjalan caadapan. *antrorſum, melius ante exire.* Adapon. *Sed, vel tamen.*

Adat, *vel* Eſte-adat. *Conſuetudo, vſus.*

Adda. *Habere. Item eſſe. Prout ſenſus ſonat.*

Ade. *Iunior frater, vel ſoror. Dicitur etiam.* Caous itou pounja àde. *iſti calceo ſimilis, vel aſſimilis eſt.*

Adjar. beradjar. *Docere, erudire.*

Adil. *Sincerus, ſtrenuus.*

Adjou. *Blaterare. Item accendere animo, inſtar duorum canum contra ſe inuicem latrantium.*

Adòy. *Væ mihi.*

Adou, *vel* mengadou. *Culpare, accuſare aliquem.*

Agamma. *Religio, fides.*

Agar. *Vt, quatenus, quo.*

Ayam. *Gallina.*

Ayam-cambiri. *Capo, gallus, ſpado.*

Ayam-capang. *Pullus.*

Ayer. *Aqua.*

Ayer-matta. *Lachrymæ.*

Ayer-paſſang. *Aqua accreſcens.*

Ayer-ſourot. *Aqua decreſcens.*

Ayer-maſſing. *Aqua ſalſa.*

Ayer-mauvvar. *Aqua roſacea.*

Ayer-tauvvar. *Aqua recens.*

Ayer-ſouſou. *Lac.*

Ayongan, *vel* boya-boya. *Cuna*

Ala. *Superare.*

Alàmang. *Via regia.*

Alam. *Vniuersus mundus, quoad cœlum, & terram. Est tamen etiam in vsu quoad comprehensionem certarũ regionũ. Hinc dicimus* Radja itou pounja àlam *Regiones, quæ tali Regi subsunt.* àlam atas angin. àlam baua angin. *&c.*

Alàmat. *Signum, quo quid obseruare, vel aduertere possumus.*

Alalìpa. *Vermis.*

Alas. *Id quod alicui rei supponitur, vt quid aliud superimponatur. v.g. quod asseres, vel storeæ supra pauimentum ponantur, vt oriza vel similia illi superimponantur.* àlas-caki, *fulcrum, vel scamnum pedum. Sic dicimus auem per aera volare sine vllo* àlas. *idest sine vllo adminiculo, cui innitatur.*

Alepà. *Negligere, posthabere. Itẽ prætergredi.*

Alìa. *Zimgiber.*

Alim. *Sapiens, circumspectus.*

Alla, *vel* alla-te-alla. *Deus.*

Alou. *Pistrinum.*

Alouwan. *Prora. Si quando quid venire, vel accidere debere, denotare volumus, tunc metaphoricè dicimus.* Adda de alouwan.

Alous. *Purus, putus.*

Alouwijs. *Miluus.*

Amàra. *Exacerbatum esse. Item iracundia.*

Amat. *Nimis, nimis quam, per quam.*

Amba. *Ego, me, nos.*

Ambil. *Adferre. Item capere.*

Ambour. *Spargere, dispergere.*

Amis. *Male olens, id quod ignis aggreditur.*

Amòc. *Est in vsu. Si quando quis non sanæ mentis, vel omnino desperatus, in interitum se præcipitat. Item significat opprimere, occidere, inuadere, oppugnare, &c.*

Ampas. *Flagellare.*

Ampar. *Sternere, veluti stoream tendere.*

Ampat. *Quatuor.*

Ampat-poulo. *Quadraginta.*

Ampèdal. *Stomachus.*

Ampedàs. *Hepar.*

Ampedòu. *Bilis, fel.*

Ampa. *Vacuus, vel inanis.*

Ampir. *Apud, vel prope.*

Ampon, berampon. *Ignoscere alicui malefactori. Est etiam in vsu pro amoto, repulso.*

Ampounja, *vel* pounja. *Possidere.*

Anac. *Masculus, vel femina. Item applicatur omnium animalium pullis. Quando autem masculum, vel feminam denotare volumus, tunc exprimimus* anac làki laki.

Anac. *Hoc modo etiam inseruit*

anac

anac contsji. *Clauis*. anac berisso. *Cubiculum Basii*. anac-pana. *Sagitta* anac-pislang. *surculus arboris Bonannes, qui ex radice prodit*. anac dara. *Virgo*. anac-piatou. *Orphanus*.

Anam. *Vel*. nam. *Sex*.

Anca. *Nota arithmetica, vel numerus arithmeticus*.

Ancat. *Attollere, sublimare*.

Ancatan. *Classis naualis*.

Ancot-cayou. *Lignum ex silua, vel aliunde deferre*.

Ande-ànde. *Per similitudinem, vel exempli gratia*.

Andjing. *Canis*.

Anga. *Irridere. Veluti quid cui promittere, & minimè dare*.

Angan-angan. *Cogitatus, cogitationes*.

Angin. *Ventus*.

Angin-rimbout. *Procella*.

Anghor. *Vinea*.

Angor. *Est melius præstat, veluti*, angor beta bedjalan de fanna. *Præstat me eò ire*.

Angat. *Calidus, vel id quod igne calefit. Veluti sibi calidi*.

Angos. *Ardere, & dicitur solummodò de eo quod est incensum; vel quod per vstionem consumitur. Nam aliquid accendere denotat* baccar.

Angeou. *Tu*.

Anjaya. *Violentare, opprimere*.

Anjeat beta. *Meæ recordationis*.

Anjot. *Supernatare, fluctuare. Dicitur vicissim* beta hasi anjot. *inquieto sum corde*.

Ansa. *Anser*.

Antang. *Instrumentum, quo contunditur oriza*.

Antar. *Ducere. Item adferre*.

Antàra. *Medium, inter*.

Anti-benang. *Nere stamina*.

Antelè. *Iugulus*.

Antimon. *Et*, timon, *cucumer*.

Antat. *Offerre*.

Antoc. *Somnus*.

Antsjor. *Friatum. in puluerem redactum. Item liquatum*.

Aous. ber-àous. *Sitire*.

Appa. *Quid*. appa itou? *quid hoc est?*

Arang, mengarang. *Lapides*.

Arang. *Pruna extincta*. cayou-arang. *Ebenus*.

Ari-ari. *membrana, vel vesica*.

Aringan. *Leuioris ponderis*.

Arimou, *vel* mantsjang. *fortè tigris*.

Arrhàm. *Minari*.

Aros. *Fluxus, æstus*.

Arou priot. *Tangere leuiter poculum*.

Arta. *Vide*. harta.

Arti. *Interpretatio alicuius. Inde* mengarti, *intelligere*. mengartiàcan, *certiorem facere, vel explicare*.

Aſſa. *Acuere.*
Aſſal. *Origo, progenies.*
Aſſam. *Acidus.*
Aſſam-java. *Genus fruticis, latinè tamaricæ.*
Aſſara, *vel* waƈtou aſſara. *poſt meridiem.*
Aſſap. *Fumus.*beraſſap *fumare.*
Aſſar. *Aſſare.*
Aſil. *Prouentus alicuius, vel iura, quæ alicui obueniunt, reſpectu portorij, & ſimilium.*
Askyt. *Voluptas, delectamentum. Item vſurpatur* dia bermayin aſkyt. *Ludētem magna cum voluptate quis ita conſpicit.*
Aſtana-radia. *Aula, regia.*
Atal. *Sandaraca.*
Atap. *Tectum.*
Atas. *Supra.* atas pada dia, *ad ipſius onus.* ataſacan pada dia. *illi committere.*
Attau. *Vel, ſiue.*
Ator. *Iungere, aptare, ſociare.*
Auang. *Indicium alicuius euentus, vel præſagium.*
Auang-angin. *Procella.*
Awal-partàma. *Primum æuum mundi.*
Awang, *vel* noang. *Nubes.*
Awàs. *Primò.*

B

BAbal-hàti. *Sine intelligentia, vel ſcientia, obtuſus.*
Babàlou. *Ad quærendum victum ire.*
Babanta. *Rixari, altercari.*
Babbi. *Porcus.*
Babbìging. *Lardum.*
Bacal. *Comeatus, annona.*
Bacattàhan. *Dictio, vocabulum.*
Baccar. *Accendere, vel comburere. Nam* angos *dicitur de eo, quod per incendium conſumitur.*
Baccat. *Spectantia ad maris vſum fortè.*
Bacol. *Corbis textilis.*
Bacoucol. *Verbis varijs in emptione mercium vti.*
Baƈti, *vel* baƈtian. *Beatitudo. Item virtutes denominantur* baƈtiàn. *Veluti miſericordia, liberalitas.*
Badac. *Rinoceros.*
Bàdang. *Corpus.*
Badjo. *Veſticula, quæ ſuperiori thoraci annectitur. Si quando autem dicitur* orang badjou, *inhabitantes lembos, cymbas, & lintres, denotat, abſque eo quod ciuitates, pagum, vel domum terreſtrem incolant.*
Badiri. *Stare, conſiſtere.*
Bàgi-bèrbàgi. *Partiri, diuidere.*

Bagiàn. *Pars, vel portio.*
Bagi, bagimanna *Ac si, quasi, iuxta, ac.*
Bagien, *vel* bagini. *Sic.*
Bagòurou. *Irridere, subsannare.*
Bahou. *Humeri.*
Bayang-bayang. *Vmbra hominis, vel bestiæ.*
Bayar, membayar. *Soluere.*
Baic. *Bene. Item bonum.*
Baiki, membaiki. *Meliorare, reficere. Quando ad homines refertur, tunc eosdem in meliorem statum redigere denotat.* Baiki, *præterea quidpiam instruere, ornare, & instaurare significat.*
Baicòle. *Metacilla. Motaphoricè hominem, qui huc, & illuc transcurrit, & quasi auolat, denotat.*
Bala. *Subditi. Item vsurpatur quando hominem priuatum, vel ciuem exprimere volumus.*
Balaccan. *Dorsum, tergum.* Nang de balàccan. *pro aliquo elapso, vel præterito dicitur.* Tarou de balàccan. *aliquid lubens obliuisci, vel saltem non refricare.*
Balanga. *Olla, vel padella.*
Balanja. *Expensæ quotidianæ ad alendam familiam necessariæ. Item sumptus, absumere.*
Balas. *Rependere.*
Balayar. *Velificare. Descendit à* layar. *idest. Velum.*
Balic. *Aliquid vertere.* Babalic *corpus suũ, vel seipsum vertere.*
Balio, *vel* sida-sida. *Euiratus, castratus.*
Baliòng. *Securis.*
Balisa. *Inquietus, siue respectu morbi, siue cogitationum, quæ quietem alicui expellunt.*
Balou làki-làki. *Viduus.*
Balou-parampouan. *Vidua.*
Balouda. *Saliuam, vel sputum exspuere.*
Bamoucol. *Euellere capillos.*
Banjac. *Multum. Item valde.*
Banjà càli. *Sæpe, vel frequenter.*
Banjac-djenis. *Multifarius.*
Banca. *Turgidus. tumidus .vide etiam bàra.*
Bangat. *Festinanter.* Berbangat. *Festinare.*
Bangon. *Expergisci. Item surgere quando quis decubuit.*
Bangsal. *Horreum, vel granariũ. Flandricus textus dicit tectum sine parietibus ad aliquid extra pluuiam & contra solis ardorem defendendum.*
Bandàri. *Oeconomus, quæstor, expenditor.*
Bankey. *Cadauer, vel hominis, vel bestiæ.*
Bankit. *Exprobrare. Item resurgere & surgere, denotat.*
Bansi. *Fistula.*
Bantal. *Puluinar.*
Bantang. *Mensam instruere.*

Bante. *Bestiam iugulare.*
Banting. *In terram proÿcere,*
Bantoc. *Subsidium, auxilium militare.*
Bastji. *contemnere.*
Bapelò. *Sudabundus.*
Bappa. *Pater.*
Bàra. *Carbones accensi. Item denotat quod* banca, *turgidus. Item* bara *denotat scalmo insidere, ne nauis in vnam partem nimium proclinet, vel ne omnino inuertatur.*
Baragga, *vel*, boulongo *Compedes, pedicæ. Item compedire.*
Barbea. *Exequias defuncti instruere, & sumptus necessarios pendere.*
Baranda. *Contignatio, vel solarium.*
Barang. *Vnicus. Est præterea in vsu pro omnigeno. Nam* barang-barang djouga, *denotat aliquos tantùm, nihilominus omnigenos etiam exprimit.* barang barang *aliquid. Illud etiam exprimimus pro omnigenis bonis mobilibus.*
Bàrang-cali. *Aliquando.* barang appa, *aliquid.*
Bàrangbagimanna. *Aliquo modo.*
Bàrangsiappa. *Aliquis.*
Bàrang djènis. *Omnis generis.*
Bàrat. *Grauis. Dicitur etiam* dia orang souda hati barat pada beta. *Haud bene mihi afficiuntur.*
Baràppa. *Quot? Dicitur etiam* barappa lamma, *Quam diu?* Barappa dian, *quam longè, &c.*
Bàrat. *Occidens.*
Barcàs. *Fascis ex ligno, vel stramine simul colligatus, nam sarcina vocatur* boucos.
Barcàt. *Bene valere, prosperitas.*
Baring. *Procumbere planè, quasi ad quiescendum.*
Baris. *Puncta, & signa quibus in idiomate Arabico vtimur pro vocalibus.*
Barong-barong. *Tuguriolum, casula.*
Barou. *Nouus.* barou lepas. *breui, propediem.* Barou sacali ini dia boat itou, *primæ sunt vices, quibus hoc agit.*
Basongut. *De duobus dicitur murmurantibus.*
Bassacan. *Madefacere.*
Basalan. *Non omnino vestitus, prout quis domi suæ incedit.*
Basancal. *Negare.*
Basisir. *Pectere,* sisir, *est pecten.*
Basiol. *Fistula canere.*
Bassa. *Madidus, vel humor. Item lingua, vel idioma, vnde dicitur* babassa-han *relatio, sermo, oratio.*
Basso. *Lauare.*
Babassòhan. *Quod quis habet ad lauan-*

lauandum.

Bartion. *Leue propugnaculum*.

Batalòc. *Genuflectere*.

Bàtang. *Baculus, stipes, fustis*. batang-tanga. *Gradus, vel climacter scalæ. Item nodi qui sunt in ramis*.

Batàrou. *Certare pignore. Vide* tarou.

Bateria, *vel simpliciter*, teria, *clamare, screare*.

Bàtoe. *Tussire*.

Bàtou. *Lapis*. batou songho, *cærulea silex*. batou gassa, *coticula*. batou brani, *vel* batou padoman, *magnes*.

Batsja. *Legere*.

Batsjerita. *Sermones, relationes, narrationes*.

Bat-sjombo. *Adulterare, mœchari*.

Bau. *Odor, qui alicui rei inest, & redolet*. babau. *odorẽ emittere*.

Bava. *Ferre*. de baua, *deorsum*. ca baua, *versus inferiorem partẽ*

Bawang-mèra. *Cæpa*.

Bawang-pouti. *Allium*.

Bebec. *Auis*.

Beassa. *Assuetum esse*.

Becatta-catta: *Vel* codoc. *rana instar miluij*.

Badayong. *Remigare*.

Bedjina. *Scortari*.

Bedil. *Tormentum bellicum*.

Bediri. *Stare, erectum stare*.

Bedioudji. *Ludere aleis, & duplicare*.

Bedjàlan. *Ire*.

Begrà. *Seipsum mouere*.

Beer-begitou. *Id sic faciat*.

Belà. *Findere, secare, tabella, fissus. Item seipsum findit*.

Belàbor. *Lytrum eduliorum, & simile quid*.

Belanga. *Patella*.

Belè. *Glomerare*.

Bèlo. *Stipes, fustis, quasi sudes, palus, vel longurius*.

Belòm. *vel* boulom. *Nedum*,

Benang. *Filum*.

Benang-radia. *Iris*.

Benàr. *Verus, veridicus*.

Bèndang. *Ager*.

Bèndar. *Emporium*.

Bengha. *Apostema*.

Benjàwa-njawa. *Anhelare*.

Bèra. *Aluum exonerare*.

Berànac. *Filios parere*.

Ber-halla. *Idolum*.

Bericot. *Persequi*.

Berinda. *Curare*.

Berisso. *Bassus*.

Berlecàs. *Præcipitare, deproperare*.

Bermayin. *Ludere, vel seipsum recreare*.

Bermas. *Aurare, deaurare*.

Bermouca, *vel* batsjombo *adulterare*.

Bernàng. *Natare*. bernang-acan ba-

barang-barang. *natando quid penes se habere.*
Bernamma. *Nominare, vel cognominari.*
Beròle. *Consequi.*
Beròndor. *Retrocedere.*
Berperac. *Argentare.*
Beroucor. *Demetiri.*
Beroutan djàlan. *Errare in silua.*
Berroupa. *Depingere.*
Bersalla. *Fallere.*
Bertamou. *Occurrere.*
Bertàcot. *Anxium esse.*
Bertima. *Oblinere stanno, plumbare.*
Besar. *Magnus, grandis.*
Bèssi. *Ferrum.*
Bèta. *Ego. In respondendo applicatur pro ita.*
Batellor, *vel* tellor. *Balbutire.*
Betis-càki *Medulla tibiæ, cruris.*
Bètina. *Femina.*
Betùl. *Rectus.*
Betùl-acan. *Rectum efficere.*
Bia. *Conchæ, limaces, & quidquid similia putamina inhabitat.*
Biàng. *Obstetrix.*
Bibir. *Labia.*
Bidji. *Semen.*
Bidji matta. *Pupula, pupilla.*
Bidji-ròti. *Medulla panis.*
Bila. *Momentum, spatium.* appa bila. *Quando.*
Bil'ng. *Dinumerare. Item referre, narrare.*
Bilàlang. *Locusta.*
Bilas. *Inordinare, confundere mobilia.*
Bilic. *Cubiculum.*
Bilis. *Huc, & illuc ad garriendum, & maledicendum discurrere.*
Bimbang-hati. *Animo fluctuare.*
Binàssa. *Vitiare, deformare.* binassahan. *Corruptio, vitiatio.*
Binàtang. *Bestia.*
Bincàron. *fortè Vexilli, vel signi nautici genus.*
Binco. *Obliquus, transuersus.*
Bingis. *Iracundus, seuerus.*
Bini. *Cõiux.* beta pounja bìni. *mea vxor.*
Bintang. *Stella.*
Bintsji. *Odisse.*
Biràhi. *Suprema lætitia. Hinc dicitur* biràhi surga *cælestis iucunditas.*
Birou. *Cæruleus.*
Bisa. *Venenosum, virulentum, & instar veneni cum aqua mixti, ita vt nihil appareat.* Oupas *est virus instar vnctionis.* cris wrangan. *est* cris *veneno infectum.*
Bisey. *Pulcher, decorus.*
Bisic-bisic. *Aliquem auscultare.*
Bisol. *Vlcus.*
Bisou. *Mutus.*
Bitsjara. *Consultare, consilium inire.*

Blirang. *Sulphur.*
Bli. *Emere.*
Boa. *Fructus.* boa-cayou, *fructus arborum.*
Boa-bidji. *Seminis fructus.*
Boàya. *Crocodilum.*
Boa peler. *Testiculi.*
Boang. *Abijcere. Item dicitur* boang bini. *Vxorem reijcere.* boang dara, *secare venā.* boang derri negri. *in exilium mittere.*
Boat. *Facere, vel agere.*
Berboàtan. *Factum.*
Boba. *Papula, pustulæ.*
Bobo. *Fundere vinum; vel quid aliud infundere.*
Bodoc. *Homo rudis, hebes, plumbeus.*
Bohòn. *Nugari, tricari.*
Boy. *Spuma.*
Boya-boya, *vel* ayongan. *Cunæ.*
Bocyong. *Olla minor, quam tapayan sit.*
Bòle. *Nosse, posse. Item acquirere, reperire.*
Bolelò barang barang. *Bona confundere, & omnino inuertere.*
Bolango, *vel* baragga. *Compedes.*
Bomba. *Organum pneumaticum quo aqua hauritur.*
Bombangan. *Capitium domus.*
Boncos. *Fascia, sarcina, fascis.*
Boncosacan. *Sarcinare, obuoluere.*
Bonga. *Flos.*
Babonga. *Florere.*
Bonga-palla. *Flos myristicus.*
Bonga-api. *Scintilla.*
Bonso. *Minimus natu.*
Bountar. *Rotundus, instar pomi, vel mali.*
Bonting. *Grauidus, fœtus.*
Boritan. *Posterior pars nauis, puppis.*
Botor. *Tonsilla, glandula.*
Botsjoc. *Hians, stillans, perfluens.*
Boubor. *Puls, pulmentum.*
Bouboút. *Tornare sedilia.*
Boudac. *Iuuenis, vel puella.*
Boudi. *Ingenium, solertia. Hinc dicitur.* boudi trang, *vel* boudi calam. *Item* boudi-besar. *Dicitur etiam* boat boudi pada orang. *Homines decipere & circumuenire.* boudi, *Alicuius indolē, vel inclinationem denotat. Hinc descendit* baic-boudi, adil-bouli. &c.
Boudjàng. *Innuptus.*
Boudjoc. *Adulari, assentari,*
Boudjor. *Trans longum.* boudioracan, *ponunt, vel ferunt trans longum.*
Bouca. *Aperire, vsus etiam manifestare admisit.* terbouca, *vel* tabouca, *Apertus.*
Boucan. *Non sic.*
Boulan. *Luna.* boulan pournàmmo.

mo. *Luna plena*.

Boulat. *Rotundus instar pessuli. Item* boulat. *quid non esse omnino fractum, vel lacerum denotat*.

Bouli. *Lagena rhodiaca*.

Boulo. *Arundo*.

Boulou-domba. *Lana*.

Boulou-bourong. *Pluma qualiscumque auis*.

Boulòm, *vel* belòm, *Nedum*.

Boumi. *Tellus, terra*.

Bounji. *Clangor, fragor, sonus*.

Bounou. *Occidere*. bounou damar *lumen extinguere*.

Boukit, *vel* gounong. *Mons, vel collis*.

Bouroc. *Putrefactus, putidus*.

Bourong. *Auis*, bourong diwata *Auis paradisea*. bourong merac. *Pauo*.

Bourou. *Agere, agitare, videlicet, armentum*.

Bousoc. *Fœtere, malè olere*.

Bouta-matta, *vel* matta bouta *Cæcus*.

Brani. *Audax*.

Bras. *Oriza contusa*.

Bralla. *vel* berhalla. *Idolum*.

Brenti. *Quiescere*.

Brising. *Sternutare*.

Bri, *Dare*. bri tau. *Denuntiare*.

Brita. *Nuntius, Fama*. britacan barang-barang. *Nuntium de aliquo adferre, vel quid manifestare*.

C

CA *denotat, Vel. v. g.* ini ca itou, *hoc, vel illud. Item motum localem exprimit, v. g.* ca-atas. *Sursum*. ca baua, *deorsum*. ca-sanna, *istorsum*. camare, *horsum*. ca louwar, *extrinsecus*. ca dalam, *introrsum &c*.

Cabal. *Impenetrabilis iaculo*.

Cabesaran. *Valde potens, vel omnipotens*.

Cabos. *Nebula, bruma*.

Caca. *Frater, vel soror, senior*.

Cacàl. *Tempus æternum, & tam præterito, quàm futuro applicatur*. sampei ca-cacàl, & derri pada cacàl. &c.

Cacou. *Durus, asper. Item stupidus, obtusus, hebes*.

Cadato. *Palatium, aula. Est Tarnaticum*.

Cader, *vel* cadir. *Simul, prorsus*.

Cadengàran. *Audiri*.

Cadjang. *Mensura in genere*.

Cafea. *Pileus. v. g. nocturnus, trapezanus*.

Caya. *Diues*.

Caybana. *vel* gaybana. *Miser, ærumnosus. Item dicitur* dia tinghal, caybana. *In tali versatur statu, vt quid de seipso fieri debeat, omninò nesciat.*

Cayil. *Hamus.*

Cayin. *Linteum.* cayin-layar. *cannabacca tela.*

Cayit. *Fimbria lintei.*

Cayou. *Lignum.*

Cayou-manis. *Casia, cinnamum.*

Caki. *Pes.*

Caki-dien. *Candelabrum.*

Cala. *Amittere ludendo, vel certando.*

Càlam. *Penna, vel caulis.*

Calangàr. *Animo deficere.*

Calincappan. *Classis naualis.*

Calla. *Tempus, vel momentum, quo quid fit.* calla dia datang. *quãdo venit.* calla calla dunja binassa, *quãdo mũdus peribit. Hinc vsurpatur* tatcalla, mannacalla, sedecalla, *&c.*

Calla calla. *Quandocunque.*

Calmàrin. *Heri.*

Calmàrin-daulou. *Nudiustertius.*

Calou. *Si ita contingat.*

Calouwar. *Extrinsecus. Item exire, vel prodire.*

Calouwar-àcan. *Efficere, vt prodeat.*

Ca-mare. *Huc, horsum*

Cambing. *Hædus-*

Cambiri. *Spado.*

Camistan. *Malluuium, peluis.*

Campon. *Coniunctio, vel conuentus. Hinc viciniæ, & paruæ loca,* campon *etiam appellantur.*

Canam. *Dexter, videlicet*, tangan canam. *Manus dextra.*

Cancang. *Grallare, vel passum facere. Item* cancang *dicitur si quando conchæ, vel ostrea laxè hiant:*

Candà. *Amica*, bacanda. *Scortari.*

Candàti. *Placitum.*

Candong. *In sacculo, crumena, præcinctorio, quid ferre, vel in quocumque, obuolutum. Item si quando exprimere volumus mulierem tanto esse tempore grauidam, vtimur verbo* candong.

Cansor. *Gibbosus.*

Cantsjing. *Nodus.* bercantsjing *nodare, veluti thoracem. &c.*

Capa. *Stragulum.*

Capalla. *Caput.*

Capas. *Gossipium.*

Capor. *Calx.*

Capòran. *Capsa calcaria.*

Cappal. *Nauis.*

Carang. *Coralium.*

Caràtan. *vel* tay-bessi. *ærugo.*

Carban. *Bubalus.*

Cardja. *Operari, laborare.*

Carna. *Quia. v.g. ob hanc rationem.*
Carna-appa. *Quare.*
Carna itou. *Ideo.*
Carna dia. *Ob illius voluntatem.*
Carong, *vel* cadout *saccus.*
Carouwan. *Item quod* catauan. *Id quod quis rescivit.*
Cartas. *Charta, papyrus.*
Cassar. *Spissus.*
Casanna. *Istorsum.*
Cassie. *Amor.* bercassie, *amare.* *Itẽ.* cassie, *fauor quo aliquem prosequimur. Vnde loquendi modi deriuant.* minta-cassie, & trima-cassie.
Cassien, *vel* miskyn, *pauper.* cassien. *o, hei, cheu. Item dicitur* radia boat cassien pada dia. *magna ipsum Rex ærumna afficit.*
Castouri. *Muscus.*
Catta, bercatta. *vel* catta-catta *loqui.*
Caram. *Cancer, carabus.*
Catil. *Lectus.*
Catoudiou. *Adamare aliquem. Item dicitur* hati catoudjou doudoc de sanna. *Ibi babitare exopto.* Oubat itou catoudjou dengan penjakit itou, *medicamen morbo conuenit.*
Catsja. *Vitrum.*
Catsjac. *Manualis, ad quecunque aptus.*
Catsjang. *Pisa, vel fabæ.*
Caous. *Calceus.* caous sa-paris. *Par calceorum.*
Cawassa. *vel (vt ali qui proferunt)* coassa. *Potestas.*
Cawat. *Filum cupreum.*
Cawin. *Coniugium, matrimonium.* bacawin. *Coniugio iungere.* cawin-acan. *Simul tradere.*
Cauwoul. *Fœdus, pactum.*
Clam. *Obscurus, tenebrosus.*
Coa. *Condimentum, vel liquamen.*
Coàli. *Patella.*
Coassa. *Potestas.*
Coat. *Fortis.*
Codoc. *vel.* becatta-catta, *Rana.*
Coco-ayam. *Glocitatio gallinarum, vel cantus gallorum.*
Cadjout. *Terrere.*
Colam. *Fossa. Item lacuna.*
Coliling. *Circumcirca.*
Combalà. *Pastor.*
Combàli. *Redire.* combali-acan, *reddere.* combàli-caya, *iterum ditari.* combali-idop, *denuo reuiuiscere. Dicitur etiam* baua combali, *referre.*
Cominnjan. *Tbus.*
Commedien. *Post, vel postea.*
Commor-commor. *Gargarizare, vel os abluere.*
Commoùdi. *Nauis gubernaculũ.*

Com-

Compol. *Cumulus. Item coadunatio.*
Coning. *Rufus.*
Contout. *Crepitus ventris.*
Contsji. *Sera, claustrum.*
Corang. *Minus.*
Corap. *Impetigo.*
Corous. *Macer.*
Cota, *vel* Catta. *Castrum, firmitas, mœnia, vel fossæ.*
Cotàli. *Instare, perseuerauter quid postulare.*
Cotica. *Momentū, tempus, spatiū.*
Cotsjiua. *Ignominia aliquem afficere.*
Coubon. *Hortus.*
Coubour. *Sepulchrum.*
Coucon. *Vngues.*
Coucor, *vel* bourong coucor. *Turtur.*
Coucour. *Radere radula.*
Coucouran. *Radula.*
Coucouroubou. *Grunnire.*
Couda. *Pars.*
Coudis. *Scabiosus, scabies.*
Coudon tangan. *Amputare manum.*
Coulat-coulat. *Spongia.*
Coulit. *Pellis hominum vel bestiarum. Item cortex arborum. Dicitur etiam* coulit teloor, *oui testa, vel putamen, &c.*
Coulouli. *Chalybs.*
Counjit. *Crocus.*
Counang-counang. *Musca hispanica.*
Coupas. *Decorticare.*
Courong. *Cauerna, Antrum. Specus. Hinc dicitur.* doudoc bacourong dalam rouma. *domi continuò sedere.*
Coutoc. *Infortunium, vel imprecatio, est Moluccanum.*
Couton. *Pediculus.*
Coutsjing. *Felis.* coutsjingtingalong. *Cibeta.*
Coutsjoàli. *Solùm, tantùm, dumtaxat.*
Cra. *vel* mea. *Cercopithecus.*
Cras. *Fortis, durus.*
Crat. *vel* caràt. *Secare, scindere.* crat poutous. *Amputare, abscindere.*
Cring. *Siccus.*
Crongcongan. *Iugulus.*
Crousi; *vel* cursi. *Sedes.*

D

Dada. *Pectus.*
Daen. *vel* lagi. *Et, ac.*
Dagang. *Peregrinus mercator.*
Dagangan. *Mercatura.*
Daging. *Caro.*
Dagou. *Mentum.*
Daya. *Frons. Item patientiam denotat.*

Dayang. *Honoraria, & nobilis pedissequa.*
Dayong. *Remus.*
Dalam. *Intus. Item profundum denotat.*
Damar. *Lumen quod accenditur.*
Damar-lilling. *Cereus.*
Damar-minjac. *Lampas.*
Damar-batou. *Colophonium, vel liquor quo tibicines chordas, vel fides perfricant.*
Dammey. *Induciæ, pax.* bedammey-acan. *aliquos pacificare.*
Dangan. *vel* dengan, *Cum.* dengan-appa? *cum quo?*
Dapat. *Nosse, parare, acquirere. Item reperire.*
Dapor. *Culina.* joure-dapor. *archimagirus.*
Dara. *Sanguis.*
Darat. *Terra.*
Datang. *Venire.*
Dati. *Contributio, vectigal, vel qualecumque simile ius.*
Datsjim. *vel* tradjou. *Trutina, statera.*
Daulat. *Felicitas, prosperitas, benedictio.*
Daulou. *Primò, olim.*
Dawar. *Testa focaria.*
Dawat. *vel* manxi. *Atramentum.*
Dawon. *Folium.*
De. *Aliquid in loco esse denotat. v.g.* de sini. *hic.* de sanna. *ibi.* de sitou, *Illic.* de atas, *Supra.* de baua, *Infra.* de louwar, *Extra.* de dalam *Intus.* de outan, *in silua.* de belaccan, *Retrò.*
Decat. *Prope. circa.*
Delapan. *Octo,* delapan poulo. *Octoginta.*
Delapan-djenis. *Octo modis.*
Delapan cali. *Octies.*
Delima. *Malus punica.* boade lima. *Malum punicum.*
Demàm. *Febris.*
Denda. *Mulcta.*
Dengan. *vel* dangan. *Cum.*
Dengàn, *Cum hoc accentu, Seruus, vel serua, mancipium.*
Dengar. *Audire. Item exaudire.*
Depà. *Vlna.*
Derri. *De, v. g. de loco aliquo. Item quando dicitur de re aliqua loqui.*
Derri-louwar. *Foris. vel exterius.*
Dermà. *Eleemosyna.*
Dia. *Ipse, vel ipsa.* dia ini, *hic.* dia itou, *iste.*
Djabat. *Tangere.*
Djadjar. *Equus ephippiarius.* doudoc-bedja djar. *insidere equo ephippiario.*
Djagga. *Vigilantem esse.*
Djagga-djagga. *Vigilare.*
Djahat. *Malus, peruersus.*
Djahil. *Immodestia, intemperantia.*

tia. Item obstinatus, pertinax.

Djahit. *Suere.*

Djahittan. *Opus consutile.*

Djala. *Funda, vel rete iactile.* mendjàla. *Piscari funda.*

Djalac, *vel* gongong. *Latratus canum.*

Djalàm mendjalàm. *Immergere se aquis. Item* djilam.

Djàlan. *Semita, via.* bedjalan *ire.* bedjalan-acan bouda. *vnà cum puero ambulatum ire.* djalanrayat. *via règia.*

Djaloudjor. *Fasciare.*

Diam, *vel* diem. *Taeere, quiescere.*

Djam. *Hora.*

Djama. *Culex.*

Djaman. *Senectus, senex.*

Djaman-mouda. *Iuuenta.*

Djambàtang. *Pons.*

Djambing. *Lancea, vel hasta breuior.*

Djambol. *Crista.*

Djamoc, *vel* djama. *Culex.*

Djamor. *Boletus, fungus.*

Djandji. *Promittere. Item concordare, contrahere,* djandjìhan *vel* berdjandjìhan *promissum. Item assensio, contractus.*

Djanghot. *Barba.*

Djankit. *Dicitur quotiescumque morbus, vel qualiscumque defectus aliquem arripit. morbo tamen, non personæ coniungitur. v. g.* demàm djankit pada radja, *febri rex detinetur.*

Djantan. *Mascula bestia.* babbi tida mau bedjantan; *sus verri non colludit.*

Djoumauwa. *Præsumere, & arrogantē esse, veluti seipsum alteri præponere, vel arripere locum sibi non conuenientem.*

Djantong. *Cor. Dicitur etiam* diantong pissang, *de flore Bonannes, vnde racemus prodit.*

Dingin. *Frigidus. Dicitur etiam.* dia hati dingin, *remisit ab ardore animi.* dingin *præterea applicatur si quando potum refrigerasse, vel leniter frigefactū dicimus.*

Djari-manis. *Anisum.*

Djari-tanghan. *Digitus.*

Djari-caki. *Digitus pedis.*

Djaring. *Nectere. contexere veluti retia.*

Djarong. *Acus.*

Djatim. *Orphanus.*

Djatou. *Cadere.*

Djau. *Taurus.*

Dien. *Cerasum.*

Djenis. *Qualitas, species, modus.* banja-djenis *multifarius.*

Djentan. *Vide.* djantan.

Djerat. *Laqueus.*

Djerni. *Clarus, instar aquæ, vel speculi.*

Diga-

Digagay. *Vim facere.*
Djibat. *Cibeta, ciueta.*
Djicalòu. *Quod si.*
Djilàm. *vide* djalam.
Djilap. *Lingere lingua.*
Djimat. *Seruare; vti cibus, qui superest, vel superat, seruatur.*
Dimikièn. *Eiusmodi, istiusmodi.*
Djina. *Mansuetus, placidus.*
Djineal. *Palmus maior.*
Djintang. *Cuminum.*
Djintit. *Talitrum. Quidam* plitie *dicunt.*
Djiua. *Anima.*
Dinding. *Paries* dinding-batou, *paries, vel murus.*
Dingin. *Frigidus.*
Djodo. *Qui alicui assimilat, veluti* djodo dengan djodo, *similis cum simili.*
Djoudji, badioudij. *Ludere aleis, & duplicare.*
Djomou. *In aliquo defatigari, vel alicuius tedere.*
Djompot. *Alicui ad introducendum, vel gratulandum obuiam ire.*
Djoudong. *In capite aliquid gestare, veluti corbem.* djoudjongan, *Quidquid in capite quis gestat,* djoudjong. *Dicitur etiā quando quis suum* somba *Regi exhibet, & manus supra caput attollit.*
Djouga. *Quid sic esse denotat. Itē solum.*
Djouling. *Oculis limis videre.*
Djoumor. *Ventilare, exponere soli, vel aeri.*
Djouwa, *vel* djoumawa. *Superbia.*
Diri. *Postponitur* kendiri, *&* sendiri. *v.g.* kendiri diri, *id est, Omnino solus. Item Tu.*
Djouwal. *Vendere. Quando dicitur* dia diouwal beta, *id est, ipse me prodit.*
Djoudjalang. *Omnigenæ merces.*
Distar. *Pileus turcicus.*
Doa, berdoa, *vel* minta-doa. *Orare.*
Dodesso. *Laqueus capturæ auium inseruiens, est Tarnaticum, valde tamen est in vsu.*
Dòman, *vel* padòmon. *Circinus.*
Domba. *Ouis.*
Dosa *Delictum, peccatum.*
Douca. *Tristitia.*
Doucom. *Aliquem ferre.*
Doudoc. *Sedere. Item habitare.*
Doulang. *Plana lignea scutella.*
Douràca. *Malignus, peruersus, prauus.*
Douri. *Spina. Item ariste piscium, vel assula, & quid simile.*
Douson. *Hortus, & sepes.*
Dousta, berdousta. *Mentiri.*
Doustàhan. *Mendacium.* Pandousta. *Mendax.*
Dras. *Fortis, v.g.* angin-dras, *ven-*

Ventus validus. ayer-dras. *rapidè aqua decurrens*.

Dua. *Duo*.

E

ECor. *Cauda*.

Eling. *Obseruare, vigilare, prospicere, &c. Dicitur etiam* eling-capalla. *Capiti tuo ne attingatur caueas*.

Embos. *Follis*.

Empous. *Ager*.

Entsjè. *Dominus. Item domina*.

F

FAcàt. *Conclusio, senatus-consultum*.

Fadiar. *Aurora*.

Fadouli. *Asserere, tutari, alicui bene facere. Dicitur etiam* fadouli maccànnan, *commeatum prouidere. Item* appan ongco fadouli itou? *quid te huic immiscès?*

Fael. *Natura, indoles alicuius*.

Fakiri. *Pudens, pauper, mendicus*.

G

GAbar. *Nuntius*.

Gade. *Pignus*.

Gadja. *Elephas*. gadja-mina *vel*

Dua paulo. *Viginti*.

Dua-cali. *Bis*.

Dunja. *Mundus, Orbis terrarum*.

E

Esa. *Difficultas respirandi quâ qui laborat anhelus dicitur. Id Moluccè dicitur* mangy.

Essoc, *vel* issoc. *Cras*. essonja *vel* issonja, *die sequenti. Dicitur etiam* essonja sapoulo hari. *post decem dies*.

Estcadat. *Modus, exercitium, ceremoniæ, ritus*.

F

Farac̃t. *Distinctio, differentia*.

Farafodjou. *Cochlea*.

Fassourou. *Seruire Deo, veluti dictio* calayani. *Alicuius hominis seruum denotat*.

Farmang. *Gratia Dei, quâ homo quid facere potest*.

Fatinà. *Odium, obloquium*.

Fikir. *Putare, æstimare, arbitrari. Item cogitare*.

G

paus-paus. *Cete, balena*.

Gadjng. *Ebur*.

Gagab. bergagab. *Balbutire*.

Gaha. *Grunnitus, & screationes gutturis.*

Galàp, *vel* glap. *Item* clam. *Obscur us tenebrosus.*

Galàng, *vel* glàng. *Armillæ. brachialia.*

Galla, g egalla. *Pix.*

Gali, *vel* gàle tanna. *Fodere.*

Gallaſſi. *Nauta, nauiculator.*

Galouga. *Color.*

Gampang. *Acquirere v. g. illud quid furaretur, ſi poſſet nanciſci. Item dicitur* cayou adda gampang de ſanna. *Lignum facile ibi eſt acquiſitu.*

Ganda. *Lucrum, commodum, quæſtus, profectus.*

Ganga. *Oſcitare.* ta-ganga *oſcitando.*

Ganghou. *Tumultuans: qui non poteſt quieſcere.* tàngan ganghou, *qui manibus nō poteſt quieſcere. Sic,* moulout ganghou.

Gànti. *Eſſe, vel venire in locum alterius.*

Gantong. *Pendere:* gantougan; *patibulum.*

Garàm. *Sal.*

Garing. *Torrere, aſſare.*

Garou. *Cancer. carabus.*

Gaſa. *Vlna.*

Gaſſa, *vel* batou-ga ſſa. *Coticula.*

Gaſſing. *Trochus.*

Gatal. *Purrire.*

Gegalla galla. *Pix, pix liquida.*

Geger. *Tumultuari, blaterare. Item ſeditionem denotat.*

Gelar. *Dignitas, qua quis condecoratur.*

Gendrang. *Tympanula longiora, quæ ab vtraque in Iaua pulſantur parte.*

Gidal. *Digitabulum.*

Ghigi. *Dentes.* ghigit, *vel* berghigit; *mordere* ghigit-poutous, *demordere.*

Ghila. *Stultus, inſanus, ſimplex.* ghilabingis, *vel* ghila ghila-baſſa; *furioſus, phreneticus.*

Gili. *Titillare.*

Giling. *Atterere ſupra lapidem, vti colores fricantur, vulgariter Italicè, macinare.*

Gindi. *Poculum, cantharus,*

Gingam. *Colaphus, pugnus.*

Ginta. *Campana, nola, vel tintinnabulum.*

Gintas. *Auellere, decerpere.*

Gjrgadij. *Serra.*

Gly. *Aliquid auerſari. differt à* bincsjl.

Glang. *Armillæ, brachialia.*

Gnap. *Ad amuſſim, neque minus, neque plus. Item plenè.*

Gnaco. *Polliceri, profiteri. Item ſeipſum pro aliquo erogare.*

Gnadap, mengadap. *Apparere ante faciem alicuius.*

Gnappa, *vel* mengappa. *Meretur laborem, & operam.*

Gnate-gnate. *Inaures.*
Godòng. *Apotheca mercium.*
Gogelo. *Aliquem ludicro habere.*
Gomatàr. *Tremere.*
Goyang-goyang. *Quatere*; *vacillare*; *vel circumagere.*
Gomoc. *Pinguis*, *pinguedo potius.*
Gompa-boumi. *Terræ motus.*
Gondic. *Concubina*, *pellex.*
Gongong, *vel* dialac. *Latratus canum.*
Gonosso. *Cortex, veteris calappæ idest*, *nucis indicæ maximæ.*
Gonting. *Forfex.* bergonting *detondere.*
Gontor. *Tonitru.*
Goosoc. *Terere*, *fricare*, *acuere.*
Gossong. *Planus*, *non accliuis.*
Gorap. *Triremis, vel nauis actuaria.*
Gordi. *Terebra.* bergordi, *perforare*, *terebrare.*
Gorgor. *Strepere*, *crepitare.*
Gorinda. *Cos rotalis. Cos gyratilis.*

Gotsjoc. *Se inuicem amplexari*, *huc illuc circumagere*, *torquere.*
Gougor. *Cespitare*, *titubare.*
Gouling. *Voluere*, *uolutare per terram.*
Goulir. *Voluere.*
Goulong. *Circumcurrere instar rhombi. Item circumuoluere*, *vti bolosericum*, & *sicuti aliæ materiæ similes obuoluuntur*, *Rotam præterea denotat.*
Gouna. *Hoc modo vtimur.* Itou adda gouna besar. *Magni refert.* tida bergouna. *Non est vllius momenti. aliqui* bergouna *vtuntur pro opus esse*, *vel opus habere.*
Gounong. *vel* boukit. *Mons, vel collis.*
Gourou. *Præceptor. Item* gourou, bergourou *est iocari*, *vel nugas agere.*
Gousar. *Iracundus*, *exasperatus*

H

Habar. *Obedire*, & *obsequi.*
Hac. *Id quod cuique iure debetur respectu mensuræ*, *ponderis*, &c.
Hacayat. *Referre narrare. Item historia*, *vel ipsamet narratio.*
Hadir. *Paratus*, *veluti cibos apparare.* &c.
Hadij. *Studere. Item legere*, *vel recitare. Communius tamen dicitur* meng hadji.
Haib. *Malè aliquem alloqui*, & *verbis aliquem confundere.*
Haybat. *Extremè tumultuari*, *vel gesti-*

gesticulare.

Hayal. *Potus, vel ebrius ex liquore ibi appellato* amphion, *Herba S. Crucis, seu Tabaco vulgò, &c.*

Hal-miskyn, *Pauper.* Hal *quod quid agatur vel rei statum denotat, veluti* begimanna adda hal de Ambon. *Res quomodo se habent Ambonicæ.*

Haywan. *Quadrupes.*

Halal. *Quando ad bona refertur, ea denotat ad aliquē iustè pertinere. De cibis autem vbi fit mētio eosdem mundos esse denotat.*

Halalsjada. *Legitimus puer.*

Halia. *Zimgiber.*

Hanja. *Sed.*

Harcat. *Omnia parare, aptare, & instruere. Parum ab* hadir *differt.*

Hari. *Dies. v g. Vnus, duo, &c. dies; nam ad distinctionem noctis dicitur* seang, *vel* siang.

Hari-kiamat. *Dies iudicij.*

Hari-baic. *Dies festus.*

Hari sadja. *Dies Profestus.*

Hari-besàr. *Festum solemne.*

Hari-raya. *Vocantur festa solemniora quæ Mori annuatim celebrant. Item* raya *denotat plateam vel viam regiam.*

Haram. *Quando ad bona refertur, denotat aliquem non legitimè illa possidere, quia sunt bona iniusta. De cibis autem vbi sumitur tunc eosdem immundos esse significat. Item* haram *generaliter omne immundum & profanum, iuxta Hebræorum, & Mororum legem exprimit. Item pro diris vsurpatur. v.g.* Deos bri haram banja pada &c.

Haram-sjada. *Illegitimus. Item nequam.*

Harga. *Æstimatio.* itou berharga banja. *Multum valet.*

Haribiron. *Tumultuationem, & strepitum excitare, quando dicitur alicui tumultum exhiberi, tunc eidem vim inferri denotat.*

Haros. *Fas, iure, iustè.* Haros dia matti, *mortis reus.*

Harta. *Bona mobilia, quæ quis possidet.*

Hat. *Solum, iustè. Item spatium, momentum. Hinc* sahat & sasahat, *descendit.*

Hati. *Cor, vel potius animus.* Hati-roussac, *irrequieto, & impacato esse animo* hati-samma, *concors.*

Hela. *Trahere.*

Hela ginta. *Campanam sonare.*

Heraen. *Mirari.*

Herbab. *Barbytus.*

Hilir-songey. *flumen descendere.*

Hodjat. *Obtrectatio, calumniatio.*

Horgay. *Extraneus.*

Hormat. *Honor.* bri-hormat, *hono-*

honorare, vel honore affice-re.

I A. *In duabus syllabis. Ita, denotat, sed pro ciuili responsione minimè æstimatur. Item blandientis vel precantis est vox, denotans vulgariter Italicè, Di gratia, latinè fortè, sodes v.g.* ia tuan, ia bappa *&c.*

Iabattan. *Munus. Officium.*

Iadi. *Fieri.*

Iang. *Qui si quando simpliciter dicitur* iang besar, *significat magnum.*

Iangan: *est dictio probibentis, v.g.* iangan catta, *ne loquaris* jangan dia-peghi -ca sana, *ne permittas illum discedere. Vtimur etiam hoc modo,* jangan beta panghil dia tida datang, *nisi ipsum vocauero, non venit.*

Iblis. *Diabolus.*

Ibou. *Mater.* ibou-bappa, *maiores præsertim mater, & pater. Molucci ante Patrem, matrem nominant.*

Ibor. *Leuamen, solamen.*

Ibou-tangan. *Pollex.*

Ibou-caki. *Magnus sonus, tenor.*

Ical. *Crispare. v.g.* rambot-ical, *capilli crispi.*

Ican. *Piscis.*

Houcom. *Litigare. iudicare, punire.*

I

Icat. *Ligare.*

Icat-pingan. *Cinctus, zona, cingulum.*

Icot. *Sequi.*

Idjou. *Viridis.*

Idong. *Nasus.* idong matsjong, *nasus altus,* idong-tsjepper, *nasus planus.*

Idop. *Viuere* matta-hari nai, *vel* idop de sanna, *sol ibi prodit.*

Ilang. *Perdere.*

Inda, berinda. *Curam habere, æstimare.*

Indong. *Mater.*

Ingat, beringat. *Recordari, reminisci.*

Inger. *vel* Inger-bangar. *Tumultum, vel clamorem excitare.*

Inging. *Desiderare, vel exspectare summopere.*

Ingos. *Mucus.* beringos, *mucosus.*

Inja. *Super aliquid gradi, vel incedere.*

Ini. *Hic, vel hæc* ini-ia, *hic, hæc, vel hoc est.*

Intang. *Adamas.*

Inte, menginte. *Alicuius verba auscultare, vel excipere.*

Ioure. *vide.* Iure.

Ipar-laki. *Affinis*.
Ipar-parampouan. *Affinis, glos*.
Iriati. *Inuidere*.
Iris. *Scindere*. Iris-poutous, *abscindere*.
Irop. *Sorbere*. iris-abis, *exsorbere*,
Irot. *Curuus*.
Isalâm. *Moricè, mahumisticè, vel turcicè*.
Isap. *Sugere, inducere, inglutire*.
Isi. *Quod alicui inest* tida berisi, *est vacuum*. isi-cawin, *dos*. *Dicitur etiā* dia-orang jadi isi narca, *ad infernum descendūnt*. isi-acan, *implere, vel infundere*. isi-prot, *intestina*.
Ismou. *Venenum, quod pedetentim aliquem torquet, & tandem è medio tollit*. ratsjun, *occidit celeriter. & breuiter*.
Issoc. *Vide* essoc.
Istri. *Vxor*.
Itam. *Niger, fuscus*.
Itic, *vel* bebec. *Anas*.
Itou, itoulà. *Hoc, vel illud*. *Hoc vel illud est*. itoula, *pro* carna itou *etiam vsurpatur*.
Iure. *Hoc modo exprimitur is cuius curæ aliquid est commissum v.g.* Iure-dapor, *archimagirus*. Iure-moudi, *qui praest puppi, vel gubernaculo, idest nauclerus*. jure pintou, *Ianitor*. Iure bassa. *interpres. & sic de ceteris*.

K

Kedang, *vel* coudali. *Frænum*.
Keladei. *Asinus*.
Kenà. *Attingere*.
Kenàl. *Nosse*.
Kendiri. *vel* sendiri. *Solus*.
Kilat. *Fulgur*.
Kilim. *Rotunda ora consuta*.
Kikir. *Auarus*.
Kikir-sangat. *Valde auarus*.
Kikis. *Radula*.
Kimpou. *Faber ferrarius, & additur in qua materia laboret. v.g.* Kimpou-mas, Kimpou-perac, Kimpou-bessi &c.
Kinjang. *Satur, saturatus*.
Kintsjing, *vel* boang ayer-seny. *Mingere*.
Kipas. *Flabellum*.
Kira-kira. *Propriè computare denotat: sed conijcere, arbitrari, suspicari, similiaque verba frequenter exprimit*.
Kiri. *Sinister. Vel latus sinistrum*.
Kirim. *Aliquid mittere*.
Kiriman. *id quod mittitur*.
Kissol. *Contrahi*.
Kita. *Ego*.

Kit-

Kita-òrang. *Nos*.
Kitab. *Liber*.
Kitsjap-matta. *Oculos aperire, & claudere*.
Kitsjil. *Paruus*.
Kitsjil-hati. *Pusillanimis*.
Kitta. *Sponda, cubile*.
Kning. *Supercilia*.

L

LAbba, balabba. *Quæstum, vel lucrum facere*,
Labo. *Anchora. Item Pepo*, ber-labo, *figere anchoram*.
Lacàs. *Celer, properanter*.
Lacou. *Egregius*. itou lacou pada itou *hoc egregiè præeminet*. *Quādo dicitur* dagangan ini tida lacou de sanna *tunc denotat mercaturam tali loco non expeti*.
Lada. *Piper*.
Ladjou. *Celer*.
Lagi. *Plus*, lagi, *vel* laan. *Etiam, & Cum, significat*.
Laya. *Hoc modo exprimimus* itou tida laya pada beta. *Id non est meum*, *v. g. tales deferre vestes non est meum*.
Lain. *Alius*.
Lain-djenis. *Alio modo*.
Lain-cali. *Iterum*.
Layar. *Velum*.
Laki-laki. *Vir*.
Laki-kita. *Meus maritus*.
Lalat. *Musca*.
Lalou. *Cedere, diuertere*. dia lalou. *is pertrāsijt*. lalou tenga hari, *post prandium. Successionem, & ordinem rerum præterea denotat*.
Lalayàni. *Seruire, vel obsequium præstare homini, ad distinctionem* fassouro, *idest Deo seruire*.
Lambat. *Tardus, lentus, tardè, serò*.
Lambong. *Latus hominis*.
Lamma. *Longo tempore*. lamma-lammanja, *Valde diu durās*. *Quando dicitur*. rouma lamma, *vel* orang lamma, *tunc domum illustrem, vel maiores, hominesque ab antiquo denotat*.
Lamon. *Quod si*.
Lanca. *Calcare*.
Lancap. *Perficere, complere*.
Langhar. *Ad ripam appellere*.
Langit. *Aerem & visibiles cælos denotat. Item conuexitatem, concamerationem, testudinem, quæ alicui imponitur exprimit*.
Lante. *Pauimentum, area, &c.*
Lapar. *Fames*.
Lapis. *Duplex*.
Larangan. *Custodire, asseruare, ne quid sub alicuius conspectum,*

ctum deueniat.

Làri. *Currere, fugere, aufugere*.

Lascar-laki-laki. *Seruus, mancipium*. lascar-parampouan, *serua*.

Latsjop. *Curtus, & breuis*.

Laout. *Mare*.

Lawa-lawa. *Aranea*.

Lawan, menlawan. *Pugnare, certare, oppugnare*.

Lebar. *Latus, laxus*.

Lebè. *Morus sacrificulus*. lebe. *Plus etiam significat*. lebe derri sapoulo, *plusquam decem*. *Dicitur præterea* dia maulebè derri cami. *Se nobis præponit*.

Lecàt. *Hærere, adhærere. Item*, dia orang hati lecat pada beta. *Cor à me abstrahere nequeunt*.

Leher. *Guttur, iugulum*.

Leher-gingang. *Collum longum*.

Lelà. *Defatigatus*.

Lelong. *Vendere in domo mortuaria, vel plus offerenti*.

Lemac. *Seuum, sebum*.

Lemas, *vel* matti-lemas. *Demergere*.

Lembou. *Taurus, vel vacca*.

Lepas. *Præteritus, depositus. Itē solutus, liber*. lepas-acan, *liberare. Item ab aliquo exonerare & vacuare*.

Lesong. *Mortarium*.

Lete-lete. *Garrulus, linguax*.

Liat. *Videre*.

Lida. *Lingua*.

Lilling. *Cera*.

Lima. *Quinque*.

Lima-poulo. *Quinquaginta*.

Limbing, *vel* tombac. *Lancea. Hasta*.

Limon-besar. *Citreum malum*.

Limon-nipis. *Rotunda, & acria mala Hesperia*,

Limon-manis. *Malum aureum*.

Limpar. *vel* lontar. *Iacere, iactare*.

Lindir. *Densari veluti amylon, puls, &c. id quod bulliendo condensatur*.

Lindong. *Aestiua, vmbraculum*.

Lingan. *Brachia* lingan-lingan. *vel* malingan. *Brachia circumagere, vel circumuoluere*.

Lenjap. *Euanescere*.

Linou. *Occatorius*.

Lior. *Saliua, pituita*.

Lipat. *Complicare, veluti linteum, telam, vel simile quid*.

Litsjing. *Politus, planus*.

Loco-loco. *In vulgus promiscuè sparsa rapere*.

Lode. *Lorica castrorum, sepimentum muri*.

Loléo. *Fundus, vel locus anchorarius, in quo quis à ventis defenditur*.

Lomba-lomba. *Thynnus, piscis notis-*

notissimus, *vulgò Tonno*, *vel Tonnina*. *Aliqui* ican-babbi *dicunt*.

Lombot. *Suauis*, *leuis*, *mollis*, *remissus*, *flaccidus*.

Lompat. *Salire*, *Saltare*,

Lompo. *Paralysis*.

Lompor. *Lutum*, *cænum*, *limus*.

Longhar. *Amplus*, *spatiosus*, *laxus*. *Loco non applicatur*, *nam illi connectitur* louwas.

Lontout. *Genu*.

Loubang. *Foramen*.

Louca. *Vulnus*.

Louda, *vel* ayer-louda. *Sputum*.

Loukis. *Depingere*, *acu pingere*. *Item figuras*, *& picturas super tela*, *& vestibus conficere*.

Loupa. *Obliuisci*.

Loussa. *Perendie*. toula *tertia post die*.

Loussanja. *Duobus post diebus*.

Louwar, delouwa. *Extra*. calouwar, *extrinsecus*.

Louwas. *Amplus*, *spatiosus*. *Loco solummodò adiungitur*.

M

MA. *Mater*.

Maboc. *Temulentus*.

Macca. *Et*, *ideo*.

Maccan. *Edere*. *Dicitur etiam* pissau itou tida maccan baic. *Iste cultellus non bene scindit*. *Item* tsjaranna maccan, *scabies suppurat*. *Item* saratos maccan sapoulo *centum reddit decem*.

Maccànnan. *Cibus*.

Macarofo. *Luctari*.

Macocacà. *Tentare*, *adlaborare*, *aggredi*, *quisque pro certamine adnititur*.

Madidi. *Bullire*, *feruere*.

Madjelis. *Bellus*, *scitus*, *comptus*, *venustus*.

Madou. *Loqui vel dicere inter se inuicem fæminas*, *vni viro coniunctas*.

Mahera. *Quid speciale ex vno ligno exfectum*. *v. g. scapha*, *phaselus*, *acatium*, *vel simile quid*.

Mahàl. *Carus*. *Item*, *quod vix*, *vel difficile haberi potest*.

Mayin, bermayin. *Seipsum recreare*, *ludere*.

Mayong. *Fortè pini flos*.

Make, memake. *Increpare*, *obiurgare*.

Makin lamma makin djahat: *quò diutius*, *eò peior*.

Malam. *Nox*.

Malam-malam. *Noctu*.

Malàs, *vel* ſagàng. *Piger*, *tardus*.

Malille. *Fluere*, *effluere*.

Màlim. *Nauclerus*. *Item dux*, *apſis*.

Malingan. *Circumagere brachia*.

Malin-tang. *Obliquus*.

Malou. *Ignominia*, *pudor*. *Item verecundari*.

Mama. *Mandere cibum*. *Item patruum*, *& amitam ſignificat*, *veluti*, mama-laki-laki, *patruus*. mama-parampouan, *amita*.

Mamoor. *Multùm*, *abundanter*, *copiosè*.

Manna, *Vbi*. de manna, *Qua*. ca manna, *quorſum*. manna ìtou dapat. *quomodo poteſt eſſe*. *Item* orang manna, *quis populus?* piſſan manna? *quis cultor? Itẽ* jang manna, *qui &c. Rebus*, *non autem perſonis adiungitur*. manna calla, *quãdo*.

Mangì. *Difficultas reſpirandi*, *qua qui laborat*, *vocatur anhelus*.

Manco. *Portulaca*.

Manis. *Dulcis*. maniſſan, *dulces cupediæ*, *delitiæ popinales*.

Mandi. *Corpus ſuum abluere*.

Manuſia. *Homo*.

Manta. *Recens*, *crudus*.

Maout. *Mors*.

Mara, *vel* amara. *Valde rixari*, *iracundus*. *Item iracundia*.

Maradjou. *Muſſitando incedere*.

Maray. *Ad vendendum deferre*, *hic*, *& illic venditare*.

Marancan. *Serpere*.

Marata. *Queri*, *flere*, *veluti mortuum deflere*.

Mardèca. *Liber*, *ingenuus*, *is qui non eſt ſeruus*.

Marorebe. *Adniti*, *vt ceteros quis præcedat*.

Mas. *Aurum*.

Maſehòr. *Celebris*, *famoſus*.

Maſſac. *Coquere*. *Item maturus*.

Maſſing-maſſing. *Ordinariè*. *Itẽ dicitur* orang maſſing-maſſing. *vulgaris populus*, *vel plebs*.

Maſſing. *Sal*, *veluti aqua ſalſa*, *caro ſalſa*, *&c*.

Maſſoc. *Ingredi*, *introire*. *Item fieri*. maſſoc iſalam, *Morum fieri*. maſſoc radja tarnata pounja rayat. *fieri vel effici ſubditos Regis Tarnatarum*. *Itẽ dicitur* mata-hari ſouda maſſoc, *Sol occubuit*.

Matsjang, *vel* arrìmou. *Fortè tygris*.

Matta. *Oculus*. *Item punctus*, *vel cuſpis alicuius*.

Matta-cayil. *Cuſpis hami*.

Matta-hayer. *Aqua origo*, *veluti* ayer pounja matta melille cras, *riuus*, *torrens*, *vel fluuius* vehe-

vehementer decurrit.

Matta-angin adda tiga-poulo dua, *ventorum triginta duæ origines, ideſt viæ, vel plagæ ſunt.*

Matta-caki. *Pars nodoſa pedis inferior.*

Mattagena. *Veluti* orang mattagena. *Populus ſine Rege, vel ſuperiore viuens, iuxtaque propriũ gubernans libitum.*

Matta-hari. *Sol.*

Mattay. *Ad aliquid obtinendum adniti.*

Matti. *Mortuus. De lumine etiam dicitur; candela, vel luminare eſt extinctum. Item* mattiàcan damar, *lumen extinguere. Item* cayin itou mattiàcan gong itou, *veſtes in penſationẽ iſtius ſunt, vel librantur cum illo, & tanti valent, vel ad tantum aſcendunt.* mattiàcan, *Occidere.*

Mau. *Velle.*

Mawar. *Ayeglentier.* bouga-mawàr, *roſæ ayeglẽtier.* ayer-mawar, *aqua roſacea.*

Mawe. *Aliquid prædicere, vel quid occultum reuelare.*

Mea, *vel* cra. *Simius, ſimia, cercopithecus.*

Melille. *Fluere, effluere.*

Mellaincat. *Angelus.*

Melopò. *Dicitur quãdo aliquæ puſtulæ ſuppurãt, & vlcus produũt.*

Mengàdap. *Euaneſcere ex alicuius conſpectu.*

Menàng. *Luſu, vel decertatione pretij, ſiue ſponſione lucrari. Itẽ prælium, vel certamen obtinere denotat.*

Menangis. *Vel ſimpliciter* nangis. *Plorare. Dicitur etiam* orang menangis ican. *Piſcem deſiderant.*

Menantang. *Intueri, videlicet exhibitiones vel comœdias ſpectare.*

Menanton làki-làki. *Gener.*

Menanton parampouan. *Nurus.*

Menàwòn. *deſcendit à* tawon, *& denotat, alibi per annum ſubſiſtere.*

Mendengar. *Obedire, vel mandata adimplere.*

Mengadjang. *Lamentari, veluti gemit is qui aluum exonerare vult.*

Menjàn. *Thus.*

Mengàdou. *Indicare alicuius defectum. Item dicitur* dia mengadou beta. *Ipſe mihi imputat.*

Mengàco. *Confiteri. Item pro aliquo ſe profiteri.*

Mengantac. *Dolet, veluti dum quis ſpina pungitur. Itẽ dicitur* mengantac, *quando ſanies in aliquo vlcere pungit, vel rodit.*

Mengantoc. *Somnolentum eſſe,* de-

descendit ab antoc.
Mengeràm. *Incubare ouis.*
Mengero. *Ronchissare.*
Mengasso. *Educare, veluti orphanum.*
Menghadji. *Orare, legere. Item litteris operam nauare.*
Mengidang. *Grauida, vel recens fœta.*
Mengappa, *vel simpliciter* gnappa. *est operæ pretium.*
Menjassal. *Compati, descendit à* fasal.
Menjàout. *Respondere, vel responsio.*
Menjàout capalla. *Dormitu-rire.*
Menielò. *Languere.*
Menonghou-outang. *Aere alieno se obstringere.*
Menentang. *Adspicere.*
Mengoap. *Oscitare.*
Menjanji, *vel* njanji. *Cantare.*
Menjouro, *vel* passan. *Præcipere, imperare.*
Menlàwan. *Certare, oppugnare.*
Menompàng. *In alicuius naui simul nauigare.*
Mentsjouri, *vel simpliciter* tsjouri. *Furari.*
Mèra. *Ruber, vel feruens.* meràcan, *candefacere.*
Meràc, *vel* Pourong-meràc. *Pauo.*
Merancan. *Serpere.*
Merassa, merassaya. *Supplicium, vel dolorem pati.*
Merbout. *Aliquem spoliare.*
Merepàti. *Columba.*
Merougi. *Circa merces iacturam pati.*
Miàra. *Creare, veluti, Deus mundum creauit.*
Miga, *vel* awang. *Nubes.*
Mimpi. *Somniare.*
Minjac. *Oleum.*
Minjac-sàpi. *Butyrum.*
Minom. *Bibere.*
Minjang, *Mutuare.* bri-minjang, *Mutuo vtendum dare.* ambil minjang. *mutuari, vel sumere mutuum.*
Minta. *Petere.*
Minta-somba, minta-doa. *Precatio.*
Minta-cassie. *Tentare, & precari; vocabula sonant opem, vel fauorem alicuius flagitare.*
Minta-outang. *Debitum exigere.*
Mintar, *vel* mintaràcan. *Tormentum bellicum deorsum adspicere, & aptare.* Ioure mintar, *is, qui explodit tormenta bellica.*
Mintouwa laki-laki. *Socer.*
Mintouwa paràmpouan. *Socrus.*
Miris, matta-miris. *Stilla oculorum.*

*M*iring. *Descendere, declinare.*
*M*isey. *Alæ superioris barbæ.*
*M*iskyn. *Pauper*, hati miskyn, *mæstus, contristatus.*
*M*iskyl. *Periculum.*
*M*itti-tidor. *Lectus.*
*M*òat. *Nauim onerare*. isi-moatan, *Oneratio.*
*M*odal. *Sũma capitalis, qua quis negotiatur.* combali modal pada beta. *Redde id, quo mihi constitit.*
*M*odou. *Ieiunare.*
*M*òf. *Emortuus, vel eradicatus, auulsus ab hominibus*: *v. g.* negri souda mof. *Item* manusia samoa souda mof. *Item* binatang samoa souda mof.
*M*òhon. *Dũ ab aliquo disceditur, hæc applicantur vocabula*, beta mohon pada tuan. *Cui salutatus honoratè respõdet*, mohon pada alla, cassie pada beta, *&c.*
*M*oyang. *Maiores.*
*M*olotòs. *Crepare, crepitare.*
*M*ongho-mongho. *Inordinatus ineptus, sordidus, incultus. Credo esse Moluccanum, valde tamen frequẽns est.*
*M*osselchât. *Techna, fraus.*
*M*ouca. *Facies. Ktimur* nang de mouca, *pro eo quod contingit.* mouca-boudjor *gracilis, & exilis facies.*
*M*ouda. *Iuuenis.*
*M*ondic-songay. *Flumen ascendere.*
*M*oudi, commoudi, *Clauus, gubernaculum nauis.*
*M*aulai. *Ordiri, incipere.*
*M*oula. *Principium, exordium.*
*M*oula-moula. *In principio. Item primò, ante omnia. Hinc descendit* bermoula, *&* sabermoula. moula *quoque denotat originem, qua quid fuit incẽptũ. Itẽ rationes quibus quis fuit motus, veluti* appà moula? *quare?*
*M*oulout. *Os, bucca.*
*M*olotos. *Findere ruptione, strepitu, vel fragore.*
*M*oumim. *Sincerus, & sanctus: veluti Adam ante lapsum fuit. Item beatus, faustus.*
*M*oura. *Parui pretij, vel boni mercatus. Item abundans, & facilè acquisitu denotat. Dicitur etiam* hati-moura *munificus, beneficus.*
*M*ourit. *Discipulus.*
*M*ourong-mourong. bedjàlan. *Tacens, acsi quis foret exanimis, veluti phantastici, & corde oppressi mærent.*
*M*ousim. *Anni tempora, vel partes.*
*M*ouso. *Hostis, contra quem bellatur. Nam* satrou *est is, qui hostili aliquẽ animo prosequitur.*

*M*ou-

Mouta, *vel* monta. *Vomere, spuere.*

Moutiàra. *Palus, pertica. fortè terminus, limes.*

N

NAbbi. *Propheta.*

Nàcal. *Petulans, insolens.*

Nachòda, *vel* anachòda. *Nauta.*

Nadijs. *Sordes, immunditia, impudicitia.*

Nafâs. *Anhelitus, spiritus. Vnde* menafâs *respirare.*

Nafit, menàfit. *Obtrectatio, obloquutio, mentiri vel dictis absentum rodere famam.*

Nafsou. *Voluptas, concupiscentia.*

Nagga. *Serpens, anguis.*

Naic. *Ascendere. Dicitur etiam* bava-naîc, *sursum deferre*, naîc *denotat etiam crescere, & grandescere. Item pro augmēto, & accessione pretij. In mercibus* naic acan, *efficere vt quid surgat vel assurgat.*

Nam, *vel* anàm. *Sex.*

Nam-càli. *Sexies.*

Namblas. *Sedecim.*

Nampoulo. *Sexaginta.*

Namfri. *Tuba, buccina.*

Nàmma. *Nomen.*

Nanna. *Sanies.* nanna-ìdong, *vel* ingos. *Mucus.*

Nang. *eodem quo* jang *vsurpatur modo, vide* jang.

Nangis, menangis. *Flere, plorare.*

Nanti. *Expectare, præstolari.*

Naratsja. *Lanx.*

Narca. *Infernus.*

Narri, menarri. *Tripudiare, saltare.*

Nâssi. *Oriza cocta.*

Neat. *Votum, & promissio visitationis locorum sanctorum.* bayar neat. *Promissionem persoluere, vel adimplere. Simpliciter quoque dicitur* beta neat ca molucoo. *Ad Moluccos inclinatus sum.*

Negri. *Regio. Item ciuitatem, pagum, vel alium locū denotat.*

Njala-àpi. *Flamma.*

Niata. *Intueri, proprijs videre oculis.*

Njanji, menjanji. *Cantare.*

Niawa. *Spiritus, vel vita.* poutous niawa. *mori.*

Nidi. *Subditi, vasalli.*

Nidjis. *Dolabra.* pàhat nidjis, *cuneus dolabræ.*

Nilou. *Occatorius. Dicitur etiam* gigi-assam.

Nini, *vel* nene laki-laki. *Auus.*

Nini, *vel* nene parāpouan. *Auia.*

Ni-

Nipis. *Tenuis*, nipis-molc. *Asper, tener, exilis*.

Nior. *Nuces maiores Indicæ*.

Nori. *Psittacus*.

Noang. *Nubes, veluti* awang, & miga.

O

OMbac. *Fluctus maris*.

Ombon. *Ros*.

Ompan. *Sagina, esca*.

Ondor. *Retrocedere, pedem referre*.

Ongeo, *vel* engeau. *Tu. Herus mancipium sic alloquitur*.

Ontong. *Euentus, casus, fortuna*.

Orang. *Homines, populus. Tam de uno quam de multis dicitur. Quando* orang *vice regionis, vel ciuitatis alicuius inseruit, tunc populum, & nationem exprimit, veluti* orang Iaua. orang Tarnati. &c. *Quando administrationis verbo præponitur, tunc homines, non vnum, sed plures officium exercentes denotat, veluti* orang sabandar, *Legati, vel præfecti. Quando verbo facere, vel laborare præponitur, tunc homines se applicuisse denotat, veluti* orang-gali, *fossor*. orang-mantsiouri. *fur*. &c.

Orey. *Laxare, soluere, dissoluere*.

Ta-orey *Laxatus, solutus*.

Oubat. *Omnis generis medicamen, & quidquid ad medicandum inseruit*.

Oubat-bedil. *Puluis tormentarius*.

Oubat-poucat. *Color quo retia tinguntur*.

Oubong. *Fines, vel extremitates inuicem nodare*. saubong, *de varijs extremitatibus simul nodatis dicitur, veluti* rante saoubong. *Catena*.

Oucop. *Suffire, vaporare. Item fouere, veluti tibiæ, & pedes fouentur*.

Oucor. *Metiri*.

Oudang. *Malum punicum, malum granatum*.

Oudjang. *Pluuia*.

Oudiang-rinti. *Psecas, tenuis pluuia*.

Oudjong, *vel* tandiong. *Angulus, punctus, margo, extremitas*.

Oudout, *vel* oudoutan. *Tubus herbæ sanctæ Crucis vulgò Tabacco*.

Oukir. *Tornare, detornare, veluti sedilia rotare*.

Oulang. *Aliquid facere, & iterare*. oulang-catta, *aliquid iteratò sine cessatione dicere*. oulang-datan *singulis momentis ire, & redire*.

Oular. *Vipera, vel serpens. Item vermes, & quodcumque animal super ventrem reptans.*

Oulobàlan. *Vir eximiæ nobilitatis, legatus, heros.*

Oulou. *Manubrium cultri, vel ensis. Item dicitur* oulou-ayer, *altè, vel sursum ad fluminis originem vsque.*

Oumour. *Senectus. Item æuum.* sa-oumour, *æternum.*

Oupa. *Præmium, merces.*

Oupati. *Vectigal, quod domino persoluitur.*

Oupas. *Venenum, quo aliquid inungitur.* bisa *virus, inaquatum vt nihil appareat.* cris wrangan, *toxicum, cum certa specie virulentiæ.*

Ourat. *Neruus.*

Ourat-dàra. *Vena, arteria.*

Ourof. *Littera.*

Ourot. *Linere, veluti alicuius tibias medicamentis collinimus.*

Oussir. *Hoc pacto vsurpatur.* oussir-ayam *gallinam fugare, vel pellere.* oussir bàrang bàrang, *aliquid mouere.* oussir barang orang. *Turbatione aliquem afficere. Item subsequi, vel prosequi.*

Ousong. *Lectica, sedili, sella, vel simili cathedra humeris ferre.*

Outac-toulang. *Medulla tibiarum.*

Outac-capalla. *Reticulatio capitis.*

Outan. *Silua.* beroutan-djalan, *in silua errare.*

Outang. *Debitum.*

Outàra. *Boreas, aquilo, septentrio.*

Outoussang. *Legatus, vel orator.*

P

PAckei. *Attrahere, veluti vestem. Item dicitur* packei tsjintsijn, packei cris. *Itē* packei parampouan, *mulierem cognoscere. Item dicitur* packei minjac, *oleo frequenter seipsum inungere. Itē dicitur* dia-orang packei namma djouga, *solum ferunt nomen.*

Pacou. *Clauus.* bapacou, *clauo aliquid figere.*

Pada. *Propriè Pro, vel, Quàm.* *veluti* itou pada beta, *hoc est pro me, vel pro mea partitione.* diamau lebè pada beta, *se mihi præferre, vel plus quam ego habere vult. Item dicitur* jangan poucol pada bèta. *non me percutias, &c.*

Padam. *Extinguere, vel restinguere.*

Padamàra, *vel* plyta. *Lucerna.*

Pàdang. *Vallis*.

Pàdi. *Oriza non collisa, vel oriza in culcitra*.

Padòman. *Circinus, amusium*.

Pahat. *Cuneus, vola*.

Paha. *Femur*.

Pagàng. *Firmiter tenere. Item in sua habere potestate. Dicitur præterea* pagang negri. *caput & præfectum ciuitatis existere, & prouinciam administrare*.

Paggar. *Seps, septum* paggarbàtou *murus*.

Pàgi-h àri. *Mane, tempestiuè*.

Paya. *Palus*. *& aqua ex seipsa prodiens. Item ad mortem vsq. infirmus*.

Payong. *Instrumentum contra ardorem solis inseruiens, vulgò parasole appellatur*.

Payou. *Senatus consultum concludere*. ayer-payou, *aqua salsa, vel salo corrupta*.

Pait. *Amarus*.

Pakinira. *Tu. Est Iauanicum, per totam tamen Indiam est in vsu*.

Palahàn-palahàn. *Paulatim, sensim, pedetentim*.

Pàlang. *Caluus*.

Palihàra. *Bene precari, conseruare, sustinere, benefacere*.

Palla, *vel* bonga-palla. *Nux myristica*.

Palou rabàna. *Tympanum pulsare*.

Palyta, *vel* plita. *Lampas, lucerna*.

Pana. *Arcus*. anac pana, *sagitta*.

Panabar. *Medicamen*.

Pannas. *Feruidus, ardor*. pannas hari, *dies feruens, tempus calidùm. Dicitur insuper* dia hati pannas. *animo incaluit*.

Panco. *Gremium, sinus*.

Panco ca-darat. *Terram attingere*.

Pandang. *Vspiam, vel quopiam spectare*.

Pandac. *Curtus, breuis*.

Pande. *Mechanicus, opifex, & dicitur de omnibus opificijs annexa materia in qua dicta opificia exercentur. veluti* pan de-mas *aurifex, sic etiã*, pande-perac pande bessi, pande contsji, pande caous &c.

Pàndjang. *Longus*. pandjangacan. *longum facere Dicitur etiam* orang pandjangacan itou. *Referendo homines hoc auxere*.

Pandita. *Eximiæ doctor scientiæ. veluti apud nos Sacræ Theologiæ professor, vel Doctor diceretur*.

Panghal. *Frustum*. panghalacan, *obliquè aliquid in frusta confringere*.

Pangangh. *Veru*.

Panghayou. *Haurire lembo, vel cymba*.

Panghawey. *Instrumentum opificis.*

Panghil. *Aliquem vocare.*

Panjat. *Ascendere.*

Panou. *Subalbæ maculæ, quæ super Indianorum cute apparent.*

Pantas. *Bene conueniens, v.g. vestis bene ipsi couenit. Item* beta moulout pantas catta-catta. *Lingua mihi fauet, probè me explicare scio.*

Pantat. *Nates. Item per metaphoram, ima pars cuiusque rei.* tapayan pounja pantat, *pes hydriæ.*

Pante. *Littus, vel ripa maris.*

Papan. *Asser, tabula.*

Papod jou. *Saccus, cui aliquid imponitur. Item mulierum matricula.*

Paracarra. *Vera huius dictionis vix reddi potest explicatio, sed inter cetera sic subseruit* salla dua paracarra. *duplici respectu delinquit &c.*

Paras-baic. *Pulchritudo.* paras-djahat, *turpitudo.*

Parang. *Culter concisorius.*

Paralènte. *Nebulo, nequam, furcifer. Item meretrici applicatur.*

Parampouan. *Femina.*

Parit. *Canalis.*

Paro. *Raucus.*

Partama. *Primùm, primò.*

Passan. *Nuntiare, denuntiare. Item quasi* menjouro, *cum auctoritate, & potestate imperare.*

Passang. *Igne aliquid accendere. v.g. tormentum bellicum, candelam, lucernam, vel simile.*

Passang-ayer *aqua fluit, vel augetur.*

Passar. *Forum.*

Passir. *Arena.* lacut pounjat passir, *fundum maris.*

Passong, *Carcer.*

Patta. *Infrusta concidere. Item dictionem denotat. v.g.* dengar sapatta. *audi verbum, vel dictionem.*

Patout. *Quod bene inter se conuenit. Item rostrare instar gallinarum.*

Paus-paus, *vel* gadja-mina. *cete, balena, cetus. &c.*

Peàra. *Educare, nutrire.*

Pèca-pèca. *Sepimentum, septum:*

Pedang. *Gladius, ensis, spatha.*

Pedati. *Sarracum, vehiculum, carpentum, carrus, & quidqud rotis currit.*

Pedis. *Mordens, acer sapore. Dicitur etiam* dia pedis pada orang Ambon. *Amboneńsibus est subacerbus. Item* dia boat samoa dengan pedis. *omnia cum amaritudine peragit,* catta

pedis

pedis, *rigida, & dura verba loqui*.
Peghi. *Ire*.
Pelò. *Sudor*.
Pendàpor, *vel* joure-dapor. *Coquus, cocus*.
Pende. *Nanus*. ayam pende, *gallina pumila, pullaster: est Moluccanum. veri Malaici* ayam dena, *dicunt*.
Penjàkit. *Infirmitas, debilitas, à* sakit *deriuatur*.
Penjèrat. *Laqueus*.
Pentsjarìan. *Id, quo victus quæritari studetur. à* tsjari *descendit*.
Penjouro. *Imperare, & iubere cum potestate, & auctoritate. à* souro *denominatur*.
Penjouroan. *Mandatum*.
Pentsjouri. *Fur*.
Pèrac. *Argentum*.
Permatta. *Lapides fortè etiã gẽmæ.*
Pètang. *Vesperus, occasus*.
Pètang-hàri. *Vesperus, vespera*.
Petis-moulut, *vel* ganghou-moulut. *Garrulus, linguax*.
Pettrì. *Solidare, consolidare*.
Petsja. *Frangere, rumpere*.
Petsjaya. *Polliceri, promittere. Item mandata alicuius adimplere. Item obedire, obtemperare*.
Piàtou. *Orphanus*.
Pìcol. *Ferre*.
Picòlan. *Fœtus*.
Pilang. *Orisæ pistrinum*.
Pilli. *Eligere*.
Pimping. *Aliquem habere ad manũ*. bedjalan bapimping-pimping, *manu manui coniuncta incedere*.
Pinda. *Migrare, commigrare*.
Pingan. *Scutella, patina*.
Pingang. *Lumbi.* icat-pingang. *cinctus, zona, cingulum*.
Pingit. *Conclusum in domo, ne quis videat, seruare*.
Pinghir. *Ora panni, telæ, lintei vel extremitas cuiuscumque*.
Pining. *Dolor capitis*.
Pintou. *Porta, ianua.* joure-pintou. *ianitor, stator, apparitor*.
Pipe. *Planus, conculcatus*.
Pipi. *Maxillæ, mandibulæ*.
Pissang. *Bonannes*.
Pissau. *Culter*.
Pitsjic-matta. *Oculis limis videre*.
Pitsjil. *Propriè vellicare denotat. Sed plena manu fit vel ad minimũ aliquot digitis vnitis stringitur, ad distinctionem* tsjoubit, *quod vngulis pungere denotat*.
Pitti. *Cista, capsa*.
Poas. *Tædium alicuius concipere, adeò, vt ad id, affectu non amplius feratur*.

Poassa. *Ieiunare.*

Pohon. *Arbor. Item pro origine cuiuscumque.* derri pohonnja. *à prima origine.*

Pòlang. *Maiores cariophylli.*

Pòlo. *Amplecti, amplexari.*

Pomòcol. *Malleus.*

Pon. *Ac, vnà, & quod plus est.*

Pongot. *Legere, colligere.*

Pongoulou-orang. *Magistratus, vel supremus quis.*

Pontong. *Fustis. Item descindere.*

Poucat. *Rete.* memoucat, *reti piscari.*

Poucol. *Percutere, tundere, pulsare.*

Poudij. *Laudare.*

Poula. *Iterum.*

Poulang. *Discedere, separare.*

Polòu. *Insula.*

Pounja. *Possidere, aliqua bona instar propriorum tenere, attinere.*

Pounou. *Plenus*, pounouacan, *vel* isiacan, *implere.*

Poupou. *Gradus consanguinitatis, vel generationis, v. g. filij sui, vsque ad tertiam, & quartam generationem.*

Poura-poura. *Simulare, fingere.*

Pourbàto. *Vlcus, carbunculus.*

Pourou. *Papulæ, pustulæ.*

Poussaca. *Hæres ab intestato.* waris, *hæres ex testamento.*

Poussàt, *vel* tanda-prot, *vmbilicus.*

Poussing. *Torquere.* capalla tapoussing. *Caput versatur.*

Pouti *Albus.*

Poutar. *Tornare.*

Poutrì-radja. *Filia regis. sed de sanguine proximis principibus etiam enunciatur.*

Poutsjat. *Pallidus facie.*

Poutsjot. *Nuces bilicæ vel gallæ, quæ atramento nigredinem reddunt.*

Poutous. *Perfectè, vel ad finem vsque. v. g.* dia souda catta poutous. *Fuit elocutus.* bacardja itou souda jadi poutous. *Opus est absolutũ.* tourut poutous penjouroan Deos. *Perfectè Dei mandata adimplere. Hoc etiam modo vsurpatur, filum in frusta est redactum.* poutousacan tali, *funem abrumpere.* crat-poutous. *amputare.* iris poutous *abscindere.* beta poutousacan tuan pounja bacattahan. *sermonem tuum interrumpo.* poutous njawa. *mori. Itẽ* souda poutous *est actũ, homo est mortuus.*

Pra. *Premere, vti spongia coarctatur.*

Prang. *Bellum.*

Pre-

Premi. *Bellus, scitus, comptus.*
Prenta. *Laborare, operari.*
Prigj, *vel* soumor. *Puteus.*
Prixa. *Honestè intueri. Item plenè, & honestè inquirere.*
Priot. *Olla.*
Prisey. *Scutum, quo Malaici vtuntur.*
Prot. *Venter, aluus, vterus.*

R

RAbba, *vel* rabba-rabba, *attrectare, veluti in tenebris contrectare.*
Rabo. *Arundo tenera, quæ nedum ad perfectionem mediam peruenit*
Radja. *Rex.* radja-parampouan, *regina.*
Radja-wàli. *Falco.*
Radjing. *Diligens.*
Ragga. *Corbis, cophinus.*
Raya. *Vide* hari-raya.
Rayat. *Subditi.*
Rakit. *Ratis.*
Ramàs. *Premere, pressare.*
Rame. *Venustus, oblectans & maximè loco alicui conuenit.*
Rambot. *Coma, crinis.*
Rampas. *Demere, adimere.*
Rante. *Catena.*
Rassa *Gustare, sapere, sentire.* *Dicitur etiam* tuan rassabegimanna? *qui te sentis?*
Rassaa. *Argentum viuum.*
Ràta: *Planus, æquus.*
Ratsjun. *Venenum, toxicum, viuis.*
Ratos. *Centum, sed in numerando dicitur:* sa-ratos, dua-ratos. &c.
Rau, *vel* nagga *Serpens, anguis.* boulanmaccan rau. *Lunæ eclypsis est.*
Rebous. *Bullire, ebullire.*
Redjikì. *Victus & generaliter quidquid ad sustentationem corporis spectat.*
Reba. *Corruere, concidere.*
Renda. *vel* rinda. *Submissus, depressus.*
Ribous. *Mille.*
Ribout. *Procella, tempestas.*
Ridop. *Splendere, fulgere.*
Rimba. *Eremus, silua.*
Rinda, *vel* renda. *Submissus, depressus.*
Rindàm. *Macerare lixiuio, vel alio liquore, Italicè, mettere, ò stare a molle.*
Rindang. *Assare, frigere.*
Rindou. *Mæstus, tristis.*
Ringi. *Sursum, vel accliuis.*
Rinte-rinte, *vel* rinti rinti, *Psecas, tenuis pluuia.*
Roas. *Nodi, qui sunt in arundine.*

Roke.

Roke. *Glando plumbea.*
Romba. *Defringere. Dicitur etiā* romba pac-keian. *quando vestis consuitur.*
Rompo. *Gramen, fænum, & similia.*
Ròti. *Panis.*
Rouba-rouba. *Id quod à Nautis persoluitur priusquam in locis exteris merces suas diuendere possint.*
Roubou. *Ingenti vi, & impetu decidere.*
Roubouàcan. *Violenter abripere.*
Rougi, merougi. *Circa merces iacturam facere.*
Rouma. *Domus.* orang de rouma, *familia.* tuan de rouma. *herus domus.*
Roumis. *Concha.*
Roupa. *Forma, figura, vel esse alicuius.*
Roussa. *Ceruus.*
Roussac. *Discerpere, absumere, in nihilum redigere.*
Roussoc. *Costa.*

S

SA. *Vide* satou
Sabàgi-bàgi. *Semper.*
Sabelà. *Ad vnum latus. A* sa, *&* bé-la *descendit.*
Sabda-radja. *Iussum Regis.*
Sabentar. *Exiguo tempore.*
Sablàs. *Vndecim.*
Sabòu. *Sapo, smegma.*
Sabour. *Patientia, tolerantia.*
Sabràng. *Vlterior ripa.*
Sacali. *Semel.* sacali-cali. *totum.*
Sacalien. *Simul omnes, simul.*
Sacàli-tida. *Nunquam.*
Sacar. *Saccharum.* sacar-batou, *mel arundinis, vel saccharum, quod Italicè zucchero candido appellatur.*
Sacàtan. *Nunc.*
Sadja. *Solum.* itou sadia. *non plus hoc. Denotat etiam frustrà. v. g.* dia lela-sadja, *Frustrà se fatigat.* orang sadia, *homines plebeios, & vulgus exprimit.* hari sadia, *diem profestum, & operosum.* doudoc-sadja, *sedere otiosum.*
Saffaroùni. *Sordidus, spurcus, fædus.*
Sagang, *vel* màlas. *Piger.* matta-segang. *oculi somnolenti.*
Sahari-hari. *Quotidie.*
Sagi. *Ora, vel extremitas cuiuscūque.*
Sahat. *Tempus, momentum, deriuatur abs* Hat.
Sahat lagi. *Statim, paulo diutius.*
Sahit orang itou. *Ad testimonium.* &

& testationem horum, vt cognitionem, & testificationem proferant.

Saya. *Ego. Superiori sic responsum dat inferior. Item denotat ita, veluti dictio* beta.

Sayang. *Compati. Item miseria, ærumna, calamitas.*

Sayap. *Ala.*

Sayor. *Omnigenæ herbæ virides.*

Sakelàt. *Minuere, diminuere.*

Sàkit. *Aeger, infirmus.* hàti sàkit. *exacerbatus.*

Sala-àcan. *Confidere, vel committere alicuius fidei.*

Salam. *Est Arabicum, quod pacem denotat, subintelligens cum pace omnia prospera cõcurrere.* salam-doa *apprecatio pacis.*

Salamat. *Prosperitas. Item* salamat *vtinam.* salamat datan, *aduentus felix.*

Salatan. *Scindere. Item paruum germen caryophyllatarum.*

Salin. *Hoc pacto vsurpatur.* salin packeian. *alia se veste induere.*

Salin sourat. *Exscribere. Item ex vna in aliam linguam conuertere.* salin arac. *superfundere arac, vel potum quo vtuntur Malaici.* salin tabir *aliud conopæũ appendere. Italicè padiglione, vel trabacca id appellatur.*

Salindan. *Tessera militaris, muta, signum castrense.*

Salla. *Malè, inuersè*, sa'lahan. *error, vel delictum. Item* bersalla, *delinquere.*

Saloaco. *Moluccanum scutum.*

Sambat. *Affigere, alligare.*

Sambot. *In manus suas accipere.*

Sambounji. *Occultus.*

Samma-seperti. *Quasi, vti, sicuti.* samma *arundines quoq. vicinas lembis nascentes vocamus.*

Samma samma. *Vnà, mutuò, inuicem.*

Samòa. *Simul, prorsus, totum.*

Sampal. *Euiscerare bestiam, & illius pellem deglubere.*

Sampan. *Linter, lembus, cymba.*

Sampei. *Vsque. Gallicè iusques au. Dicitur etiam* dia sampei-acan pada radja. *Regi indicauit, vel ad ipsius aures perduxit.*

Sampir. *Porrigere. v. g.* nassi tida sampir pada orang samoa *ad omnes oriza non extenditur, sed quando dicitur.* dia souda datan sampir. *tunc aliquem eò, quò tendebat peruenisse denotat.*

Sancol, sancolàcan. *Colligare crines, fascias crurales. Item* sancolàcan cayin *prout in Indijs*

Indijs vestes suas fœminæ firmant vel stringunt.

Sanatias. *Semper.*

Sanca, *vel* fikir, *opinari, arbitrari.*

Sandal, basandal. *Procumbere, vel recumbere.*

Sangat. *Vehementer, valde.*

Sanna. *Ibi, istic, vix solum est in vsu; nam vsitatissimè dicitur,* de sanna, *nisi præcedat* ca *vel* derri.

Sansara. *Dolor, languor.*

Santang. *Lac maiorum nucũ Indicarum.*

Santap. *In honestiori Malaico sermone Edere denotat.*

Sa-orang. *Vnus. Item vnusquisque.* sa òrang òrang. *omnis, quilibet.*

Sa-o mour. *Aeternùm, perpetuò.*

Sapa. *Siripinang mansuu, cui omnis substantia fuit exsucta.*

Sa-panghal. *Frustum, segmentum.*

Sàpi. *Taurus, vel vacca.*

Sàppo, menjapo. *Verrere, detergere.*

Sasappo. *Scopæ.*

Sapoulo. *Decem.*

Saptou. *Dies sabbathi.*

Sàracan. *In manus tradere.*

Sàrat. *Satur, prægrauatus.*

Sàratos. *Centum.*

Saribous. *Mille.*

Sarien. *Toto die.*

Sarong. *Vagina.* penjarong. *confector vaginarum.*

Sasal. *Pœnitentia, pœnitudo.* mennassal *pænitudine duci.*

Sajà, *vel* sesa. *Angustus, arctus.*

Sasahàt. *Statim, subitò.*

Sasauang. *Medicamina.*

Sasàuj. *Sinapi.*

Sasingay. *Anticipare, intercipere, opprimere incautum.*

Satou, *&* sa. *Vnus.* sa, *verò non vsurpatur solum, nisi alia sibi habeat adiuncta, quod in* satou *non requiritur Non enim dicitur* derri sapoulo ambil sa, *sed* satou *semper vocabulum subsequens requirit. v. g.* sa-hari, sa-tawon, saratos, sacali, sa òrang. *Loco autem* sa *quandoque ponitur* se. *v. g.* sebagi bagi.

Satroù. *Inimicus, aduersarius.* Mouso *enim hostem, contra quẽ belligeratur, denotat.*

Sau, *vel* labo. *Anchora.*

Sauoy. *Educator, & curator infantis, quod fœminæ, & viro applicatur. Item pueri nutrici cõuenit.*

Sawàn. *Aer, v. g.* sawàn djahat, *aer malignus.* Sawan-laout, *aer marinus.* sawan-bankey. *aer vel fætor cadaueris.* diatou sawàn, *animo deficere.*

Saxi.

Saxi. *Testis*.
Se-àng. *Dies*.
Seaſſat. *Coercere*.
Seba pada radja, *vel ſecundum Malaicos propriè*. mengadap pada radja. *Coram Rege comparere ipſiq; homagium præſtare*.
Sebab itou. *Ideo. Dicitur etiam* taghal itou. *Itē* carna itou, dia boat itou dengan ſebabnja. *ob rationem hoc facit*.
Sebàgi-bàgi. *Semper: a* bagi *deſcendit, proprium eſt* ſa-bagi.
Sebout. *Vocare. Item* appa ſebout itou. *Quomodo nominatur? Item* radja ſebou itou ſangage *Rex illum titulo honorifico condecorat. Vti apud Hiſpanos; grande de España quis efficitur*.
Secouta. *Fideiuſſor*.
Sedàng *Mediocris. Item interim*. ſedang itou, *interdum*.
Sedap. *Lautus, delitioſus. Dicitur etiam* dia hati ſedàp pada beta. *propēſo in me eſt animo*. bri moulout ſedàp, *vel* bacattahan ſedàp *amicè, & amanter loqui. Item* tidor ſedap. *dulci, vel ſuaui teneri ſomno*.
Sedeca. *Eleemosyna*.
Sedecalla hari. *Quotidie*.
Sedikit. *Paululum*.
Sedjout. *Ante aliquem ſe humiliare & reuerentiam non vulgarem alicui exhibere*.
Sedò. *Mutilatus, truncatus. Itē ſtultus, fatuus, veſanus*.
Sedouto. *Semper, ſine intermiſſione, eſt Moluccanum*.
Segalla, ſacalien. *Omnes, ſimul*.
Segang, penjagang. *Piger, tardus*.
Segra. *Subitò, repente*.
Segoù. *Singultus*. berſegou. *ſingultire*.
Selamma, *vel* ſelammanja, *tanto tempore quanto*.
Selimot. *Operimentum, opertorium*.
Semalam. *Tota nocte*.
Sembìlan. *Nouem*.
Sembounji. *Clandeſtinus, clam, latere*. ſembounji-acan, *abdere*.
Semèna-mèna. *Leuiter, inconſtanter*.
Semot. *Formica*.
Semoù, *Fraus. Item dicitur* beta taù dia pounja ſemou. *Scio quid aſtutiæ meditetur*.
Senanga. *In frixorio, ad ſonitum, vel ſtrepitum frixare*.
Sendiri, *vel* kendiri. *Solus. Item* ſendiri, *is ipſe*.
Seni. *Anguſtus, contractus*.
Seperti. *Iuxta, ac*. dia catta dengan ſepertinja. *cū ſimilitudine loquitur*.
Serba. *Hoc pacto vſurpatur*. ſer-

ba dalam rouma, *vel* ſerba dalam dunja. *Id eſt totum quidquid in domo, vel in mundo eſt.* *Item* ſerbà-maccannan. *Cibi omnis generis.*

Seròſa. *v. g. Quando dicitur* dia pounja mouca ſeroſa. *Ipſius vultus ſine vllo eſt colore.*

Serta. *Tam citò, quàm &c.*

Serouwal. *Braccæ, ſiuè femoralia.* ſalana, *magis apud Indos eſt in vſu, ſed eſt Moluccanum & Iauanicum.*

Setros. *Sericum ad ſuendum.*

Siappa. *Quis.*

Sibor. *Capula ad hauriendam aquam.*

Sicat. *Scopula.*

Sicou. *Cubitus.*

Sida-ſida, *vel* ſeſida. *Item* balio. *euiratus, eunuchus, caſtratus.*

Sifat. *Communis alicuius faciendi, vel viuendi modus. v.g.* dia tourout ſifat jaua. *Iauanicum faciendi, vel viuendi modū ſequitur.* ſifat mentsjouri. *Conſuetudo furandi quæ non intermittitur.*

Silalòa. *Gratias agere cum ſolemnitate. Eſt Tarnatanicum.*

Silòro. *Obtuſus, ſtupidus, qui ad mandata non reflectit.*

Simpang. *Concinnare, accommodare. v. g.* ſimpang piſſau itou. *cultrum iſtum ſuo repone loco.*

Singa. *Leo. Item* ſinga. *in tranſeundo vel nauigando aliquem alloqui. v. g,* djicca beta liat dia, beta ſinga dia. *ipſum ſi vidiſſē in tranſeundo conueniſſem.*

Singit. *Inclinatum, decliuem eſſe.*

Sini. *Hic. vix ſolum inſeruit. vſitatiſſimè enim dicitur* de ſini *niſi vocabulum* derri *præcedat.*

Sinjata. *Arma.*

Sipat. *Linea a fabris lignarijs cretà ducta ad quid rectè ſerrandum vel ſecandum. Item terminus, quo agri, regiones, &c. à ſe inuicem diſcernuntur, vel diuiduntur.*

Sirang. *Irrigare.*

Sircaya. *Placenta.*

Sirdawa. *Millepedæ.*

Siſa. *Reſiduus, reliquus.*

Siſi-ican. *Squamæ.*

Siſi-baſiſi. *Iuxtà, propè.*

Siſic. *Hoc pacto ſubſeruit.* dia ſiſic-catana de icat pingang. *Inter cingulū catana ideſt gladiū Iauanicū ſigit. Item* dia baſiſic *cris. corpori ſuperimpoſitum cris geſtat.*

Siſir. *Pecten.* baſiſir, *pectere.*

Sitou. *Illic. vix ſolum vſurpatur, nam frequentiſſimè dicimus.* de ſitou, *niſi præcedant* ca, *vel* derri.

Siwa.

Siwa. *Conducere*.
Sixa. *Molestia, infortunium, miseria*.
Sòbat. *Amicus*.
Sogoul. *Mastus*. *Item tadium*.
Somba, bersomba. *Reuerentia & obediētia sūma, quę iuxta regionis ritū alicui exhibetur. Hinc adorare etiā denotat. Malaici per* sombahan, *munus intelligūt. Nam in signum obseruantia dona superiori offeruntur*.
Sombele. *Incantationibus bestiā iugulare vti pro more sacrificuli Mori faciunt*.
Sombing. *Dentes serrati scutellæ vel alterius cuiuscumque*.
Sombo. *Sanare*.
Sombou. *Ellychnium lampadis, vel cādelæ. Itē fomes igniarius. Si quando verò id inseruit vel vsurpatur exprimi debet materia cui annectitur. v. g.* sombou-bedil *lampadis* sombou padamara, *sic etiam candelæ*. sombou-damar.
Sombòa. *Duo mancipia vni hero seruientia se sic inuicem alloquuntur*.
Sompa, basompa. *Iurare, imprecari*.
Sompit. *Siphon*.
Sondal. *Meretrix*. orang-basondal. *ganeo*.
Sondoc. *Cochlear*. basondoc maccannan. *cibum affatim haurire*.
Songey. *Flumen*.
Songha. *Murex*.
Songho *Certus, verus*.
Sonting. *Flos vel quid aliud quod in crinibus vel post aures quis defert*.
Sonto, tasonto. *Ad aliquid se allidere*.
Sontong. *Loligo, vel cattus marinus*.
Sorongan. *Arca, vel capsa*.
Souca. *Lætari*. hati kita souca pada itou. *habeo aliud quod agā* orang caya soucar datan dalam surga. *Diuites regnum cælorum ægrè & vix cōsequuntur*.
Soucor. *Sat, affatim, sufficiens*.
Soucou. *Quadrans*.
Sonda. *Quarta pars*.
Souda. *Propriè, satis, denotat, sed esse, insuper significat*.
Soudàgar. *Mercator*.
Soudara làki-làki. *Frater*.
Soudàra parampouan. *Soror*.
Soudjoc. *Tepidus*.
Soulout. *Nodus manubrij, vel capuli*.
Souf. *Subsericum*.
Soumour, *vel* prigi. *Puteus*.
Sounji. *Expers populi, vel sine plebe*.
Sounot, bersounot. *Circumcidere*

re præputium .
Sourat, kitab, *Liber*. menjourat. *scribere*.
Sourat-kiriman. *Epistola*.
Souro, menjouro. *Committere*, *imperare*. *Item destinare aliquem*. *Inde descendit* souroang *idest, is qui mittitur*. *Item leno*. souro, *sine vllo alio adaito subinde nuntium destinare significat*.
Sourong. *Protrudere*, *propellere*.
Sourot. *De aqua maris dicitur, si quando refluit. Item si quando aliquid extensum contrahitur, vel retro cedit*.
Sousa. *Molestia*.
Sousong. *In strues componere*. *v.g. patinas, & scutellas auritas sibi inuicem superimponere*.
Sousou-parampouan. *Mamillæ, vbera feminarum*.
Soutra. *Sericum intortum*.
Spera. *Machinæ igniuomæ*.
Suara. *Vox*.
Surga. *Cælum beatorum*.

T

TAbàl. *Crassus*.
Tabib. *Medicus*.
Tabir. *Velum, conopæum*.
Tacanà. *Spasmus*.
Tacoucour, *vel* bourong coucour. *Turtur*.
Tàcot. *Timor*, *angustia*.
Tacotjò. *Terreri subitò*.
Tadi. *Iam statim*.
Tadjang. *Asper*, *acutus*.
Taghal, carna. *Ob*. taghal itou. *Ideo*.
Tàhan, menàhan. *Pati, sufferre*. tahan hati. *seipsum cohibere*. tahan pada maccannan, *seipsum ab edendo cohibere*.
Tay. *Stercus*. *Pro quacumque immunditia vsurpatur*. *v. g.* tay-be ssi. *rubigo*, *ferrugo*. tay-arac. *fex de Arac*.
Tairis. *Dissectus, discissus*.
Talac. *Extrudere ex ædibus*.
Talagga, tasse. *Puteus*.
Talàng. *Vorare*.
Talàndjang. *Nudus*.
Talantang. *Supinus*. tsjerap, *pronus*.
Tàli. *Funis, Ligaculum*.
Tàli-pana. *Neruus arcus*.
Tàli-herbab. *Chorda barbyti*.
Tàli-prot. *Intestinum*.
Tali-sau. *Funis nauticus*.
Talouco. *Holoserica*.
Talille. *Incoopertus*. *v. g. olla sine cooperculo*. rouma-talille, *domus sine pariete*, talille-acan-badang. *seipsum denudare*.

Talla.

Talla. *Positum ante* souda. *Quid factum esse denotat. Sicuti per dictionem, quæ* souda, *sequitur, exprimitur. v. g.* nergi talla souda ala. *ciuitas iam est intercepta.*

Taman. *vnà cum socio.*

Tamba. *Adiungere.*

Tambagga. *Aes Cpyrium, cuprum.*

Tampal. *Segmentum, frustum.*

Tampar, *vel* tampiling. *Alapa.*

Tampat. *Locus.*

Tampourong. *Trochus. turbo.*

Tàna. *Terra.*

Tànam. *Plantare. Item fodere. Hinc descendit.* tanaman. *id, quod plantatur. Item semen, denotat.*

Tancap. *Capere, arripere, aggredi, adoriri.*

Tandoc. *Cornu.*

Tangan. *Manus.*

Tanda. *Signum.*

Tanda-louca. *Cicatrix.*

Tanda-caki. *Vestigium.*

Tandjong. *Angulus, vel punctus terræ.*

Tangha. *Scalæ, gradus.*

Tangho. *Verriculum, sagena ad hauriendos carbunculos chalcedonios.* menangho. *sagena piscari.*

Tanghong. *Super humeros gestare. Metaphoricè dicitur* bouda itou boulom tanghong dosa. *iste infans nedum peccatis est oneratus. Item* outang itou dia-tãghong, *hoc est ipsius debitum.*

Tangsa. *Pulsare tympanum.*

Tànja. *Interrogare.* tanjahan. *quæstio, interrogatio.*

Tankis. *Digladiari, velitari.*

Tanti. *Texere limbos intextos, vel similia.*

Tankei. *Caulis, vel stipes fructuum.*

Tapac-caki. *Callus pedis.* tapac-tangan. *pulpa manus.*

Tàpi. *Vestis muliebris, quæ subtus defertur.*

Tàpis. *Per linteum exprimere, vel effundere.*

Tàric. *Trahere.*

Tarima. *Vide* trima.

Tarou. *Seruare. Item ponere. Hic descendit.* batarouan. *Legatus, vel Vicarius Regis.*

Taroupa. *Crepidæ.*

Tartip. *Humanus, vrbanus.*

Tasancot. *Hæsitat, tenet.*

Tasancòl. *Colligatus, veluti caligas, vel crines quis colligat.*

Tasonto-càki. *Ad aliquid pedẽ offendere. Itẽ cespitare, titubare.*

Tatà. *Secare. v. g. cultro, vel alia*

alia armatura secare.

Tàtap. *Tacitus & quietus.* orang itou boulom tatap. *iste populus nedum quiescit.*

Tatawa. *Ridere.*

Tatcalla. *Tunc.*

Tatsjangan. *Perculsus admiratione.*

Tatourоutan. *Descendit ab* Tourout. *idest, alium nimirum superiorem imitari.*

Tau. *Scire, nosse quod quis didicit.*

Tauang. *In bello captiuum facere.* orangcata-uang. *captiui.*

Tauon. *Apis.*

Tawar. *Recens, v.g. aqua recens, Item offerre, vel licitari.* tawar-mouca. *visus subrufus, vel luteolus.*

Tawas, *vel* pedromni. *Alumen.*

Tà won. *Vnus annus.*

Teboù. *Arundo sacchareа.*

Tegar. *Durus, firmus.*

Telinga. *Auris.*

Teloc. *Nauale. portus.*

Teloor. *Ouum.* teloor-coutou. *lendes.* telor-ican, *lacteum piscis intestinum.*

Tenga. *Medius.* tenga-hari *meridies.* tenga-malam. *nox intempesta.* tenga-toubou. *iustae vel mediocris aetatis.* tenga-dua. *vnum cum dimidio.*

Tenou. *Texere, veluti linteum, vel telam.*

Tendang. *Conculcare, proculcare pedibus.*

Tepa. *Lorica castrorum, sepimentum muri, vel simile sepimentum militare.*

Tepi, *Angulus, vel margo cuiuscumque.*

Tepi-laout. *Littus maris.*

Terantoc-caki. *Cespitare, titubare.*

Terbàng. *Volare. Dicitur etiam* beta hati-terbang. *inquieto sum corde.*

Tercodjout. *Terreri.*

Terdjong. *Salire, vel saltare deorsum. Item prae timore saltare retrorsum.*

Teria bateria. *Screare, exscreare.*

Teroubou, *vel* teloor ican. *lacteum piscis intestinum.*

Tetrougo. *Testudo.*

Tiang. *Pila, columna, stipes.*

Tiang-layar. *Malus, arbor nauis.*

Tjarap, *vel* tjerap. *Pronus.*

Tibil. *Sua sunt connexa. v.g. ex viminibus, vel arũdinibus, veluti corbes, crates viminea, &c.*

Ticam. *Pungere, figere.*

Ticar. *Lectus, stratum.*

Ticos. *Mus vel glis,*

Tida. *Non vel nihil.* tida siappa. *nemo.*

Tidor.

Tidor. *Dormire*. botidor parampouan. *cum fæmina dormire. Dicitur etiam* api tidor. *ignis est collectus. Item* minjactidor. *oleum est firmum.*

Tiga. *Tres*. tigablas. *Tredecim.*

Tima-itam. *Plumbum*. tima-pouti. *stannum.*

Tifa. *Tympanum.*

Timba. *Hydria, vrna*. menimba. *haurire fitula.*

Timbang. *Librare, ponderare. Item causam trutinare.*

Timboul. *Germinare, pullulare. Dicitur etiam* boulan timboul, *luna prodit, & venit sub aspectum. Item* dia pounja ſouſou timboul. *mammæ ipsius accrescunt. Item.* timboul, *ex aquarum fundo quid emergens, denotat.*

Timor. *Oriens.*

Timon, antimon. *Cucumer.*

Timpang. *Claudus.*

Tindis. *Super se inuicem collocare. Item* jangan tindis pada beta. *ne supra corpus meum sedeas.*

Tinca. *Mores, quibus quis instruitur, v.g. si quando bene, vel malè morigeratū exprimere volumus.* derri tinca cakenàlan orang nang ſouda derri aſſal baic. *ex moribus honestè nati cognoscuntur.*

Tincal. *Gummi vel gutta viscosa.*

Tingco. *Collum, & ceruix pariter.*

Tinghal. *Manere. Item relinquere.*

Tinghalong. *Cibeta, ciueta.*

Tinghi. *Altus.*

Tinghi-rinda. *Inæqualis, impar,*

Tinglang. *Mergere, demergi.*

Tinjac. *Gradi vel incedere ambulando.*

Tiop. *Flare.*

Tiram. *Ostreum.*

Tiri. *Rigidus. v.g. vitricus, nouerca &c.*

Tìris. *Stillare*. ayer-ſa-tìris, *aquæ gutta.*

Tiric. *Rostrare instar gallinarum.*

Tòbat. *Detestari. v.g.* beta tobat pada djalan itou. *viam istam execror.*

Todò. *Malacia.*

Togò. *Firmus.*

Togò-acan. *Firmare, confirmare.*

Togòr, batagòr. *Punire, obiurgare*. togòr-hàti, *rigidus, austerus, malè alicui affectus.*

Tomba. *Fulcire.*

Tombac. *Lancea, basta.*

Tombo. *Vernare. Item tundere, Dicitur etiam* tombo. *pugnis cedere. Item pulsare*. tombo cana-

canari. *Confringere canaria.*
Tomboc. *Crus, tibia.*
Tombong. *Anus, clunis.*
Tompa. *Fundere, effundere.*
Tompang, menompang. *In alicuius naui, vel cymba vnà nauigare.*
Tompol. *Obtusus, stupidus.*
Toncat. *Scipio, fulcimnetum.*
Tonda. *Funem eradicare.*
Tondo. *Corpus inclinare, vel seipsum proclinare.*
Tondong. *Racemus, botrus vuarum.*
Tonghol. *Aplustre.*
Tonghou. *Seruare, obseruare, circumspicere.*
Topayan, *vel* tapayan, *magna hydria.*
Touang. *Fundere, effundere.*
Toubir. *Sursum.*
Toubou. *Membra corporis humani.*
Toubous, menoubous. *Redimere, pignus pretio liberare.*
Toucan-bàtou. *Cementarius.* toucan-cayou. *faber lignarius.*
Toucar. *Mutare, commutare.*
Toudjo. *Collimare.*
Toudjou. *Septem.* toudiou-cali. *septies.*
Toudong. *Contegere, obtegere.*
Toula. *Tertia pòst die.*
Toulac. *Trudere, propellere.*
toulac ca baua, *detrudere.*
Toulàdang. *Imago.*
Toulang. *Os, vel ossa.*
Touli. *Surdus.*
Toulis. bertoulis, *Scribere. Item pingere. v. g.* cayin bertoulis. *vestes depictæ.*
Toulong. *Iuuare.*
Toumit. *Calx, calcaneus.*
Tounangan. *Matrimonio deuouere.*
Toudioc. *Ostendere.*
Tounou. *Accendere. Item torrere.*
Tourong. *Descendere. Dicitur etiam* baua tourong. *deferre. In mercaturis earū pretiū imminui, & merces suas minoris licitare significat.*
Tourongàcan. *Efficere, vt descendat.*
Tourongacan-sourat. *Exscribere, vel interpretari.*
Tourout. *Comitari.* tourout adad negri, *regionis ritus iubere. obseruari.* itou tourout itou. *hoc illi concinnat.* tourout penjouroan Deos. *obseruare Dei mandata.*
Toutam. *Bractea tenuis.*
Toutop. *Tegere, cooperire, claudere.*
Toutor. *Narrare, notum facere.*
Touwa. *Se nex.*

Tradjou, *vel* datsjin. *Lanx, vel bilanx.*
Trang. *Clarus, lucidus.*
Trìma. *Acceptare, æqui bonique consulere.*
Trima-caffie. *Agere gratias, habere grates.*
Trous. *Per id quod transit, vel cui inest foramen per obliquum.*
Trouffi. *Aerugo.*
Tsjàbang. *Ramus arboris.*
Tsjabot. *Aliquid è terra extrahere. Item crines suos euellere. Item arma, vel cultrum educere denotat.*
Tsjacà. *Hoc pacto applicatur.* itou-tsjacà de lcher. *id gutturi inhæret.*
Tsjacar. *Præ ira vellicare.*
Tsjaya. *Splendor.* bertsjaya. *fulgere.*
Tsjakit. *Litigium.*
Tsjàmar. *Turpis, sordidus.*
Tsjamàra: *Crines quos suis mulieres immiscent, vt tutulos laxent*
Tsjampor: *Mixtus.* tsjampocàcan. *permiscere.*
Tsjangar. *Adprædandum egredi, Molucchi* garou. *dicunt.*
Tsjancol. *Pala.*
Tsjap. *Sigillum.*
Tsjapat. *Bene aliquid exercere.*
Tsjapic. *Mutilus vel paraliticus.*
Tsiaping. *Scutum, quod puellæ nudæ currentes ante pudenda ferunt.*
Tsjara. *Mos.*
Tsjaranna. *Vlcera, quæ ad cancrum tendunt.*
Tsjari. *Quærere.*
Tsjari tsjakit. *Litigium exquirere.*
Tsjaric. *Rumpere.*
Tsjatsjar. *Papulæ, pustulæ.*
Tsjator. *Ludus latrunculorum.*
Tsjatsjing. *Vermes.*
Tsjatsjòrong. *Tripus ferreus, chitropus.*
Tsjauat. *Vestis ad cooperienda pudenda dum nudi currunt. Tarnatenses* fidàco *dicunt. Item pro ipsis verendis sumitur.*
Tsjelop. *Colorare, tingere.*
Tsjendàna. *Lignum quod belgicè sandel appellatur.*
Tsjeredic. *Callidus, astutus.*
Tsjerey. *Ab aliquo separari. v.g. siquando duo debent disiungi.*
Tsjeremyn. *Speculum.* tsjeremyn matta. *conspicillum.*
Tsjerìta. *Relatio, narratio.*
Tsjerìt. *Alui profluuium.*
Tansjerìt. *Alui profluuio laborare.*
Tsjiderà. *Non veluti decet, id cui aliquis adest defectus.*
Tsjiggi-tsjiggi. *Confertim apud inuicem, densati.*
Tsjilàca. *Infortunium, aduersa*

sa fortuna.
Tsjimboroàng. *Zelotypus*.
Tsjincke. *Caryophyllata*.
Tsjindàwa. *Sal petrosus, nitrum*.
Tsjinta, bertsjinta. *Tristari. Dicitur etiam*, dia tsjinta negrinja. *Mæret quia regionem suam recogitat. Dicitur etiam* kita-orang tsjinta bras. *laboramus pro oriza, & illa carere vix possumus*.
Tsjintsjang. *Minutal carnis*.
Tsjitsja. *Lacertus*.
Tsjintsjing. *Annulus*.
Tsjòba. *Tentare, probare*.
Tsjiong. *Odorari, olfacere*.
Tsjonckil. *Rimari, actitare*.
Tsjoubit, *vel* pitsjil. *Vngulis pungere*.
Tsjouca. *Acetum*.
Tsjoucor. *Abradere nouacula*. pissau peujoucor. *nouacula*.
Tsjoukei. *Vectigal, quod mercator peregrinus Principi Regionis debet*.
Tsjoùri, mentsjouri. *Furari*.
Tsjoutsji. *Mundus, purus*.
Tsjoutsjou. N*epos*. *Item figere. v.g. filum alibi infigere. Itē fasciare ligamina*. tsjoutsjou, diarong, *acui traijcere filum. Item* tsjoutsjou. *dum in vlcere, vel vulnere, quid pungit*.
Tsjum. *Osculari*.
Tuan. *Dominus, magister*.

V

Vinjàga. *Negotiari, mercaturam exercere*,

W

wactou. *Tempus. Tēpora diei hoc modo vocātur*. wactou soubour. *dum gallus canit*. wactou esa. *ante meridiem*. wactou-lohor. *meridies*. wactou asara. *post meridiem*. wactou mengarib. *vesperus*.
wali. *Aquila*.
waris. *Hæres ex testamento*. pousaca, *hæres ab intestato respectu consanguinitatis*.
warna banja. *Multifariam, multisque modis*.
warna-abou. *Color cinereus*.
wrangan. *Inficere veneno. v. g.* cris-wrangan, *venenū est* cris.
wellàkin. *Nihilominus*.

Z

Zemaan-da ulou. *Tempora præterita*.
Zeitan. *Diabolus*.
Zina. *Meretrix, scortum*.

ALI-

ALIQVA VOCABVLA LVSITANA

Quæ in inſulis Amboyna, Banda, & Moluccis, ſæpenumerò Malaicis intermiſcentur.

Meſter. *Opus eſſe.*
Mentaon. *Tunc.*
Mas que. *Quamuis ita ſit.*
Crear. *Educare.*
Paſſear. *Ambulare.*
Coſtume. *Conſuetudo, mos.*
Parente. *Cognatus, conſaguineus.*
Obrigacion. *Obligatio. v.g. quando quis ad alicuius eſt obſequium, vel mandatum adſtrictus.*
Pareſſer. *Placere, videri.*
Acerca. *Circa, vel quod attinet.*
Quanto, *Quanctum ſpectat, vel attinet.*
Mal-enſinado. *Malè morigeratus.*
Ben-enſinado. *Benè morigeratus.*
Conſeillo. *Conſilium.*
Entregar. *In manus tradere.*
Leuantar. *Seipſum extollere, rebellare.*
Pregoar. *Annuntiare.*
Pregoaçaon. *Concio.*
Iſmola. *Eleemoſyna.*
Licenſa. *Venia.*
Creſcer. *Creſcere.*
Conſentir. *Permittere.*
Suffrir. *Pati, perferre.*
Seruir. *Famulari.*
Seruitio. *Famulatus.*
Sin. *Abſque, ſine.*
Recado. *Nuntius, mandatum, legatio.*
Faſtio. *Faſtidium.*
Cudir. *Cordi, vel curæ habere.*
Cuidado. *Cura quæ pro aliqua re habetur.*
Pay. *Pater.* May. *Mater.*
Cunjado, *Affinis.*
Cunjada. *Affinis, glos.*
Sobrinjo. *Nepos.*
Sobrinja. *Neptis.*
Primo. *Patrui, vel amitæ filius.*
Prima. *Patrui, vel amitæ filia.*
Regalas. *Lautum epulum.*
Libro. *Liber, codex.*
Tinta. *Atramentum. Item color.*
Concierto. *Conſenſus vel cõcentus.*
Citar. *Citare.*
Forſa. *Potentia, vis.*
Par forſa. *Neceſſe.*
Martello. *Malleus.*
Prego. *Clauus.*

Ferreto. *Faber ferrarius.*
Alcunja. *Cognomen.*
Intero. *Integer, totus.*
Quanto mas. *Quanto magis.*
Spada. *Gladius.*
Malediçaon. *Diræ, imprecatio.*
Almurſar. *Centare.*
Sentar. *Prandere.*
Iear. *Ientare.*
Veludo. *Holoſericum.*
Alfiate. *Sartor.*
Pena. *Mulcta, pœna.*
Caſtigar. *Punire, pœnam irrogare. ſupplicium ſumere.*
Porfiar. *Litigare, contendere.*
Càſta. *Deſcenſus.*
Poureſa. *Paupertas.*
Armada. *Claſſis.*
Bandera. *Vexillum. ſignum.*
Bòmbardero. *Baliſtarius. tormentarius. bombardarius.*
Eſpingarda. *Tubus, fiſtula.*
Canto. *Angulus, margo.*
Ingenio. *Trochlea in altum quid tollere.*
Aſauer. *Nimirum.*
Hora. *Hora.*
Imagem. *Imago. effigies.*
Incenſo. *Thus. thymiama.*
Suiſſa. *Armatorum militum delectus.*
Gallo. *Gallus.*
Groſſo. *Spiſſus, denſus.*
Proueito. *Emolumentum, quæſtus.*
Veillo. *Senex vir.*
Veillo. *Anus, vetula.*
Tempo. *Tempus.*
Curar. *Sanare, curare.*
Matelote. *Socius.*
Sangrar. *Venam incidere.*
Hate. *Eò vſque.*
Enganar. *Fallere.*
Baſta. *Sufficit.*
Bolſa. *Crumena.*
Ramo. *Ramus.*
Tarda. *Veſperus, veſper.*
Seguro. *Symbolum, vel diploma tuti, & liberi commeatus.*
Suberbo. *Superbus.*
Cadera. *Sedes.*
Pulpito. *Suggeſtum, pulpitum.*
Banco. *Scamnum.*
Entendimento. *Ingenium, intellectus.*
Contento. *Contentus.*
Peito. *Pectus.*
Cerco. *Obſidio.*
Cinto. *Cingulum.*
Agua benta. *Aqua benedicta, conſecrata, luſtralis.*
Ben pode. *Fieri poſſet.*
Mereſcer. *Dignum eſſe.*
Sagu ſa-coſta. *Quod Malaicè dicitur.* ſagu ſa-limping.
Deſmoreſcer. *Animo deficere.*
Camma. *Lectus, torus.*
Barba. *Barba.*
Rede. *Funda.*

Coi-

Coitado. *Miser*.
Alfinetto. *Acicula*.
Torto. *Luscus*.
Rua. *Platea*.
Remedio. *Remedium*.
Fresco. *Recens*.
Milagro. *Miraculum*.
Oriuis. *Aurifex*.
Igresia. T*emplum, ecclesia*.
Grado. *Clathrus, cancelli*.
Fidalgo. *Nobilis*.
Contas. *Rationes, computationes*.
Fantasma. *Larua*.
Requerer. *Repetere, reposcere*.
Semana. *Septimana*.
Agradescer. *Persoluere grates*.
Negociar. *Negociari*.
Durar. *Durare*.
Tentar. *Spectare, inspectare*.
Aleubitera. *Lena*.
Franga. *Gallina*.
Valer. *Liceri, & licitari. Item valere, constare*.
Costa. *Costa*.
Ingeolar. *Ingeniculari*.
Sabon. *Sapo, smegma*.
Taterouga. *Testudo*.
Nen. / Para.) *Particulæ coniunctiuæ*.
Tarato. *In perticam, vel patibulum aliquem præcipitare*.
Boetta. *Capsa, pyxis lignea*.
Gardenappa. *Mantile, mantelum*.
Vidro. *Vitrum*,
Vara. *Baculus, quem quis manibus gestat*.
Marcadjota. *Stola, matronarum vestis*.
Tocca. *Cingulum*.
Açotar. *Flagellare*.
Alcatifa. *Peristromata*.

DICTIONES ALIQVAE TARNATAE

Quæ in supradictis regionibus sæpe Malaicis applicantur.

NOnou. *Seriò indagare ad eruendam veritatem.*
Gogouta. *Ferre iudicium, ius administrare.*
Bobato. *Primarij magistratus, & viri eximij.*
Silalòa. *Agere gratias solemniter.*
Sedouto. *Semper.*
Boubappo. *Cognati, consanguinei.*
Hange hange. *Magna, & grauia ligna. v.g. trabes. &c.*
Cadato. *Aula, curia.*
Dodouto. *Malleus.*
Douga douga. *Satis rectè, idest neque plus neque minus.*
Doho. *Munus, donum quod alicui mittitur.*
Nonghàre. *Iuuenis, adolescens.*
Djoudjàrou. *Virgo.*
Sedahà. *Oeconomus.*
Paesan. *Nimium sibi persuadere.*
Iebibi. *Vinea, vinetum.*
Monara. *Laborare, operari.*
Hounje. *Vultum componere.*
Tomacco. *Securis, ascia.*
Garou. *Ad prædandum egredi.*
Manxi. *Atramentum.*
wadja. *Chalybs.*
Gata gata. *Tenella, pruniceps forceps igniaria.*
Lego lego. *Chorea circularis.*
Cawoul. *Fædus, pactum.*
Papalaco. *Munire, tutū reddere.*
Naggara. *Solers, industrius.*
Fiara. *Dissipatus.*
Njimou. *Funis maior piscatorius cui minores cum hamis alligantur.*
Maccan gnare gnare. *Absque obsonio, vel condimento. quid edere.*
Sahocco. *Proditoriè inuadere, & opprimere.*
Fofo caki. *Pedes fouere, vel vaporare.*
Coutoc. *Diræ, imprecatio, vel infortunium. v.g.* coutoc binaſſa, coutoc antsjor, coutoc tsjeranna, coutoc jadi padaꞥ negri, catta coutoc, &c. *Malaici* haram *dicunt.*
Cocobadou. *Præposterè, inuersè.*
Dafomo. *Commeatus, annonaꞥ.*

Tem-

Temperaſſa. *Mores mali, peruerſi, & indecentes, faciendi, viuendi, & negotiandi.*

Maniocca. *Sponſalia.*

Macocaca. *Certatim quid tentare, vel aggredi.*

Tobo tobo dalamayer. *In aquis ludere aleis.*

Fata. *Componere, diſponere, concinnare.*

Helo-orang. *Prætereuntes irridere.*

Foſſo. *Propter valetudinem edere prohibitum.*

Panabar. *Medicamen.*

MODI

Cayin itou mattiacan gōg itou. *Vestes cum isto valore compensantur, ponderantur, æstimantur.*

Saràtos maccan sapoulo. *Centum reddit decem pro usura, vel interesse.*

Orang pandjangàcan itou. *Narrantes factum extollunt.*

Dia djouwàl kita-orang. *Ipse nos prodit.*

Topayan pounja pantat. *Pes hydriæ.*

Oubat itou catoudjou dengan penjakit ini. *Huic morbo medicamen congruit.*

Soucor-oucor. *Neque plus, neque minus.*

Baua-ilang. *Auferre, ut perdatur.*

Itou djatou ilang. *Id cadit perditum.*

Itou samma dosa lipat duacàli. *Est duplex peccatum.*

Balà-dua. *In duas partes findere.* Bagi dua. *dupliciter diuiditur.*

Dia jadi menberannac. *Est natus.*

Tahan pada maccan. *Ab edendo seipsum abstinere.*

Issonja dua boulan. *Duobus post diem mensibus.*

Kirim catta. *Alicui denuntiare, vel certiorem aliquem facere.*

Beta poutous tuan pounja bacattahan. *Salua tua ratiocinatione, vel sermonē tuum interrūpo.*

Ambil artinja. *Opinionem, vel sententiam percipere.*

Beta jadi berjadi. *Sum creatus.*

Salàmat datan. *Aduentus felix.*

Lalou tenga malam. *Mediam post noctem.*

Tondo hati. *Cor inclinare, vel dimittere.*

Pækei parampouan. *Mulierem cognoscere.*

Hari domingo jang de alouwan, *vel* de mouca. *Dominica dies appropinquans.* jang de belaccan. *elapsa dies dominica.*

Dia britàcau. *Nuntium attulit, vel in lucem protulit.*

Dia palut cayinja ca-àtas. *Ipsa succingit, vel subducit vesticulam.*

Appa ongco fadouli. *Tua quid refert.*

Outang itou dia tanghong. *Ad ipsum debitum spectat, vel solutio ipsi incumbit.*

Bouda itou boulom tanghong dosa. *infans peccati expers, vel nulli adhuc crimini obnoxius.*

Djicca

Djicca beta liat dja. Beta singa dja : *Ipsum si vidissem, omnino conuenissem.*

Beta boat dia fedo. *Ipsū habeo ludibrio.*

Souda poutous. *Est mortuus. Actum est.*

Dia-orang batau-tau. *Se inuicem rectè norunt.*

Bri isi cawin. *Dotem tradere.*

Panghil dia dengan dua berann ac. *Ipsum cum parentibus vocā.*

Dia tangan ganghou. *Manus non potest continere, vel manibus tumultuatur. Item* moulout ganghou. *&c.*

Dja pounja pacattahan patout pada beta pounja pacattahan *Verba nostra conueniunt.*

Dia-orang patout. *Bene inter se conueniunt. v.g. hic illi mariti, hæc vicissim, eidem vxoris vices probè adimpleret.*

Adda gounanja besar. *Valoris haud parui est.*

Soldado sa-cotta. *Totius arcis milites.*

Orang lain petsja vinjaga ini. *Alij hoc commercium corrumpunt.*

Dia itou nacal pada cotta ini. *Audax, inhonestus, huicque municipio malè est affectus, cui debitum negat honorem.*

Dia tau maccan haram. *Metaphoricè de ijs qui per nefas bona conquirunt, possidentque, dicitur.*

Dja catta catta pande. *Perfectè, politè, nitidè, pulchreque loquitur.*

Tsjari tagouling-gouling. *In cunctis angulis indagare.*

Bouda dja tou. *Mulier peperit, præsertim verò dicitur vbi abortum fecit.*

wactou itou dia boulom caloiwar. *Nedum tunc erat natus.*

Boang njawa. *Sibi ipsi violentas manus adferre.*

Derri pada segalla oumour. *Ab omni æternitate.*

Dia-òrang boulom tatap. *Necdum quieuerunt.*

Dia sacaran pagang negri. *Regioni nunc præest.*

Dia balic hati. *Animum denuò ad id, quod reiecerat, conuertit.*

Dia doudoc samma gaibana. *Sedet ignorans vbi se habeat, quomodo. &c.*

Tinghi-meninghi. *Excelsè supra se mutuo.*

Dia pounja mouca cras. *Est vultu seuero.*

Packei tsjintsjing. *Digito annulū gestare.*

Telinga kita *vel* matta kita salla. *Non rectè audiui, vel vidi.*

Dia salla tiga paracarra. *Tripliciter peccat.*

Sepertì badang-mou-kendiri. *Tui instar corporis.*

Selammanja dunja ini jadi, *vel* selamma-lamma dunja ini. *Ab orbe condito.*

Ambil caduanja. *Cape vtrumque.* *Item* ambil delapan samoa. *Omnes octo accipe.*

Ayer pounja matta malille cras. *Velociter flumen defluit.*

Dia souda samoànja seperti kita. *In omnibus mihi est similis.*

Dia làlou. *Is me præcessit.*

Beta soucar. *Impedior, aliud habeo agere.*

Orang caya soucar dàtan dalam surga. *Diuites cælorum regnum rarò capiunt.*

Appa sebout itou? *Quomodo id vocatur?*

Kita-òrang jadi isi narca. *Ad inferos descendimus.*

Barappa lamma? *Quamdiu?*

Inila namma rouma. *Hæc merito domus vocari potest.*

Dia-òrang souda hati barat pada beta. *Malè mihi afficiuntur.*

Dia jadi hati còrang. *Perturbatur & animo deficit.*

Dia pounja bassòhan. *Quod quis ad lauandum tradit.*

Dia batidor parampouan. *Cum femina dormit.*

Kita-òrang matti tatàwa. *Mortem nostram ridebamus, vel ad mortem vsque ridebamus.*

Matti-berannac. *In pariendo mori.*

Dia sampei-àcan pada capitan. *Militum duci id patefecit.*

Dia catta dengan sepertìnja. *Vnà cum similitudine dicit.*

Dia hati pannas. *Est animo irato.*

Dia hati dingin. *Animi ardorem remisit.*

Bedjàlan adàpan. *Ante egredi.*

Betà bagini-àcan cayin. *Sic me vestiebam, vel cingebam.*

Matta-hari souda massoc. *Sol occidit, vel occubuit.*

Dia-orang packei nàma djouga. *Solum gestant nomen, vel nomine tenus.*

Liat-liat pada tuan-mou. *Tuo te hero accommoda.*

Laki satou itou bràni. *Est vir audax.*

Satou pon dia tida mau. *Nullum omnino vult.*

Hati catoudjou doudoc sanna. *Ibi habitare desidero.*

Capitan boat cassien pada dia. *Multo ipsum militum præfectus tædio afficit.*

Dia-òrang hàti lecàt pada betà. *Cor suum à me detrahere nequeunt.*

Dia tida tau hati. *Est expers ingenij.* *Item adeò est attonitus vt*

vt corde destituatur.
Liat ayer. *Aqua huc adferatur*.
Dia tsjinta negrinja. *Præ regionis suæ cogitatione maeret; patriam suam desiderat*.
Orang menangis ican. *Piscis desideratur*.
Beta tinghal tacot. *Anxius permanebam*.
Ampon tuan pounja mendengar. *Salua venia quòd rationes tuas vel sermones interrumpam*.
Babbi tida mau badjantan. *Sus vnà cum verre colludere detrectat*.
Souda sarien dia peghi. *Toto die fuit egressus*.
Dia pedis pada òrang Ambon. *Circa Amboynenses acerbo est animo*.
Dia boat samòa dengan pedis. *Acerbè omnia facit*. Dia catta pedis. *amarè & contumeliosè loquitur*.
Diamau lebè derri kita-orang. *Nobis vult præferri*.
Iesu Cristo baiki kita-orang manusia samoa. *Iesus Christus nos homines à malis liberauit, & in rectum denuò iter reduxit*.
Baua naic. *Sursum ferre, sustollere*.
Baua tourong. *Deferre, submittere deorsum*.
Ayer kitsjil. *Aqua demissa*.
Dia pounia hati souda tsjamar. *Est reus, noxius*.
Dia pounia hati souda tsjoutsji. *Est innocens, culpæ expers*.
Dia routoup beta pounja mouca. *Impedit mihi lumen*.
Dia mengadou beta. *Mihi imputat*.
Banjacnja. *Multitudo*. djaunja. *longitudo*.
Tighinja. *Altitudo*. Besarnja *magnitudo*. *&c.*
Caous itou pounia ade. *Isti calceo assimilis est*.
Dia-orang souda njawa satou. *Simul dormierunt*.
Dawon sa-lè. *Folium*. cartas sa-lè, *folium chartæ*.
Boulan petsja. *Luna decrescit*.
Beta mau souro pada dia. *Ipsum vt nuntium ferat mittam*.
Dia òrang packei minjac. *Oleo frequenter se inungunt*.
Dia packei pàrang. *Falce putatoria vtitur*.
Pàrang tida maccan. *Falx putatoria minimè scindit*.
Tsjeranna itou maccan. *Scabies inedit*.
Dia bernangàcan saloacco. *Natando scutum adfert*.
De Pedro pounja belaccan rouma. *Post Petri domum*.
Dia tangan pannjang. *Aliorum bona attingit*.
Dia cawassa pada pacattàhan djouga.

djouga. *Nihil efficere quàm nudis verbis potest.*

Dia-òrang matcan doudoc-doudoc. *Sedentes comedunt.*

Antar-catta, *vel* baua pacattà-han. *Alicuius nomine nuntium, facere, vel deferre.*

Dia-orang matti-matti carna itou djouga. *Ad id solum obtinendum omnibus viribus adlaborant.*

Dia pounja soufou pàssang, *vel* timboul. *Ipsius mamillæ accrescunt.*

Lebe lipat. *Duplicato plus, vel amplius.*

Boang, *vel* tarou de belaccan. *Istius non amplius recordari, vel mentionem facere.*

Dia hati sedap pada beta. *Valde mihi est benignus.*

Dia bri pada beta moulout sedàp, *vel* pacattàhan sedap. *Amabiliter, & comiter me alloquitur.*

Tidor sedap. *Suaui detineri somno.*

Diangan sembounji nàmma djarong satou. *Non tantum quantum vna acus abdit.*

Beta hati terbàng. *Inquieto sum animo. Dicitur etiam* hati anjot.

Beta tau dia pounja paralente.
Ipsius scelera, vel scelerarum animum apprimè noui.

Beta pounja moulout pantas katta catta. *Probè mihi loquela fauet, vel me explicare noui.*

Idopàcan. *Vitam elargiri, vel viuificare.*

Ican sa-tsjoutsjou. *Reliquum piscis qui fumi est annexus.*

Seassar, *vel* bout eras. *Cogere.*

Belayar de pinghir-dàrat. *Per vallum velificare.*

Iangan poutar-bàlic. *Ne ambages, & effugia adeò quaras.*

Sacàrang souda tida adda. *Nihil modò restat, consumptum est.*

Dia liat matta trous. *Laruas & vmbras videre, quæ alium videre nequit, potest.*

Hari tinghi. *Multa dies.*

De Ambon casanna, àttau, ca-marе. *Ad istam, vel ad hanc partem Ambonensem.*

Iangan catta carna mouca. *Huius viri causa, fauore, vel amicitia ne loquaris.*

Dia pòunja moulout tsjoulong-aling. *Fabulatum, & delatum vadit, vt inter se diffideant.*

Ican tida lacou. *Piscis non expetitur.*

Ian-

Iangan tindis pada peta. *Ne supra corpus meum sedeas, vel stes.*
Radja pounja batarouan. *Regius legatus; vel vicarius, in hac, vel illa regione.*
Orang barou mendàpat. *Diuitiæ recentes, ij qui nouiter diuites sunt effecti.*
Minjac-tidor. *Oleum induruit vel frigore induratum est.*
Api tidor. *Ignis est collectus.*
Orang matta pandjang. *Qui oculis huc illuc diuagatur.* telinga pandjang. &c.
Manusia baràtos, baribous. *&c. Centum aliquot homines, vel aliquot millia hominum simul. Itē* baduaratos. batigaribous, *vel ducenti aliquot, vel ter-mille simul.*
Matta kita adda segàng. *Maximè sum somnolentus.*
Boang-matta. *Annuere.*
Bermayin-matta. *Limis intueri oculis.*
Appa daya? appa tadaya? appa kendaya? *Quid cōsilij? patiētia.*
Matta de gantong. *Suspendi.*
Matti de baccar. *Viuum aduri, vel comburi.*
Dia tingal taganga. *Aperto manet ore* (ganga *enim oscitare denotat) Metaphoricè vero dubium significat, qui nescit vtrum retrorsum, vel ante progredi debeat.*
Dua basoudàra. *Duo fratres.*
Beta pounja sa-negri. *Meus conciuis, vulgò patriota.*
Nongare-mintar. *Tunica pectoralis.*
Bacardja itou jadi tatàric-tàric. *Opus illud tractim procedit.*
Ambil hati-òrang. *Animos sibi deuincire.*
Dia dàtan pon baic, dia tidà dàtan pon baic. *Siue veniat, vel non.*
Beta jadi cras pada dia-òrang. *Fortior euadebam, id est ipsam deuici.*
Papan pounja deatasnja. *Supremitas asseris.* De bauanja. *infimitas, vel infima pars.* &c.
Nota. *Dicitur;* manusia-sa-òrang orāg sabidji. *Itē* teloor sa-bidji binatang, haiwan, ican, bouroug, oular, tsjatsjing &c. sa-ecor. pohon sa-cayou. Dawon sale. calappa sa-boa. cappal, *vel* prau sa-boa. sagu sa-limping. cayin sa-lirang. *vel etiam* sale. rante sa-oubong. glang sa-passang. *par armillarum.*
Caous sa-paris. *Par calceorum.*
Tun-amba. *Est contemptibilissimum, quo aliquem quis potest alloqui. Excedens* ongcó, *vel* engcau.

Ma-

Madiri. *Quod quis alibi subsistat denotare videtur,nam* badiri *nihil aliud exprimit, quam quem esse erectum, non autem sedentem, vel decumbentem.*

Capalla capallànja. *Alicuius materiæ partes capitales denotat..*

Baic-la. *Age, agedum.*

Sedang làlou dunja ini bàrou jàdi. *Cum primum mundus creatus foret, vel cum tale quid accidisset.*

Appa boat dia combàli. *Quare reuerteris.*

Bri telinga. *Ad audiendum se disponere.*

Beta cai langau. *Aliquid perdidi.*

Tida catauan. *Nescitur.*

Prau ca-cringan. *Linter siccus obtigit.*

Adda diouga. *Inseruit, pro sic se habet, ne dubites. &c.*

Tahan cawassa mouso. *Coram inimicò subsistere.*

Suara djatou. *Item* pacattahan djatou. *Eloquium defecit.*

Dia boat itou mentsjouri-tsjouri. *Furtim hoc agit.*

Bobo api pada hati-òrang. *Ad quid aliquos incitare.*

Bobo dingin. *Animi alicuius ardorem refrigerare.*

Dia-òrang souda tsjampor tãgan. *Dicitur si quando duæ aduersariæ partes se inuicem sunt aggressæ.*

Nota. *Vocabula numeratiua.* poulo, ratos, ribous, laxa djouta, *sola nunquam poni: sed iisdem vnum, vel plura semper præmitti. v. g.* sapoulo, dua-ratos tiga-ribous. &c.

Andjing-galac. *Canis mordax.*

Angin-acan cayin. *Linteum vento exponere.*

Pimping dia-ca-atas, *vel* ca-bana. *Manu ipsum cape, & deduc eum sursum, deorsumque, vel vltrò, citroque.*

Beta, *vel* kita dua-orang. *Nos duo.* ongco tiga orang. *vos tres.* dia ampat orang. *ipsi quatuor.*

Nota. *Hic dici nõ posse* kita-orang ougco-orang, dia orang.

Dia peghi bablian de passar. *Ad emendum in forum ipsa exiuit.*

Dia ti da adda imam. *Conscientiæ expers.*

Alouwan corcorre làtsjop. *ante angustum corcorre.*

Alouwan corcorre tsjoupoul. *Largum corcorre.*

Ghighi tanghol, *vel* coucou tanghol. *Siquando alicui dens, vel vnguis excidit dicitur.*

Ioa dengan màlas. *Piger & lautus.*

Iangan sarang hati. *Ne turberis.*

Hinc

Hinc animus exasperatus dicitur.

Bedjàlan malintang pada moucaorang. *Ante alicuius adspectum obliquè transire.*

Seperti pinaca bouda. *Instar pueri laborantis ingenio.*

Pernangàcan barang barang. *Natando in manibus, vel penes se quid gestare.*

Doudoc bacourong dalam rouma. *Domi continuò sedere.*

Rassa angir. *Refert saporem acrem veluti oleo acri frixum.*

MALAICIS PROPRIA quædam desunt vocabula, quæ vt illi exprimant, periphrasi, seu circumlocutione vti debent, & ideo exempli gratia sequentia annectuntur.

Concordare, vel assensionem inire, huius loco vtuntur verbo diandji, *vel* berdjandji, *quod propriè promittere significat, sed quando dicitur duos concordare, vel pariter conuenire, tunc alia loquendi ratione qua inclinatio, vel concordia mutua indicatur, exprimitur. Etenim penes Malaicos nullum est verbum quod concordare specialiter, vel peculiariter denotet. Quando lubet indicare vnum cum alio conuenire, hoc cum illo quadrare, vel inuicem rectè iungi, tunc adhibetur verbum* patout.

Retrò, post, à tergo. debelàccan, *quod ad, vel apud dorsum denotat. Nam,* de, *in loco aliquid esse, &* belaccan, *dorsum significat.*

De re aliqua suspicari. Hoc nequaquam Malaici exprimere sic valent, sed simpliciter dicunt fikir, *idest cogitare.*

Assequi, vel obseruare, vti v. g. dicitur. Obseruare Dei mandata, huius vice simpliciter vsurpatur icot, *vel* meng-icot, *idest sequi, aut etiam* tourat, *quod alioquin comitari denotat.*

Consequenter, exempli gratia, continenter, vel iuxta tenorem, quo ipsi fuit mandatum. huius loco

loco ſimpliciter dicitur ſeperti, *vel* begimanna. *ideſt veluti.*

Venam incidere. boang darà, *ideſt ſanguinem ſuum dimittere, vel effundere.*

Adorare. ſomba berſomba, *vel etiam* menjomba, *ſed quando orare ſolummdo denotatur, tunc adiungi debet.* capada, *veluti adorare idola.* ſomba, *vel* berſomba capada beralla.

Acceptus, gratus, vnica dictione hoc Malaici exprimere nequeũt, ſed ideo ſic loquuntur. itou, *vel* capada itou hati kita ſouca, *id eſt cordi meo illud arridet.*

Decurtare, veluti de pecuniaria ſumma detrahere, huius loco dicitur bri courang, *ideſt minus dare.*

Humilem eſſe. toudo hati, *ideſt cor flectere.*

Virtus, virtutes, quarum loco dicitur bacti.

Vuæ boa anghor. *vineam* anghor. *fructus* boa *ſignificat. Item* coa-anghor, *ideſt ſuccus vineæ, vel qui prouenit à vinea quod pro vino etiam ponitur.*

Durare, peculiare nullum habet verbum, ſed dicitur, dapat jadi tarou lamma, *de illis quæ ex ſe corrumpuntur.* dapat jadi packei lamma, *de veſtibus.* jtou tinghal lamma, *de manufactis.* Itou lamma tida antsjor tida petsja, tida rouſſac. &c.

Honorare. hormat acan, boat hormat, *vel* bri hormat pada. &c. *quando diceremus honorem aliquem aucupari, vel acquirere. tunc frequenter vſurpatur vocabulum.* namma, *ideſt nomen. v. g.* tsjari namma besàr, berole namma &c. *Regi honorem exhibere, & ſolitum homagium præſtare.*

Fructus, vel fructus arborum boacayou, *ideſt fructus ligni.*

Nota ſimplex (g) & (gh) æquiualere, & pro ſecunda littera, quæ (g) vel (gh) ſequitur, computari debere.

Ab antiquis Malaici Deum ignorantes, nullum illi applicauerũt vocabulum. Sed ab Arabibus ſucceſſu temporis Moriſmum accipientes vnà etiam dictionẽ Alla, & alla te alla *aſſumpſere, nimi-*

nimirum in insulis Amboyna, Molaccis, &c. Vbi inhabitantes catholicam fidē à Lusitanis fuere edocti, viciſſim nomen Deos sibi commune fecerunt.

Fundum, proprium nullum habet vocabulum. Sed de fundo maris dicitur laout pounja paſſir, *ideſt, arena maris.*

Fauere, ſuffragari, quod bene, vel malè alicui velimus, nullum penes Malaicos ſimile verbum reperitur. Ipſi enim ſiquando ſignificare intendunt, quod alicui faueant, vel ſuffragentur, tunc vocabulo caſſie, *vtuntur, vnde etiam dicitur.* minta caſſie, *quando aliquid petitur, at* trima caſſie *quando æqui bonique conſulere id dicitur, quod alicui factum, vel donatum eſt.*

Illud, jang, *penes Malaicos omnibus nominibus tam ſubſtantiuis quam adiectiuis præponitur, veluti, Illa nauis* jang cappal. *Item illa bona* jang baic. *Sed in regionibus Amboyna, Banda, & Moluccis, adiectiuis maximè præponitur, habetque vim, cuius eſt. Etenim* jang baic, *æquipollet illi, quod exprimit id, quod bonum eſt.*

Sperare, vnico hoc verbo exprimi nequit, ſed vt propriiſſimè ſpes exprimatur dicitur hoc modo. Deos toulong itou jadi, *ideſt, Deo fauente, vel Dei auxilio, hoc fiet.*

Vacuum, quando de loco dicitur inhabitato, tunc applicatur ſou nji, *quando autem de vaſe aliquo ſit mentio, tunc*, ampa, *vel* tida ber-iſi, *exprimitur.*

Corium, huius vice ſolummodò dicitur, coulit. *Sed annectitur cuius ſit animalis, veluti* coulit cambing, domba, &c.

Ponere, vix ad hoc exprimendum Malaici vllum habent verbum, ſed illius vice vſurpatur ſimpliciter tarou, *veluti* tarou kirab itou atas pitti, *librum iſtum ſupra arcam pone.*

Maxima pars, vel plerique, hoc modo profertur, lain lain tida jadi banja cali, ſamma ini, *ideſt alia non adeò frequenter, vti hoc, eueniunt.*

Magiſter huius loco dicitur tuan, *ideſt dominus. In regionibus*

siquidẽ Indiacis vix vlli aliȷ quã mancipia, & priuati reperiũtur.

Nobilis, caya, *ideſt diues.*

Dedecens, huius vice vſurpatur tida patout, *ideſt, non cónueniens.*

Iuſtus, legitimus, verus, huius loco ſubinde dicitur benar, *& aliquando* betul. *Nõ ſincerus* tsjidera.

Fouea, foſſa, huius loco inſeruit dictio loubang.

Putamen, huius vice vtimur coulit, *adiungendo cuius ſit. v. g.* coulit-bia.

Scutum, à Malaicis priſey, *à Moluccanis verò* ſaloacco, *vocatur.*

Nauta, nachgoda, *vel* anachgoda *Abs Guiȷſerattis eſt mutuatum.*

Prohibere, interdicere. Malaici huius loco dicunt, ſouro jangan, *vel* catta jangan.

Nota quod quotieſcũque iterum pro altera vice inſeruit. tũc combali, *&* pouda *ponitur. Sed quãdo ad locum iterum redire dicimus, &c. tunc ponitur* combali, *&* poulang.

Vinum. Malaicis coa-anghor *inſeruit, ideſt ſuccus, vel liquor vuarũ, magis autẽ propriè liquor qui à vinea procedit dicitur.*

Agnus, annac domba, *vel* domba mouda. *ideſt ouis iuuenis.*

OBSERVATIONES ALIQVOT hinc illinc decerptæ ex Grammatica Latina, vtilissimæ studiosis linguæ Malaicæ, in insulis Iaua, Amboyna, Moluccis, Banda, & earundem circumuicinijs vsurpatæ.

Particulæ præpositiuæ sunt quatuor, men, pen, ber, ter.

MEN, *sequente littera*, h, *aut*, m, *mutat suum* n, *in* m, *vt.* membayar, memmake, &c. *Sequentibus varijs consonantibus, abijcit suum*, n, *vt* melapar, merassa, menanti. *Insuper etiam aliquando euphoniæ causa mutat*, c, *in*, a, *vt* maghighit, madidi.

Sequente littera, p, *mutat suum*, n, *in*, m, *&*, p, *sequentis vocis, etiam in*, m, *mutatur: vt* mẽmanghil, *a* panghil. *Idem etiam aliquando fit sequente littera*, b, *vt* memmalas, *à* balas.

Sequente littera, h, *aut vocali*, *interferitur littera*, g, *inter litteram*, n, *& literam*, h, *aut vocalem illam sequentem*. *vt* mẽghoucom, mengidop.

Sequente littera, ſ, *mutatur*, ſ, *illud in* jod, *vt* menjouro, *pro* mensouro. *Vnum tamen est exemplum in quo*, ſ, *non mutatur in* jod, *sed planè reticetur*, *vt* menousou, *pro* menjousou, *a* sousou.

Sequente littera, t, *eliditur*, t, *illud*, *vt* menourout, *pro*, mẽtourout.

Nota. Siqua tibi occurrat vox, quę incipiat a men, meng, mem. me, ma: *eamque in dictionario non possis inuenire ad litteram* m, *abijce*, men, meng, mem, me, ma, *& inchoa vocẽ a littera quæ tum proximè sequitur. Si tamen littera proximè sequens sit*, m, *repone pro ea*, p, *aut*, b. *Si littera proximè sequens sit* jod, *repone pro ea*, ſ. *Si littera proximè sequens sit vocalis præpone vocali illi litteram*, t, *quæ fiunt elisa.*

Particula, pen, *sequitur rationem particulæ* men, *nisi quod particula* pen, *nunquã abijcit suum*, n.

Præterea particula, pen, *sæpe mutat suum*, e, *in* a, *vt* pangadjar, *pro*, pengadjar.

Itaque si tibi occurrat vox incipiẽs a, pen, *aut*, pan, *aut*, pang, *quam in dictionario non possis inuenire ad litteram*, p, *abijce*, pen, pan, pang, *& inchoa vocem a littera quæ proximè sequitur. obseruatis illis quæ diximus esse obseruanda in particula*, men.

Particula, ber, *sequente consonante plerũque (neque enim fit semper) abijcit suum*, r. *Neque hoc solum, sed præterea etiam pæne semper mutat suum*, e; *in*, a, *Itaque pro* bergousar, *dicimus*, bagousar.

Si igitur tibi occurrat vox incipiens a, ber, be, ba, *quam in dictiorio non possis inuenire ad litterã* b, *tum abijce* ber, be, ba, *& inchoa vocem a littera proximè sequenti*.

Particula, ter, *planè sequitur rationem particulæ*, ber, *itaque eadem est obseruatio*.

Particulæ postpositiuæ sunt sex, ken, co, mou, nja, la, ta.

Ken *notat actionem transeuntem siue efficientem aliquid in re de qua agitur*, *vt* pandjangken, *facere longum*. *Sed in oris prædictis, particula* ken, *mutatur in* acan, *vt* lebaracan, *pro* lebarken.

Si vltima vocis littera, sit, a, *tum*, a, *duo illa coalescunt in vnam*, *vt* binassacan, *pro* binassa acan.

Itaque si qua tibi occurrat vox desinens in ken, *aut*, acan, *quam non possis inuenire in dictionario cum tali terminatione, tum abijce illam terminationem, & reliquam vocis reserua*.

Si adiecto, acan, *restet in fine vocis consonans gemina*, *tum crede vltimam vocis fuisse litteram*, a, *quæ coaluerit cum*, a, *particulæ* acan. *Itaque*, a, *illud repone ad finem vocis*. *Exemplum est in dicta voce*, binassacan.

Idem etiam fac etsi abiecto, acan, *restet in fine vocis vna tantum consonans*, *si vocem illam sic in dictionario inuenire non possis*. *Nam ab*, ala, *fit*, alacan, *& abiecto*, acan, *restituenda est littera*, a, *vocis*, ala.

Par-

Particulæ co, mou, nja, *denotāt personam, & sunt vtriusque numeri.*

I. co, *significat primam personam vt* tuanco *dominus meus, vel noster.*

II. mou, *significat secundam personam, vt* roumamou, *domus tua, vel vestra.*

III. nja, *significat tertiam personam, vt* negrynja, *ciuitas illius, vel illorum.*

Nota. In voce, selammanja, nja, *non notat personam.*

Nota. Quando particula, nja, *annectitur voci terminanti in* n, *tum duo*, n, *illa coalescunt, vt* tuanja, *pro* tuannja.

Itaque si tibi occurrat vox quam abiecta terminatione, nja, *non tamen inuenire possis in dictionario: tum crede vltimam vocis litteram fuisse*, n, *quæ coaluerit cum*, n, *particulæ* nja. *Itaque*, n, *illud ad finem vocis repone, & sic quære.*

Particula, la, *postposita siue potius annexa verbo, significat imperatiuum, vt* peghila, *ito.* diemla, *tace.*

Particula, la, *postposita pronominibus* ini, *&*, itou, *nihil significationi illorum addit, nisi emphasin, vt* inila orang sàtou adil. *Hic vero est vir probus.* itoula souda backeley, *Hoc vero est pugnare.*

Idem fit quando annectitur voci, baic, *nam* baicla *significat bene habet. Item agedum.*

Particula ta, *non annectitur (quod sciam) nisi pronominibus*, ini, *&*, itou, *& notat demonstrationem, vt* inita rouma kita. *ecce hæc est domus mea*, itouta cappal radja, *ecce ista est nauis regis.*

Genitiua significatio formatur postpositione vocis illius cui aliquid tribuitur, vt rouma radja, *domus regis.*

Voces, ala, binassa, rousa ilang: *sic notāt aliquid fieri, vt nullam actionem notent, ad hunc modū:* negry ala, *ciuitas venit in potestatem hostiū.* cappal binassa, *nauis perit aut violatur, vel fit nauis violatio.* tanna rousa, *terra vastatur, vel potius fit vastatio terræ.* arta ilang, *bona perdūtur. Si vero illis verbis actionem exprimere volumus, addimus particulam postpositiuam*, acan, *vt* alacan, *vincere.* binassacan, *facere perire, aut violare.* rousacan, *vastare.* ilangacan, *amittere, vel facere vt amissum sit. Vulgò tamen in his oris non bene hoc obseruatur, nam sæpius vsurpantur quasi es-*

sent

sent voces, actiuæ. Addatur præcedentibus vox antsjor.

Nomina adiectiua & aduerbia inde deriuata, eodem modo efferũtur. Nam brani *significat fortis, & fortiter;* baic *significat bonus, & benè.*

Nomina adiectiua itemque nomina substantiua deriuata ab illis adiectiuis, eodem modo efferuntur. Nam gila, *significat stultus, & simul etiam dicitur* beta tau dia pounja gila, *noui eius stultitiam.*

Nomina adiectiua, adiectione particulæ ken, *aut* acan, *fiunt verba, & tum verborum illorum significatio est, facere tale, quale aduerbiũ illud est, aut notat, vt* pãdjang, *longus.* pandjangacan, *longum facere.* trang, *clarus.* trangacan, *facere clarum, vel luminosum.*

A verbis actiuis formãtur verbalia adiectione terminationis, an, *vt à* boat, *vel* berboat, *fit* boatan *vel* berboatan. *à* picol *venit* picolan. *Quod si vltima littera verbi actiui sit,* a, *tum assumitur terminatio,* han, *vt à* bacardja, *venit* bacardjahan.

Verba ipsa frequentissime pro suis, verbalibus vsurpantur, vel potius verbalium significationem induunt, vt beta tau dia pounja bacardja, *pro* bacardjahan, *noui illius facere pro illius facta.* beta dengar dia pounja backeley, *audiui illius pugnare, pro illius pugnam, vel pugnationem.*

Gradus comparationis non fiũt variatione vocis, sed præpositione vocis lebè, *in gradu comparatiuo, & postpositione vocum* lebè pada samoa, *in gradu superlatiuo, vt* besar *magnus;* lebè besar, *maior, vel magis magnus.* besar lebè pada samoa, *maximus, vel magnus plus quam omnes.*

Aduerbia ordinis, daulou, *&* comedien, *fiunt nomina adiectiua præpositione voculæ* jang, *vt* jang doulou, *prior, vel qui prius est,* jang comedien, *posterior, vel qui post est.*

Vocula, jang, *præposita nomini adiectiuo, notat hoc, quod latinè exprimimus per voces [qui est] aut [ille qui est] vt* Deos jang benar, *Deus qui verus est.* ambil jang besar, *accipe illud quod est magnum.*

Nomina significãtia numeros fiunt adiectiua numeralia præpositione vocularum jang ca, *vt* ampat *quatuor,* jang ca ampat, *quartus. Sufficit autem sæpe sola vocula,* ca, *ad formandum*

illud adiectiuum, sed tum in principio poni non potest, sed tantummodo post nomẽ illud, cuius, est adiunctum, ad hunc modum, penjouroan ca ampat, *praeceptum quartum.*

Vocula [ca] *praeposita nominibus, quae numeros significat, facit ex illis aduerbia numeralia, vt* ca ampat, *quarto. Nota tamen exceptionem illam, quae est ad finem obseruationis praecedentis.*

Nomina notantia materiam ex qua significationem adiectiuam accipiunt, nulla alia re quam postpositione post vocem illam cui tribuuntur, aut de qua dicuntur, vt bessi, *ferrum.* priot bessi, *olla ferrea.* mas, *aurum.* tsjintsjng mas, *annulus aureus.*

Indicatiuum praesens in significatione actiua aut neutra, exprimitur, vel potius notatur praepositione vocis [adda] *ante verbum, vt* dia adda maccan, *edit, aut edens est.*

Verbi geminatio format participiũ praesens, vt dia maccan doudoc doudoc *ille edit sedens. Sed plerunque in actiuis, & neutris particula* ber, *vel* ba, *praeponitur verbo primo, vt* dja orãg bedjalan bapimping pimping. *illi incedunt manus inuicem iunctas habentes. In passiuis verò praeponitur particula* ter, *vel* ta, *vt* dia menjanji tagãtong-gãtong *ille canit suspensus, vel pendulus. Nota vero quod hae participia sint eius generis, qualia nos exprimimus per adiectionẽ voculae* [*Belgicè denotãtis totum, & sic*] *vt Sedẽdo, eũdo, stãdo, pendendo.*

Geminatio nominis format numerũ pluralem, vt rouma-rouma souda angos, *domus exustae sunt.* panghil bouda-bouda, *vocapueros. Saepe tamen ex sensu liquet nomen illud in plurali esse intelligendum, etsi non fiat geminatio.*

Nomina substantiua saepissimè significationem adiectiuam induunt, simplici postpositione post substãtiuum illud, cui adiectiuũ illud tribuitur, siue cuius est adiũctũ; vt ican garam. *piscis salsatus.* sayor outan. *herba siluestris,* babbi negry, *porcus vrbanus.*

Asyndeta adiectiuorum, quae substantiuo alicui tribuuntur, frequentissima sunt, vt manusia besar kitsji. *homines magni* [&] *parui.* berboatan baic djahat, *opera bona* [&] *mala. Substantiuorum asyndeta etiam non sũt infrequentia, vt* badang djiua berilang. *corpus* [&] *anima perdũtur.* Deos bri souca douca

Deus

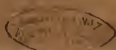
Deus dat lætitiam [&] tristitiam.

Verbum nomini substantiuo simpliciter postpositum, notat gerundium primum, vel potius rẽ illam, quæ nomine illo significatur, destinatam esse actioni illi quæ verbo illo significatur, vt tampat menarri, *locus saltandi, vel saltationi destinatus.* waĉtou bermayin. *tempus ludendi, vel lusui destinatum.*

Voces desinentes in literam c, *vulgò in pronũtiatione in oris prædictis* c *suum finale amittunt. vt* ana, *dicitur pro*, anac. rousa *pro* rousac. banja *pro* banjac. *Quando etiam particulæ postpositiuæ vocibus illis anneĉtuntur, littera*, c, *eliditur*, anàmou, *pro*, anac-mou. nayacan, *pro*, naicacan. massoacan, *pro*, massocacan.

Verba significantia mutationẽ loci aliquando aduerbialem significationem induunt. vt baua naic, *ferto superius.* hela tourong *trabe inferius.* antar combali, *reducito. sic etiam est cum vocibus* poulang, massoc, *&* pinda. *&c.*

Cùm non paucis rebus, amice lector, quæ in hoc libro continentur, careamus; haud mirum, si & propria nobis desint vocabula.

DICTIONARIVM

LATINO-MALAICVM.

LECTORI.

ADuerte lector in hoc Dictionario quædam Vocabula Lusitanica, nec non quædam Tarnatanica Malaicis permisceri, item quosdam loquendi modos esse vocabulis intermixtos. Itaque cùm reperies in fine vocabuli appositam litteram L, scito id vocabulũ esse Lusitanicum, ac proinde inter Lusitanica sub peculiari titulo quærendum; vbi verò inuenies litteram T, id esse vocabulum Tarnatanicum, & similiter inter Tarnatanica quęrendum; vbi autẽ litteram M, eum esse modum loquendi, atque ita inter loquendi modos in priori dictionario post vocabula Lusitanica & Tarnatanica reperiri.

DICTIONARIVM LATINO-MALAICVM.

A

A, ab, abs. Derri.
A latere. Sisi. Basisi.
A mortuis resurgere. Bangon derri massi, *vel* cambali idop.
A principio. Moula-moula.
Ab, vel ex nunc. Derri pada sacatan.
Ab edendo seipsum abstinere. Tahan pada maccan .M.
Ab orbe condito. Selammanja dunja ini jadi. *Vel* selamma lamma dunja ini .M.
Ab vno latere. Sabela.
Abdere. Sembounji-acan. *Vide* Sembounji.
Aberrare à via. Salla djalan.
Aberrare in silua. Beroutan.
Abhinc. derri.
Abhinc vno anno. lepas sa touwon
Abigere. Oussir.
Abijcere. Boang.
Abire. Poulang.
Abradere nouacula. Tsjoucor.
Abscindere. Crat poutous. *Vide* iris poutous, *vel* iris.
Abscondere. Sembounij acan. *Vide* Sembounji.
Abripere violenter. Roubouacan.
Abrumpere. Romba, *vel* roubou.
Absque. Sin. L.
Absque obsonio, vel cōdimento quid edere. Maccan gnare gnare. T.
Abstinere se ab edendo. Tahan pada macca.
Abstrahere cor à me nequeunt. Dia orang hati lecat pada beta. *vid.* lecat.
Absumere. Balanja, roussac.
Abundans. Moura.
Abundanter. Mamoot.
Ac. Bagi, daen, lagi, pon.
Acatium. Mahera.
Accedere. Langhar.
Accendere. Baccar, tounou.
Acceptare. Trima.
Accidere. jadi.
Accipere. Sambot.
Acclinis. Ringi.
Accommodare. Simpang.
Accusare. Adou.
Acer. Pedis.
Acerbè omnia facit. Dia boat samoa dengan pedis M.
Acerbo circa Amboynenses est animo. Dia pedis pada òrang Ambon. M.

Acerbus. Pedis.
Acetum. Tsjouca.
Acidus Affam.
Acies. Matta. oudjong. tandjong.
Acquirere. Dapat.
Acrem ſdporem refert, veluti oleo acri frixum. Raſſa, angir. M.
Acrimonia. Pedis.
Acriter mordens. Pedis.
Actum eſt. Sonda pontous. M.
Acuere. Aſſa.
Acum filo traijcere. Tsjoutsjou diarong.
Acuminatus. Tadjang.
Acus. Djarong.
Acutus. Tadjang.
Ad, apud. De.
Ad. Para. L.
Ad, vel vſque ad, Gallicè iuſques au. Sampei. *Ad Regis aures perduxit, vel Regi indicauit*. Dia ſampei acan pada radja.
Ad aliquid ſe allidere. Souto, taſouto.
Ad audiendum ſe diſponere. Bri telinga. M.
Ad emendum in forum ipſa exiuit. Dia peghi bablian de paſſar. M.
Ad hanc partem. De ſabelaini.
Adhæc. Commedien pada wactou ini.
Ad id obtinendum omnibus viribus allaborant. Dia orang matti matti carna itou djouga. M.
Ad id, quod reiecerat animum denuò conuertit. Diabalic hati. M.
Ad inferos delabimur. Kita orang jadi iſi narca. M.
Ad ipſius onus. Atas pada dia *vid.* atas.
Ad iſtam, vel hanc partem Amboneſem. De Ambon caſanna, attau, ca-mare. M.
Ad oram. De tepi.
Ad prædandum egredi. Garou. T.
Ad quærendũ victum ire. Babàlou.
Ad quid alios incitare. Bobo api pada hati òrang. M.
Adamare. Catou djou.
Adamas. Intang.
Adamuſſim. Gnap.
Addere. Tamba.
Adeo eſt attonitus, vt corde deſtituatur. Dia ſidia tau hati. M.
Adferre. Ambil, antar.
Adeps. Gomoc.
Adhærere. Lecat.
Adhuc. Nen. L.
Adimere. Rampas.
Adiungere. Tamba:
Adlaborare. Macocacà.
Adniti ad aliquid obtinendum. mattay:
Adniti pro certamine. Macocaca.
Adniti, vt quis alios præcedat. Marorebe.
Adoleſcens. Nongare. *eſt Moluc.*
Adoleſcentula. Djoudjarou. *Eſt Molucanum*. *pro maſculo* boudac laki laki: *pro femina* boudac-

dac-parampouan, *dicitur.*
Adorare. Somba.bersomba.
Adspectus. Mouca.
Adspicere. Menentang.
Aduentus felix. Salamat datan. M.
Aduentare. Langhar.
Aduersa fortuna. Tsjilàca.
Aduersarius. Satrou.
Adulari. Boudjoc.
Adulterare. Bermouca.
Adulteriũ committere Bat-sjombo.
Aer. Sawan.
Aer malignus. Sawan djahat.
Aer marinus. Sawàn laout.
Aer, idest fetor cadaueris. Sawan bankei.
Aer, & visibiles cœli. Langit.
Aeger. Sakit.
Aegritudo Peniakit.
Aequaliter Samma-samma.
Aequi bonique consulere. Trima.
Aequus. Rata.
Aere alieno se obstringere. menanghou outang.
Aerugo. Caratan. taybessi. troussi.
Aerumna. Sayang.
Aerumnosus. Caybana.
Aes alienũm. Outang, *idest debitũ.*
Aes cyprium, idest, cuprum, Tambagga.
Aestas. Mousim angat. *Idest tempus calidum.*
Aestimare. Fikir.
Aestimatio. Harga.
Aestiua. Lindong.
Aestus. Aros.
Aetas. Djamau, *vel* oumour.
Aetatis mediocris. Tenga toubou *vid.* tenga.
Aeternitas, vel tempus aeternum. Cacal. *vid* cacal.
Aeternũ. Sa-oumour. *vid.* oumour
Aeuum. oumour.
Affectio. Fael. *vel* nafsou.
Affectus. Hati.
Affectus alicui malè. Togor-hati.
Afficere Boat.
Affinis. Dum de mare dicitur, ipar laki. Cuniado *Lusitan. dum de fœmina* ipar parampouan. Cuniada *Lusitanicè.*
Affligere. Sambat.
Age. Baic. *idest, bene.*
Age, agedum. Baic-la M.
Agedum Baicla. *idest, bèùs bene.*
Ager Bendang empons.
Agere. Boat.
Agere gratias solemniter. Silaloa. T.
Agere gratias. Trima cassie.
Agere vel agitare armentum. bourou.
Aggredi. Macocaca.
Agglutinare. Sambat.
Agi desiderio. Mau, *vel* hendac.
Agnus. Annac domba, *vel* domba mouda. *Idest, ouis iuuenis.*
Agricola. Orang-douson. *Idest, is qui hortos inhabitat.*
Ah. Adoy.

Ala.

Ala. Sayap.
Alæ superioris barbæ. Misey.
Alapa. Tampar, tampiling.
Albus. Pouti.
Aleis ludere. Bedjoudji.
Aleis bona omnia perdere. Djoudjacan ladjoudjiacan abis.
Aleis ludere in aquis. Tobo toto dalamayer. T.
Alere. Peàra.
Alibi quid imponere. Isi acan.
Alicui denuntiare. Kirim katta M.
Alicuius nomine nuntium deferre. Antar catta, *vel* baua pacattàhan. M.
Alij hoc commercium corrumpunt. Orang lain petsja vinjagaini. M.
Alio modo. Lain warna, lain dieris.
Aliorum bona attingit. Dia tangan pannjang. M.
Aliquando. Bàrang-cali.
Aliquid, aliquot. Barang appa.
Aliquid perdidi. Beta cailangau. M.
Aliquis. Barang.
Aliquo modo. Barang bagimanna.
Aliquo tempore. Barang-cali *vel* wactou. *vel* pada warang wactou.
Aliter. Lain warna.
Alius Lain.
Allidere. Souto *vel* tasouto.
Allium. Bawang pouti.
Alloqui malè aliquem. Haib.
Alta voce loqui. Catta berbounji.
Altè, excelsè supra se inuicem. Tinghi-meninghi. M.
Altercari. Babanta.
Altitudo. Tighinja. M.
Altus. Tinghi.
Alui profluuium. Tsjerit.
Alui profluuio laborare. Tansjerit.
Aluum exonerare. Bera.
Aluus. Prot.
Alumen. Tawas, *vel* pedromni:
Amare. Bercassie. *vid* cassie.
Amarè, & contumeliosè loquitur. Dia catta pedeis. M.
Amabilis. Sedap.
Amænus. Premi, madjelis, bisei, paras.
Amarus. Puit. *vid. etiam* pedis.
Amatoriè intueri. Bermayin-matta.
Ambitus, vel tecti circulus. Tsjabang.
Ambulare. Passear. L.
Amica. Canda.
Amicus. Sòbat.
Amita. Mama parampouan.
Amitæ filia; Prima. L.
Amitæ filius. Primo. L.
Amittere Cala.
Amor. Cassie.
Amotus. Ampon, berampon.
Amplecti. Pòlo.
Amplexari se inuicem. Gotsjoc.
Ampliare. Lebe-acan.
Ampliter. Longhar.

Am-

Ampliter. Longar.
Amplitudo. Longharja.
Amplius. Lebè.
Amplus. Louwas.
Amputare manum. Crat poutous. *vid.* crat.
Amputare. Coudon tangan.
Amusium. Padòman.
An. Attau.
Anaclinterium. Caufor.
Anas. Bebec. itic *vel* bourong itic.
Anchora. Labo, fau.
Anchoram figere. Berlabo.
Ancilla. Amba.
Angelus. Mellaincat.
Anguis. Nagga.
Angulus. Tandioug *vel* oudjong.
Angulus. Canto. L.
Angustia. Tacot.
Angustus. Saja, *vel* fefa feni.
Anhelare. Benjawa njawa.
Anhelitus. Nafas:
Anhelus. Mangi. *is videlicet, qui difficultate respirandi laborat.*
Anima. Djiua.
Animal, Binatang, haywan.
Animi alicuius ardorem refrigerare. Bobo dingin. M.
Animo accendi. Adjou.
Animo deficere. Calangar, diatou fawàn.
Animo deficere. Defmorefcer. L.
Animo est irato. Dia hati pãnas. M.
Animo incaluit. Dia hati pannas.
Animo sum inquieto. Beta hati terbang. M.
Animus. Hati.
Animos sibi deuincire. Ambil hati orang. M.
Anisum. Djari-manis.
Annectere. Sambat oubong.
Anni tempora, vel partes. Moufim.
Anno integro alibi subsistere Menawon.
Annona. Bacal.
Annona. Dafomo. T.
Annuatim. Satawon-tawon.
Annuere. Boang matta. M.
Annuere. Bri, boang matta capada.
Annulum digito gestare. Packei tsjintsjing. M.
Annulus. Tsjntsjing.
Annulus catenæ. Matta.
Annuntiare. Pregoar. L.
Annus vnus. Tawon.
Anser. Anfa...
Ante, videlicet ante alicuius cõspectum. Adapan
Ante alicuius aspectum obliquè transire. Bedjalan malintang. pada mouca orang. M.
Ante egredi. Bedialan adapan. M.
Ante exire. Bedjalan ca-adapan.
Ante omnia. Daulou pada lain lain famoa.
Anticipare. Safingav.
Antrorsum. Bedialau ca-adapan.

Anus Touwa.
Anus, vetula. Veillo. L.
Anus vel clunis. Tombong.
Anxium esse. Bertacot.
Anxius permanebam. Beta tinghal tacot. M.
Aperire. Bouca.
Aperto manet ore. Dia tingal taganga. M.
Apertus. Terbouca, *vel* tabouca.
Apis. Tauon.
Aplustre. Tonghol.
Apostema. Bengha.
Apotheca mercium. Godong.
Apparere. Gnadap.
Apprehendere. Pagàng.
Apsis Malim.
Aptare. Ator.
Aptus Catsjna.
Apud. Ampir.
Aqua. Ayer.
Aqua accrescens. Ayer-passang.
Aqua benedicta, consecrata. Agus benta. L.
Aqua decrescens. Ayer sourot.
Aqua demissa. Ayer Kitsjil. M.
Aqua fluit. Passang ayer.
Aqua huc adferatur. Liat ayer. M.
Aqua iugis perennis. Ayer jang malille.
Aqua lustralis. Agua benta L.
Aquę puteus. Prigghi, soumor.
Aqua rapidè decurrens. Ayer dras. *vid*. dras.
Aqua recens: Ayer tauwar.
Aqua rosacea. ayer màuwar.
Aqua salsa. Ayer massing. *vel* ayer payou. *vid*. massing & payou.
Aqua uberis, idest lac. Ayer sousou.
Aquæ origo. Matta-hayer.
Aquila. wali.
Aquilo. Outara.
Aranea. Lauwa-lauwa.
Arare. Mengali.
Arbitrari. Fikir, kira-kira, sança.
Arbor. Pohon.
Arca. Sorongan.
Archimagirus. joure-dapor. *vide* dapor.
Arcicula. Alfinetto. L.
Arcu balista. Annac-pana.
Arcus, Pana.
Ardere. Angos.
Ardor. Pannas.
Ardorem animi remisit. Dia hati dingin. M.
Area. Lante.
Arena. Passir.
Argentare. Berperac.
Argentum. Perac.
Argentum viuum. rassa.
Aridus. Cring.
Aries. Domba laki-laki.
Arista piscium. Douri.
Arma. Sinjata.
Armatorum militū delectus. Suissa. L.
Armilla, Galang glang.

Arre-

Arrogantem esse. Di oumauwa.
Ars. Tau.
Artifex. Orang pande memboat. *vid.* pande.
Aruina. Daging babbi. babbiging.
Arundo. Boulo.
Arundo saccarea. Tebou.
Arundo tenera, quæ nedum ad perfectionem mediam peruenit. Rabo.
Arx. Cotta.
Ascendere. Naic.
Ascendere. Panjat.
Ascendere ad cælos. Naic calangit.
Ascia. Tomacco. T.
Asinus. Keladei.
Asper. Mouca-assam.
Aspergere. Sirang.
Aspernari. Boang.
Aspis. Dandjong-oudjong.
Asser. Papan.
Asseruare. Larangan.
Assuescere. Beassacan.
Assuetus. Beassa.
Assula. Douri.
Astutus. Tsieredic.
Atramentum. Dawat, *vel* manxi.
Atramentum. Tinta. L.
Atramentum. Manxi. T.
Atrox. Hati cras. mouca-cras. hati bingis.
Attentum esse. Beringat.
Atterere supra lapidem. Giling.
Attinere. Pounja.
Attingere. Kena.
Attollere. Ancat.
Attrahere veluti vestem. Packei *vid.* packei.
Attrectare veluti in tenebris. Rabba.
Auarus. Kikir.
Auarus summopere. Kikir sangat.
Audax. Brani.
Audax. Dia itou nacal pada cotta ini. M.
Audere. Brani memboat.
Audire. Dengar.
Audiri. Cadengaran.
Auellere. Gintas.
Auersari. Glij.
Auferre vt perdatur. Baua ilang. M
Aufugere. Lari.
Augurare. Mawe.
Augustus. Lebè-acan.
Auia. Nini, *vel* nene parampouan.
Auis Bebec, bourong.
Auis paradisea. Di wata.
Aula. Astana-radja, cadato.
Aula. Cadato. T.
Aurifex. Pande-mas.
Aurifex. Oriuis. L.
Auris. Telinga.
Aurare. Bermas.
Aurora Faidjar.
Aurum. Mas.
Auscultare aliquem. Bisic-bisic, inte mengintc.

Auster ventus. Salàtan.
Austerus. Togòr, batagòr.
Auulsus ab hominibus. Mof.
Auus. Nini, *vel* nene Laki-laki.
Auxiliari. Touloug. menoulong.
Auxilium militare. Bantoc.

Ayeglentier fol. 27. *col*. I. *in priori Dictionario*. *vid*. Mawar. *Sic Belgicè vocatur certa rosæ siluestris species, quæ apud Gallos esglentine, Italicè verò rouo canino, vel rose saluatiche & canine appellantur*. Mawar.

B

B*Accæ*. Anac.
Baculus. Batang.
Baculus quem quis manibus gestat. Vara. L.
Balbutire. Batellor, Gagab.
Balena. Gadja miuà. paus paus.
Balistarius. Bombardero. L.
Barba. Djanghot.
Barba. Barba. L.
Barbytus. Herbab.
Bassus. Beriſſo.
Beatitudo. Baċti *vel* baċtian.
Beatus. Moumim.
Bellum. Prang.
Bellus. Madjelis, premi.
Bene. Baic.
Bene aliquid exercere. Tſiapat.
Bene inter se conueniunt. Dia orang patout. M.
Bene mereri de aliquo. Fadoli.
Bene mihi afficitur. Dia adda hati ſedap pada beta.
Bene precari. Palihara.
Bene valere. Barcat.
Benedictio. Daulat.
Benefacere. Palihara.
Beneficus. Hati moura.
Benignus. Boudi baic. *vel* baic boudi.
Bestia mascula Djantan.
Bestia femina. Betina.
Bibere. Minom.
Bilanx. Tradjou. datsjin.
Bilis. Ampedou.
Blandiri. Boudioc.
Blaterare. Adjou. geger.
Boletus: Djamor.
Bombarda. Bedil eſpingarda.
Bombardarius. Bombarderos. L.
Bona, facultates. Harta. Barang barang.
Bona iniusta. Haram.
Bona mobilia. Harta.
Bonannes. Piſſang.
Bonum. Baic.
Bonus. Baic.
Bos. Lembon cambiri, *vel* ſapi cambiri.
Botrus vuarum. Toudong.
Braccæ, Serouwal.
Brachiale. Galang.
Brachium. Lingan *vel* tangan.

Brachia circumagere. Malingan.
Bractea tenuis. Toutam.
Breui. Barou lepas.
Breuis. Latsjop. pandac.
Bruma. Cabos.
Bubalus. Carban.
Buccina. Namfiri.
Bullire. Madidi rebous.
Butyrum. Minja-fap, *ideſt, oleum vaccæ*.
Byſſus. Talouco.

C

Cacare. Berac.
Cadauer hominis vel beſtiæ. Bankei.
Cadere. Diatou.
Cæpe. Bawang-mera.
Cæruleus. Birou.
Calamitas. Sayang.
Calamo piſcari. Mengayil. gayil *hamum denotat*.
Calamus. Boulo.
Calcaneus. Toumit.
Calcare. Lanca.
Calcare pedibus aliquem. Tendeng.
Calceus. Caous.
Caligas colligare. Sancol.
Calidus. Angat.
Calliditas. Boudi.
Callidus. Tsjeredic.
Callus pedis. Tapac-caki.
Calor. Pannas.
Calumnia. Hodiat.
Caluus. Palang.
Calx. Capor.
Calx. Toumit. *ideſt calcaneus*.
Campana. Ginta.
Campanam ſonare. Hetà ginta.
Canalis. Parit.
Canaria confringere. vide Tombo.
Cancelli. Grado. L.
Cancer. Tsjaranna, pourou.
Cancer. Garou.
Candefacere. Meracan.
Candefactum eſſe. Mera, *vel* merà (derrà.
Candela. Damar.
Candelabrum. Caki-dien.
Canere. Njanji, menjanji.
Canere fiſtula. Baſiol.
Canis. Andijng. *femina* betina, *vel* parampouan.
Canis mordax. Andjing-galac. *M*.
Cantharus. Gindi.
Cantio. Menjanjihan.
Capè vtrumque. Ambil cadudnja.
Capere. Ambil. (M.
Capere in bello. Tauang. orang. catauang. *captiui*.
Capilli criſpi. Rambot ical, *vid*. ical
Capillos euellere. Bamoucol.
Capiti tuo caue. Eling capalla. *vide* eling.
Capitium domus. Bombangan.

Capo. Balco, *vel* Sida sida.
Capra. Gambang betina, *vel* parampouan.
Capreolus. Roussa betina, *vel* parampouan.
Capsa, *vide arca*.
Capsa. Poetta. L.
Capsa calcaria. Caporan.
Captiui. Orang catauang.
Capula ad hauriendam aquam. Sibor.
Caput versatur, *vide* Pousfing.
Carabus. Garou.
Carcer. Passong.
Carbó extinctus. Arang.
Carbones accensi. Bàra.
Carbunculus. Pourbato.
Cariophyllata. Tsjincke.
Cariophylli maiores. Polang.
Caro. Daging.
Carpentum. Pedati.
Carpere fructus. Pongot boa.
Carus. Mahal.
Casia. Cayou-manis.
Castellum. Cotta.
Castrare. Bercambiri.
Castratus. Baljo, *vel* sida-sida.
Castus. Tsjoùtsji.
Casula. Barong-barong.
Casus. Ontong.
Catena. Rante sa oubong, *vide* oubong, rante.
Cauda. Ecor.
Cauea. Loubang.
Cauere. Nanti, menanti.
Cauerna. Courong.
Cauillari. Boat-bouli.
Causa. Hal.
Cautes. Batou carang.
Cautherius, *idest*, *Equus castratus*, *& spado*. Couda cambiri.
Cedere. Lalou, *vide etiam*, sourot.
Celare. Sembounji.
Celebris. Maschor.
Celer. Lacas.
Census. Ganda, *idest*, lucrum.
Centenatia, *vel centum simul*. Baratos.
Centesimus, jang ca saratos.
Centies. Sa ratos cali.
Centum. Ratos.
Centum-modis. Saratos djenis, *vel* warna.
Centum reddit decem. Saratos maccan sapoulo. M.
Centum aliquot homines, *vel aliquot hominũ millia simul*. Manusia baratos baribous, *&c*. M.
Cera. Lilling.
Cerasum. Dien.
Cercopithecus. Cra, *vel* mea.
Cereus. Damar-lilling.
Certare. Lawan, men lawan.
Certatim quid tentare. Macocaca. T
Certè. Songho, songho songho.
Certiorem facere. Mengartiacan.
Certiorem aliquem facere. Kirim catta. M.

Certitudo. Songhonja.
Certò. Songho.
Certum. Songhonja.
Certus. Songho.
Cespitare. Gougor, tafonto, *vel* terantoc caki.
Cete, cetus, vide. Paus-paus.
Ceruical. Bantal.
Ceruix. Tingco.
Ceruus. Roussa.
Chalibs. Couloudi.
Chalybs. wadja. T.
Charta. Cartas.
Chitropus. Tsjatsjorong.
Chorda. Barbyti, tali herbabi.
Chorea circularis. Lego Lego. T.
Cibeta. Contsjing-tingalong, djibat tinghalong.
Cibi calidi. Angat.
Cibum afsatim haurire, vide. Souroc.
Cibus. Maccannan.
Cibus immundus. Haram.
Cibus mundus. Halal.
Cicatrix. Tanda-louca.
Cimba. Sampan.
Cinctus. Icat pingan.
Cinereus. warna abou.
Cingere. Icat.
Cingulum. Icat pingang.
Cingulum. Tocca. L.
Cingulum. Cinto. L.
Cinis. Abou.
Cinnamum. Cayou-maius.
Circa. Decat.
Circa. Acerca. L.
Circinus. Doman, *vel* padoman.
Circumagere. Gotsjoc.
Circumcurrens. Tapousing pousing.
Circumcurrere. Goulong.
Circumcirca. Colilinga.
Circumdare. Colilingacan.
Circumspectus. Alim.
Circumspicere. Tonghou.
Cirnea idest vas vinarium. Gindi.
Cista. Pitti.
Citare. Citar. L.
Ciuis. Bala.
Ciuitas. Negri.
Clamare. Teria, bateria.
Clamor. Brita.
Clamorem emittere. Teria, bateria.
Clandestinè. Sembounji.
Clandestinus. Sembounji.
Clangor. Bounij.
Clare. Trang.
Clare vel alte loqui. Catta berbounji.
Clarus. Djerni, trang.
Classis. Armada. L.
Classis naualis. Ancatan, calincappan.
Clathrus. Grado. L.
Claudere. Toutop.
Claudicare. Bedjalam timpang, *vel* bedjalam tsjapic.
Claudus. Timpang.
Clauis. Annac contsji, *vide* anac.

anac.
Clauo aliquid figere. Bapacou. *vide*, paçou.
Clauus. Moudi, commoudi, pâcou.
Clauus. Pregò. L.
Climacter. Batang.
Cochlea. Fura sodjou.
Cochlea Veneris. Manco.
Cochlear. Soudòc.
Cocus. Pendapor. Ioure dapor.
Codex. Kitab, sourat.
Codex. Libro. L.
Cœlum beatorum. Surga.
Cœnare. Cear. L.
Cœnum. Lompar.
Cogitationes. Angan angan.
Cogitatus. Angan angan.
Cognati. Boubappo. *T.*
Cognatio. Orang assal, samma, *vel*, orang sa-assal.
Cognatus. Parente. L.
Cogere. Seassat, *vel* boat cras. M.
Cogere. Anjot.
Cogitare. Fikir.
Cognomen. Alcunja. L.
Colaphum infligere. Menampar, *vel* bri tampar.
Colaphus. Gingham.
Colligare. Tasancol.
Colligatus. Tasancol.
Colligere. Pilli.
Colligere. Pongot.
Collis. Gounong.
Collimare. Toudjo.
Collum. Tingco.
Collum longum. Leher gingang.
Colophonium. Damar-batou.
Color. Galonga.
Color. Tinta. L.
Color cinereus. warna-abou.
Color ruber. warna-mera.
Color quo retia tinguntur. Oubat poucat.
Colorare. Tsjelop.
Coma. Rambòt.
Comburere. Baccar.
Comburi. Angos abis.
Comedunt sedentes. Dia orang maccan doudoc-doudoc. M.
Comitari. Tourout.
Comiter me alloquitur. Dia bri pâda beta moulout sedap, *vel* pacattahan sedap. M.
Commeatus. Bacal, redjiki.
Commeatus. Dasomo. *T.*
Commeatum prouidere. *vide*, Fadouli.
Commemorare. Bilang. hacayat toutor.
Comminisci. Dousta, *magis vsitatè dicitur*, calouaracan derri capalla, *ideſt, fingere*.
Comminuere radula. Coucour.
Committere alicuius fidei. Salaacan.
Commodare. Bri-miniang.
Commodum. Ganda.
Commodus. Rame.
Commouere. Arou.

Com-

Commutare. Toucar.
Compati. Sayang.
Compedes: Baragga, bolango.
Compedire. Baragga.
Comperire. Bole, dapat, berdapat.
Complere. Lancap.
Componere. Fata .T.
Comptus. Madjelis.
Computare. Kira-kira.
Computationes. Contas, L:
Conari. Tancap.
Concentus. Concierto. L.
Conchæ. Bia, roumis.
Concidere minutatim, vide. Tsjintsjang:
Concinnare. Simpang, tourout.
Concinnare. Fata. T.
Concio. Pregoacaon. L.
Concludere senatus consultum. Payou.
Conclusio. Facat:
Conclusum quid seruare. Pingit:
Concordare. Djandji:
Concubina. Gondic.
Conculcare. Lendang:
Conculcatum. Antsjor.
Conculcatus. Pipe.
Concupiscentia, vide. Nafsou.
Condere. Miara.
Condensati. Tsjiggi tsjiggi.
Condimentum. Coa.
Condolere. Bersayang sayangacan orang.
Conducere. Siwa.
Confertim apud inuicem densati. Tsjiggi tsjiggi.
Confidere. Sala-acan.
Confirmare. Boat togo, *vel* togo acan.
Confiteri. Mengaco.
Confundere bona. Bolelo barang barang.
Congregare. Campon, bacampon.
Congregatio. Campon.
Coniux. Bini.
Conycere. Kira-kira:
Connodare. Oubong.
Conopœum. Tabir.
Consanguinei. Boubappo: T.
Consanguineus. Parente. L.
Conscientiæ expers. Dia ti da adda imam .M.
Consensus. Concierto. L.
Consequenter. Icot, *vel* mengicot *vel* tourut.
Consequi. Berole.
Conseruare. Palihara.
Considerare. Fikir.
Consilium. Conseillo. L.
Consilium inire. Bitsjara.
Consistere. Badiri.
Consolidare, vide solidare.
Conspicillum. Tsieremyn matta.
Conspuere. Balouda louda.
Constare. Valer. L.
Consuetudo. Costume. L:
Consultare: Bitsjara.
Consultum. Facat, payou:

Con-

Contaminare: Boat tsjamar.

Contegere. Toudong.

Contemnere. Batsji.

Contendere. Porfiat. L.

Contentus. Contento. L.

Contexere. Djarüng.

Contignatio. Baranda.

Cotinere se ab edendo. Tahan pada macca.

Contorquere. Pousing.

Contrarie velle. Lawan, menlawan.

Contributio. Datie.

Conueniens bene. Pantas.

Couertere. Toucar hati.

Conuoluere, obuoluere. Pousing, pousingacan.

Cooperire. Toutoup, toudong.

Copula. Tali.

Cor. Djantong; hati.

Cor dimittere. Tondo hati. M.

Cor inclinare. Tondo hati. M.

Cor suū à me abstrahere nequeunt. Dia orang hati secat pada beta.

Coram aliquo. Adapan. M.

Coram inimico subsistere. Tahan cawassa mouso. M.

Corcorre largum. Alouwan corcorre tsjoupoul. M.

Corcorre ante augustum. Alouwan corcorre latsjop. M.

Cordi habere. Bri hati capada satou satou.

Cordi habere. Cudir. L.

Corpus. Badang.

Corpus abluere. Mandi.

Corruere. Reba.

Costa. Costa. L.

Cortex. Coulit.

Cortex arborum. Coulit.

Cortex veteris calappæ, &c. Gonosso.

Cos. Batou assa.

Cos rotalis, vel gyratilis. Gorinda.

Coticula. Batou gassa gassa.

Creatus sum. Beta jadi berjadi. M.

Crescere. Crescer. L.

Crumena. Bolsa. L.

Cubiculum bassi. Anac berisso.

Cubile. Kitta.

Cubitus. Sicon.

Cucumer. Timon, antimon.

Cuiusmodi. warna begimanna.

Culcitra. Cansor.

Culex. Diamoc, diama.

Culina. Dapor.

Culpæ expers. Dia pounja hati souda tsjoutsji. M.

Culpam illi adscribo. Beta bri salla pada dia, *idest, dico delictū ab ipso factum*.

Culpare. Adou, mengadou.

Cultellus non bene scindit. Pissau itou tida maccan baic, *vide* maccan.

Culter concisorius. Parang

Cum. Lagi. *vide* lagi.

Cum. Dangan, *vel* dengan.

Cum femina dormit. Dia batidor param-

parampouan. M.
Cum illo ire. Tourut, *vel* peghi samma. *&c.*
Cum primùm mundus creatus foret. Sedang ladou dunja ini baron jadi. M.
Cum, quasi. Bagi bagi manna samma seperti.
Cum quo. Dengan appa.
Cuminum. Djintang.
Cumulus. Compol.
Cuneus. Boya-boya.
Cupiditas. Nafsou.
Cura quæ pro aliqua re habetur. Cudado L.
Curæ esse. Cudir. L.
Curam habere. Inda, berinda.
Curare. Inda, berinda.
Curare. Curar. L.
Curator. Sauoy.
Curia. Cadato. T.
Currere. Lari.
Currus. Pedati.
Curtus. Latsjop. pandac.
Curuus. Irot.
Custodias agere. Diagga-djagga.
Custodire. Larangan.
Custos, custodire. Tarou.

D

D*Amnum pati*. Ilang. berilang.
Dare. Bri.
De. Derri.
De die. Seang seang.
De nocte Malam malam.
Dealbare. Pouti acau.
Debere. Beroutang.
Debilis. Lombot.
Debilitare. Lombot-acau.
Debilitas, *vide Infirmitas*.
Debitum. Outang.
Debitū exigere. Mintà ou-tang.
Debitum ad ipsum spectat. Outang itou dia tanghong. M.
Debitum est tuum. Itoula ongco pounja salla.
Debitum, idest culpam illi adscribo. Bera bri salla pada dia.
Decem. Sapoulo.
Decempeda, idest mensura, vel virga quę ad metiendum inseruit. Cayou-oucor.
Decens. Haros.
Decidere ingenti vi. Roubou.
Decerpere. Gintas.
Decies. Sapoulo cali.
Decimo tertiò. Tigablas cali, *vel* sapoulo tiga cali.
Decipere. Boat boudi, *idest agere astutè*; *vide* Boudi.
Declinare. Miring.
Decorticare, *verbi gratia poma*, *mala*, *& his similia*. Coupas

pas coupasacan.

Decbrus. Bisey.

Decrescens. Singit. *Item* Miring.

Decurrere. Lari cabaua.

Decurtare. Bri courang, *idest minus dare*.

Dedecet. Tida patout, *vide* patout.

Deducere. Pinging ca-baua.

Deducere. Antar.

Defatigari. Diomou.

Defatigatus. Lela.

Defectus, verbi gratia, illus rei est defectus, vel illud deficit. Itou adda courang de ianna, *vide etiam*. Latsjop.

Defendere. Papalaco. *T*.

Deferre inferiùs. Baua tourong. M

Deferre ad vendendum. Maraÿ.

Deficere. Tida tahan. *Item* calangar.

Defodere. Tannam.

Deformare. Binassa.

Deformis. Djahat roupa, *vel* paras djahat.

Deglubere cutem. Coupasacan, *vel* boang coulit.

Debiscere. Tinglang.

Deijcere aliquid summo cum impetu. Roubou, roubouacan.

Deijcere in terram. Banting.

Delitiæ popinales. Manissan, *vide* manis.

Demere. Rampas.

Demergere, Lemas, *vel* matti lemas.

Demergi. Tinglang.

Demetiri. Beroucoc

Demissio animi, *vide* Sedjout. hati renda.

Demittere. Tinghal-acan.

Demittere. Toerongacan.

Demonstrare. Mengartiacan.

Demordere. Ghighit poutous.

Denique. Pada achjrnja.

Densare. Lindir.

Densus. Grosso. L.

Denudare seipsum. Talille-acan badang, *vide* talille.

Denuntiare. Bri tau.

Dentes. Ghigi

Dentes occatorij. Ghigi-assam.

Dentes serrati scutellæ. Sombing.

Deorsum. De baua.

Departiri. Bagi-bàgi.

Depingere. Berroupa loukis.

Deponere. Lepas.

Depositus. Lepas.

Deprehendere. Bole, dapat, *vel* berdapat.

Descendere. miring. tourong.

Descendere ad inferos. Dia orang jadi isi narca, *idest descendunt*.

Descendere flumen. Hilir songey.

Descensus. Assal.

Descensus. Casta. L.

Descindere. Poutong.

Desiderare. Inging.

Desiderare piscem. Orang menangis ican, *idest desiderant*.
Detergere, *vide verrere*.
Detestari. Tòbat.
Detestor illam viam. Beta tobat pada dialan itou.
Detondere. Bergonting, *vide*, gonting.
Detrahere. Kira-kira poutous.
Detrudere. Toulac ca baua, *vide* toulac:
Deuocare, *idest aliquem accersere inferius*. Panghil ca baua.
Deuorare. Rouffa binaffa.
Deuouere matrimonio. Tounangan.
Dies Dominica appropinquans. Hari domingo jang de alnuwan, *vel* de mòuca. M.
Dies Dominica elapsa. jang de belaccanhari domingo. M.
Dignum esse. Merefcer. L.
Diploma liberi commeatus. Segero. L.
Dira. Meledicaon. L.
Dira. Coutoc. T.
Disponere. Fata. T.
Dissipatus. Fiara. T.
Diuiditur dupliciter. Bagi dua. M.
Diuites regnum cœlorũ raró cõjequũtur. Orang caya foucar datan dalam furga. M.
Diuitiæ recentes. Orang barou mendapat. M.
Domi continuò sedere. Doudoc bacourong dalam rouma. M.
Donum. Doho. *T*.
Dotem tradere. Bri ifi cawin. M.
Dormierunt simul. Dia orang fouda njawa fatou. M.
Duo fratres. Dua bafoudara. M.
Duobus post diem mensibus. Iffonjadua boulan. M.
Duplicato plus. Lepe lipat. M.
Durare. Durar. L.

E

E, *Ex*, *præpositiones modò sunt locales*, *modò temporales*, *& modò alia habent significata*. Derri.
Ebenus. Cayou arang.
Ebibere. Minom abis.
Ebrius, *vel potus ex quocumque liquore*, *vel fumo*. Hayal.
Ebullire. Rebous.
Ebur. Gading.
Ecclesia. Igrefia. L.
Eclypsis lunæ. Boulan maccan rau, *Idest luna non bene lucet*.
Edere. Maccan fantar.
Educare. Mengaffo. peàra.
Educare. Crear. L.
Educator. Sauoy.

Educere cultrum. Tsjabot, *vide* tsjabot.
Edulium. Maccannan, *idest obsonium*. Balanja *etiam vide*.
Efficere vt descendat. Tourougacan.
Efficere vt prodeat. Calouwar acan.
Effigies. Imagem. *L.*
Effundere. Tompa, touang.
Egere. Adda corang, *idest minus habere*.
Ego. Aco, amba, beta, kita, saya. *vide singula vocabula*.
Egredi ad prædandum. Garou. *T.*
Egregiè præeminet. Itou lacou pada itou.
Egregius. Lacou.
Eiaculari. Passang.
Eiulare. Nangis.
Eiusmodi. Dimikien.
Elapsum aliquid esse. Nang debalàccan.
Eleemosyna. Derma, sedeca.
Eleemosyna. Ismola. *L.*
Elephas. Gadja.
Eleuare. Ancat.
Eligere. Pilli.
Eloquium defecit. Suara djatou. *item* pacatahan djatou. M.
Elychnium. Sombou.
Emere. Bli.
Emolumentum. Proueito. L.
Emortuus. Mof.
Emporium. Bendar.
Eniti fœtum. Berannac.
Eniti oua. Bateloor.
Ensis. Pedang.
Eò. Sanna, Desanna.
Eo quod. Carna itou, taghal itou, sebabitou.
Eo vsque. Sampei. *Ad Regis aures vsque perduxit*. Dia sampei acan pada radja.
Eo vsque. Hate. L.
Epistola. Sourat kiriman.
Epulum lautum. Regalas. L.
Equa. Couda betina; *vel* parampouan.
Equitare. Bercouda, bacouda.
Equo ephippiario insidere. Doudocbedja djar, *vide* Djadjar.
Equulus. Anac-couda.
Equus. Couda, *vide* couda. *Et appone hoc vocabulum Latinum loco alterius, quod per errorem calcographia Belgicæ in priori dictionario ob vnius litteræ mutationem irrepsit*.
Equus ephippiarius. Djadjar.
Eradicare. Mof.
Eradicatus. Mof. *Quod animalibus rationalibus & irrationalibus minimè applicatur*. abisacan, binassacan, rousacan, esca ompan.
Erectum facere. Badiriacan.
Erectum stare. Badiri.
Eremus. Rimba.
Erigere. Badiriacan.

Eri-

Erigere. Ancat.
Errare. Tida kena.
Errare à via. Salla djalan.
Errare in silua. Beroutan djalan, *vide* outan.
Erratum. Tida patout, *vide* patout.
Error. Sallahan.
Erudire. Adjar, beradjar.
Esse. Adda, ganti, souda.
Esse factum. jadi menjadi berjadi.
Est expers ingenij. Dia tida tau hati. M.
Est innocens. Dia pounja hati souda tsjoutsji. M.
Est natus. Dia jadi menberanac. M.
Est noxius. Dia pounja hati souda tsjamar. M.
Est reus. Dia pounja hati souda tsjamar. M.
Est vir audax. Laki satou itou brani. M.
Et. Daen, *vel* lagi.
Etiam. Lagi, *vel* laan.
Euanescere. Lenjap, mengadap.
Euellere capillos. Bamoucol tsjabot.
Euentus. Outong.
Euiratus. Balio, *vel* sida sida sesida.
Euiscerare belluam. Sampal.
Eunuchus. Balio, sida-sida sesida.
Euomere. Mouta. *multi dicunt*, monta.
Exacerbare. jadi hati sakit, *vel* jadi hati rousa.
Exacerbatum esse. Amàra.
Exacerbatus. Hati sakit.
Exasperare. jadi hati, &c. *vt supra*.
Exasperatus. Gousar.
Exaudire. Dengar.
Exempli gratia. Ande ande.
Exequi. Boat poutous.
Exequias defuncti instruere. Babea.
Exercere mercaturam. Vinjaga.
Exilis. Nipis mole.
Exire. Poulang.
Exonerare nauim. Tourongacan barang barang derri cappal, *vel* calouaracan.
Exordium. Moula.
Expectare. Nanti, menanti.
Expectare summopere. Inging.
Expellere. Ousir.
Expenditor. Bandari.
Expensæ quotidianæ. Balanja.
Expergisci. Bangon.
Expergefacere. Bangon acan.
Experiri. Tsjoba.
Expers populi. Sounji.
Expers scientiæ. Babal hati.
Explicare. Mengartiacan, *vide* arti.
Exprimere. Tapjs, berpra, *vide* pra.

Expro-

Exprobrare. Bankit.
Exſcindere. Iris,iris acan.
Exſcribere. Salim ſoutat, tourongacan ſourat.
Exſectum ex aliquo ligno. Mahera.
Exſorbere. Iris-abis.
Exſpatiari. Bermayin mayin.
Exterius. Derri louwar.
Exterſorium. Cayin ſappo tangan, *ideſt*, *linteolum adſiccandum aptum*.
Extinguere. Padam.
Extinguere lumen. Bounou damar, *vide etiam* matti.
Extollere. Ancat.
Extorquere. Digagay.
Extra, foras. Calouwan.
Extra. Louwar. de loùwar.
Exrahere aliquid è terra. Tsjabot.
Extrinſecus. Calouwar.
Extrudere ex ædibus. Talac.
Extruere. Lancap.
Exurere. Angoſacan-abis.

F

F*aba*. Catsjang.
Faber. Pande. *Annexa videlicet materia cui faber vel opifex ſe applicat: verbi gratia* pande beſſi. *ſic etiam* Kimpou beſſi, *faber ferrarius*.
Faber cultellarius. Pande piſſau.
Faber ferrarius, vel metallarius, Kimpou, *& annectitur in qua materia laboret, verbi gratia*, Kimpou mas, *aurifex*. Kimpou pèrac, *argentarius faber*. kimpou beſſi, *faber ferrarius*.
Faberferrarius. Ferrero. L.
Faber lignarius. Toucan cayou, *vide*, toucan.
Faber ſerarius. Pande contsji.
Fabula. Hacayat douſta, *vel* tsjerita douſta.
Fabulari. Bercatta ſamma ſamma. *Item* gourou bergourou *ideſt*, *nugari*.
Fabulatum & delatum vadit, vt interſe diſſideant. Dia pounja moulout tsjoulongaling. M.
Facere. Cardia, boat.
Facere nouum. Barou-acan.
Facies. Mouca.
Facies exilis, & gracilis. Moucaboudjor.
Facilè factu. Moura memboat.
Facilè acquiſitu. Gampang.
Facilè ibi acquiſitu lignum eſt. Cayou adda gampang de ſamma, *vide*, gampang.
Facilitare. Aringan-acan.
Factum. Berboatan.
Faelicitas. Dulat.

Fax. Tay.
Fax certi potus qui vocatur ibi arac, tay arac.
Falce putatoria vtitur. Dia packei parang. M.
Falco. Radja wali, *ideſt, regia aquila*.
Fallere. Enganar. L.
Fallere. Berſalla.
Falli. Salla, berſalla.
Falſus. Doulta, berdouſta.
Falx putatoria. Parang.
Falx putatoria non ſcindit. Parang tida maccan. M.
Fama creſcit eundo. Orang pandiangacan itou, *ideſt, homines hoc extenderunt*.
Famere. Melapar.
Fames. Lapar.
Familia. Orang de rouma, *ideſt, homines domus*.
Famoſus. Maſehor.
Famulari. Seruir. L.
Famulatus. Seruitio. L.
Fari. Babaſſa.
Fas. Haros.
Faſcia. Boncos.
Faſcis. Boncos.
Faſcis lignarius. Barcàs.
Faſcis mercium. Picolan, *quod à* picol *deſcendit, ideſt, illud quod quis debet ferre*.
Faſtidio alicuius teneri. gly hati lain, *vel* ſatrou.
Faſtidium. Faſtio. L.
Fateri. Mengaco. *componitur à* men, *&* gnaco.
Fatuus. Sedò.
Fauere, periphraſtica vide, nã id proprium nullum habet vocabulum per Caſſie *tamen exprimitur*.
Fauſtus. Moumim.
Febri Rex detinetur. Demam diankit pada radja.
Febris. Demam.
Fel. Ampedou.
Felis. Contsjing.
Femoralia. Serouwal.
Femur. Paha.
Ferire. Loucacan.
Ferre. Baua, picol.
Ferre aliquem. Candong.
Ferre hominem. Doucom.
Ferre iudicium. Gogonta. T.
Ferrugo. Tay beſſi.
Ferrum. Beſſi.
Ferueſactum igne. Angat, *ideſt, calefactum*.
Feruens. Mera. *ideſt præ ignis vehementia calidum*.
Feruere præ ſolis ardore. Pannas.
Feruidus. Pannas.
Feſtinanter. Bangat.
Feſtinare. Berbangat.
Feſtinus. Lecas, bangat.
Feſtiuus. Rame. *quod loco maximè conuenit*.
Feſtum. Hari beſar.
Feſtum ſolemne. Hari-raya. *vide*

vide, hari-raya.
Fideiussor. Secouta.
Fidere. Petsjaya.
Fides. Agamma.
Fieri. jadi, massoc.
Fieri posset. Ben pode. L.
Fieri subditos alicuius Regis, verbi gratia, Tarnatarum. Massoc pradja Tarnata pounja rayat.
Fieri Maurum. Massoc islam.
Figere. Ticam, tsjoutsjou.
Figere anchoram. Berlabo.
Figura. Roupa.
Filia. Annac parampouan.
Filiola alicuius filij. Tsjoutsjou parampouan.
Filius. Anac laki laki.
Filum. Benang.
Filum cupreum. Cawat.
Filo acum traycere. Tsjoutsjou diarong. *vide* Tsjoutsjou.
Fimbria lintei. Cayit.
Finaliter. Pada achirnja.
Findere. Bela.
Findere ruptione, strepitu. Molotos.
Findere in duas partes. bala dua. M.
Findi per se. tabelà.
Fines, vel extremitates simul nodare. Oubong.
Fingere. Poura poura.
Finire. Boat abis, *vel* Abis acan.
Firmare. Togo-acan.
Firmè. Togo.
Firmè tenere. Pagang.
Firmiter. Togo.
Fissus. Bela.
Fistula. Espingarda. L.
Fistula. Bansi.
Flabellum. Kipas.
Flagellare. Ampas.
Flagellare. Açotar. L.
Flamma. Njala api.
Flammare. Menjala.
Flare. Tiop.
Flat ventus. Angin tiop.
Flere. Marata, nangis, menangis.
Florere. Babonga.
Flos. Bonga sonting.
Flos bonannes. Diantong pissang.
Flos myristicus. Bonga palla.
Flos pini fortè. Mayong.
Fluctuare. Anjot.
Fluctuare animo. Bimbang hati.
Fluctus Maris. Ombac.
Fluere. Malille.
Flumen. Songey.
Flumen ascendere. Moudic songey.
Flumen velociter defluit. Ayer pounja matta malille cras. M.
Fluuius. Matta hayer.
Fluuius vehementer defluit. Ayer pounja matta malille cras.
Fluxus, & refluxus maris. Ayer fourat, ayer toulong, ayer

Ayer jadi Kitsjil.
Fodere. Gali, tanam.
Fœdare. Tsiamar-acan.
Fœdus. Cauwoul.
Fœdus. Cawoul. T.
Fœdus, ideſt, deformis. Tsimar ſaffarouni.
Fœmina. Betina, parampouan.
Item, Anac, *quod generaliter omnium animalium pullis applicatur*.
Fœniculum. jere-manis.
Fœnum. Rompo.
Fœnus. Ganda.
Fœta recenter. Mengidang. *ideſt, grauida*.
Fœtere. Bouſoc.
Folium. Dawon.
Folium.. Dawon ſalè. M.
Folium chartæ. Cartasſalè. M.
Follis. Embos.
Fomes. Bonga-api. *ideſt, igniarius fomes*.
Fons. Aſſal, pohon.
Foramen. Loubang.
Forceps igniaria. Gata gata. T.
Forfex. Gonting.
Foris. Derri louwar.
Forma. Roupa.
Forma calcei. Roupa caki.
Formica. Semot.
Forſan. Dengan ontong.
Fortè. Dengan ontong.
Fortis. Coat, cras, dias.
Fortis. Orang bercoat.
Fortiter. Togo.
Fortiter percutere. Poucol cras.
Fortitudo. Coat.
Fortuna. Ontong.
Forum. Paſſar.
Foſſa. Colam.
Foſſor. Orang gali.
Fouere. Ourot.
Fouere pedes. Foſo caki. T.
Fragilis. Lombot.
Frangere. Petsja.
Frangi. Tabela, *ideſt, per ſe rumpi*.
Frangitur funis. Tali poutous, *vide*, Poutous.
Frater. Soudara laki laki.
Fratres, vel ſorores. Dua baſoudara.
Fraus. Moſſelehat.
Friare. Antsjor.
Friatum. Antsjor.
Fricare. Gooſoc.
Frigere. Rindang, *ideſt, aſſare*.
Frigidus. Dingin.
Frixare in frixorio. Senanga.
Frœnum. Kedang, *vel* Coudali.
Frons. Daya.
Fructificare. Baboa.
Fructus. Boa.
Fructus arborum. Boa cayou.
Fructus ſeminis. Boa bidji.
Fruſtra. Sadja.
Fruſtra ſe fatigat. Dia lela ſadja.

Contaminare; Boat tsjamar.
Contegere. Toudong.
Contemnere. Batsji.
Contendere. Porfiar. L.
Contentus. Contento. L.
Contexere. Dlating.
Contignatio. Baranda.
Cotinere se ab edendo. Tahan pada macca.
Contorquere. Pousing.
Contrarie vel vt Lawan, menlawan.
Contributio. Dati.
Conueniens bene. Pantas.
Couertere. Toucar hati.
Conuoluere, obuoluere. Pousing, pousingatan.
Cooperire. Toutoup, toudong.
Copula. Tali.
Cor. Djantong, hati.
Cor dimittere. Tondo hati. M.
Cor inclinare. Tondo hati. M.
Cor suũ à me abstrahere nequeunt. Dia orang hati lecat pada beta.
Coram aliquo. Adapan. M.
Coram inimico subsistere. Tahan cawassa mouso. M.
Corcorre largum. Alouwan corcorre tsjoupoul. M.
Corcorre ante augustum. Alouwan corcorre latsjop. M.
Cordi habere. Bri hati capada satou satou.
Cordi habere. Cudir. L.
Corpus. Badang.
Corpus abluere. Mandi.
Corruere. Reba.
Costa. Costa. L.
Cortex. Coulit.
Cortex arborum. Coulit.
Cortex veteris calappæ, &c. Gonosso.
Cos. Batou assa.
Cos rotalis, vel gyratilis. Gorinda.
Coticula. Batou gassa gassa.
Creatus sum. Beta jadi berjadi. M.
Crescere. Crescer. L.
Crumena. Bolsa. L.
Cubiculum bassi. Anac berisso.
Cubile. Kitta.
Cubitus. Sicon.
Cucumer. Timon, antimon.
Cuiusmodi. warna begimanna.
Culcitra. Cansor.
Culex. Diamoc, diama.
Culina. Dapor.
Culpæ expers. Dia pounja hati souda tsjoutsji. M.
Culpam illi adscribo. Beta bri salla pada dia, *idest, dico delictũ ab ipso factum*.
Culpare. Adou, mengadou.
Cultellus non bene scindit. Pissau itou tida maccan baic, *vide* maccan.
Culter concisorius. Parang.
Cum. Lagi *vide* lagi.
Cum. Dangan, *vel* dengan.
Cum femina dormit. Dia baridor param-

parampouan. M.

Cum illo ire. Tourut, *vel* peghi famma. *&c.*

Cum primùm mundus creatus fo-ret. Sedang ladou dunja ini baron jadi. M.

Cum, quasi. Bagi bagi manna famma seperti.

Cum quo. Dengan appa.

Cuminum. Djintang.

Cumulus. Compol.

Cuneus. Boya-boya.

Cupiditas. Nafsou.

Cura quæ pro aliqua re habetur. Cudado L.

Curæ esse. Cudir. L.

Curam habere. Inda, berinda.

Curare. Inda, berinda.

Curare. Curar. L.

Curator. Sauoyi.

Curia. Cadato. T.

Currere. Lari.

Currus. Pedati.

Curtus. Latsjop. pandac.

Curuus. Irot.

Custodias agere. Diagga-djagga.

Custodire. Larangan.

Custos, custodire. Tarou.

D

Damnum pati. Ilang. berilang.

Dare. Bri.

De. Derri.

De die. Seang seang.

De nocte Malam malam.

Dealbare. Pouti acau.

Debere. Beroutang.

Debilis. Lombot.

Debilitare. Lombot-acau.

Debilitas, vide Infirmitas.

Debitum. Outang.

Debitũ exigere. Mintá ou-tang.

Debitum ad ipsum spectat. Outang itou dia tanghong. M.

Debitum est tuum. Itoula ongco pounja salla.

Debitum, idest culpam illi adscribo. Beta bri salla pada dia.

Decem. Sapoulo.

Decempeda, idest mensura, vel virga quę ad metiendum inseruit. Cayou-oucor.

Decens. Haros.

Decidere ingenti vi. Roubou.

Decerpere. Gintas.

Decies. Sapoulo cali.

Decimo tertiò. Tigablas cali, *vel* sapoulo tiga cali.

Decipere. Boat boudi, *idest agere astutè*, *vide* Boudi.

Declinare. Miring.

Decorticare, verbi gratia poma, mala, & his similia. Cou-

pas coupasacan.
Decbrus. Bisey.
Decrescens. Singit. *Item* Miring.
Decurrere. Lari ca baua.
Decurtare. Bri courang, *ideſt minus dare*.
Dedecet. Tida patout, *vide* patout.
Deducere. Pinging ca-baua.
Deducere. Antar.
Defatigari. Diomou.
Defatigatus. Lela.
Defectus, verbi gratia, illus rei eſt defectus, vel illud deficit. Itou adda courang de ſanna, *vide etiam*. Latsjop.
Defendere. Papalaco. *T*.
Deferre inferiùs. Baua tourong. M.
Deferre ad vendendum. Maray.
Deficere. Tida tahan. *Item* calangar.
Defodere. Tannam.
Deformare. Binaſſa.
Deformis. Djahat roupa, *vel* paras djahat.
Deglubere cutem. Coupaſacan, *vel* boang coulit.
Debiſcere. Tinglang.
Deijcere aliquid ſummo cum impetu. Roubou, roubouacan.
Deijcere in terram. Banting.
Delitiæ popinales. Maniſſan, *vide* manis.
Demere. Rampas.
Demergere, Lemas, *vel* matti lemas.
Demergi. Tinglang.
Demetiri. Beroucoc
Demiſsio animi, *vide* Sedjout. hati renda.
Demittere. Tinghal-acan.
Demittere. Toerongacan.
Demonſtrare. Mengartiacan.
Demordere. Ghighit poutous.
Denique. Pada achjrnja.
Denſare. Lindir.
Denſus. Groſſo. L.
Denudare ſeipſum. Talille-acan, badang, *vide* talille.
Denuntiare. Bri tau.
Dentes. Ghigi
Dentes occatorij. Ghigi-aſſam.
Dentes ſerrati ſcutellæ. Sombing.
Deorſum. De baua.
Departiri. Bagi-bàgi.
Depingere. Berroupa loukis.
Deponere. Lepas.
Depoſitus. Lepas.
Deprehendere. Bole, dapat, *vel* berdapat.
Deſcendere. miring. tourong.
Deſcendere ad inferos. Dia orang jadi iſi narca, *ideſt deſcendunt*.
Deſcendere flumen. Hilir ſongey.
Deſcenſus. Aſſal.
Deſcenſus. Caſta. L.
Deſcindere. Poutong.
Deſiderare. Inging.

Deſi-

Desiderare piscem. Orang menangis ican, *idest desiderans*.

Detergere, *vide verrere*.

Detestari. Tòbat.

Detestor illam viam. Beta tobat pada dialan itou.

Detondere. Bergonting, *vide* gonting.

Detrahere. Kira-kira poutous.

Detrudere. Toulac ca baua, *vide* toulac.

Deuocare, *idest aliquem accersere inferius*. Panghil ca baua.

Deuorare. Roussa binassa.

Deuouere matrimonio. Tounangan.

Dies Dominica appropinquans. Hari domingo jang de alnuwan, *vel* de mòuca. M.

Dies Dominica elapsa. jang de belaccanhari domingo. M.

Dignum esse. Merescer. L.

Diploma liberi commeatus. Segoro. L.

Dira. Meledicaon. L.

Dira. Goutoc. T.

Disponere. Fata. T.

Dissipatus. Fiara. T.

Diuiditur dupliciter. Bagi dua. M.

Diuites regnum cœlorũ rarò cõsequũtur. Orang caya soucar datan dalam surga. M.

Diuitiæ recentes. Orang barou mendapat. M.

Domi continuò sedere. Doudoc bacourong dalam rouma. M.

Donum. Doho. *T*.

Dotem tradere. Bri isi cawin. M.

Dormierunt simul. Dia orang souda njawa satou. M.

Duo fratres. Dua basoudara. M.

Duobus post diem mensibus. Issonjadua boulan. M.

Duplicato plus. Lepe lipat. M.

Durare. Durar. L.

E

E, *Ex*, *præpositiones modò sunt locales*, *modò temporales*, *& modò alia habent significata*. Derri.

Ebenus. Cayou arang.

Ebibere. Minom abis.

Ebrius, *vel potus ex quocumque liquore*, *vel fumo*. Hayal.

Ebullire. Rebous.

Ebur. Gading.

Ecclesia. Igresia. L.

Eclypsis lunæ. boulan maccan rau, *Idest luna non bene lucet*.

Edere. Maccan santar.

Educare. Mengasso. peàra.

Educare. Crear. L.

Educator. Sauoy.

Educere cultrum. Tsjabot, *vide* tsjabot.
Edulium. Maccannan, *id est ob-sonium*, Balanja *etiam vide*.
Efficere vt descendat. Tourougácan.
Efficere vt prodeant. Calouwar ácan.
Effigies. Imagem. *L*.
Effundere. Tompa, touang.
Egere. Adda corang, *id est minus habere*.
Ego. Aco, amba, beta, kita, sáya. *vide singula vocabula*.
Egredi ad prædandum. Garou. *T*.
Egregiè præeminet. Itou lacon pada itou.
Egregius. Lacou.
Eiaculari. Pasiang.
Eiulare. Nangis.
Eiusmodi. Dimikien.
Elapsum aliquid esse. Nang de balàccan.
Eleemosyna. Derma, sedeca.
Eleemosyna. Ismola. *L*.
Elephas. Gadja.
Eleuare. Ancat.
Eligere. Pilli.
Eloquium defecit. Suara djatou. *item* pacarahan djatou. *M*.
Elychnium. Sombou.
Emere. Bli.
Emolumentum. Proueito. *L*.
Emortuus. Mof.
Emporium. Bendar.
Eniti fœtum. Berannac.
Eniti oua. Bateloor.
Ensis. Pedang.
Eò. Sanna, Desanna.
Eo quod. Carna itou, tàghal itou, sebabitou.
Eo vsque. Sampei. *Ad Regis aures vsque perduxit*. Dia sampei acan pada radja.
Eo vsque. Hate. *L*.
Epistola. Sourat kiriman.
Epulum lautum. Regalas. *L*.
Equa. Couda betina; *vel* parampouan.
Equitare. Bercouda, bacouda.
Equo ephippiario insidere. Doudocbedja djar, *vide* Djadjar.
Equulus. Anac-couda.
Equus. Couda, *vide* couda. *Et appone hoc vocabulum Latinum loco alterius, quod per errorem calcographiæ Belgicæ in priori dictionario ob vnius litteræ mutationem irrepsit*.
Equus ephippiarius. Djadjar.
Eradicare. Mof.
Eradicatus. Mof: *Quod animalibus rationalibus & irrationalibus minimè applicatur*. abisacan, binassacan, rousacan, esca ompan.
Erectum facere. Badiriacan.
Erectum stare. Badiri.
Eremus. Rimba.
Erigere. Badiriacan.

Eri-

Erigere. Ancat.
Errare. Tida kena.
Errare à via. Salla djalan.
Errare in silua. Beroutan djalan, *vide* outan.
Erratum. Tida patout, *vide* patout.
Error. Sallahan.
Erudire. Adjar, beradjar.
Esse. Adda, ganti, souda.
Esse factum. jadi menjadi berjadi.
Est expers ingenij. Dia tida tau hati. M.
Est innocens. Dia pounja hati souda tsjoutsji. M.
Est natus. Dia jadi menberannac. M.
Est noxius. Dia pounja hati souda tsjamar. M.
Est reus. Dia pounja hati souda tsjamar. M.
Est vir audax. Laki satou itou brani. M.
Et. Daen, *vel* lagi.
Etiam. Lagi, *vel* laan.
Euanescere. Lenjap, mengadap.
Euellere capillos. Bamoucol tsjabot.
Euentus. Outong.
Euiratus. Balio, *vel* sida sida sesida.
Euiscerare belluam. Sampal.
Eunuchus. Balio, sida-sida sesida.
Euomere. Mouta. *multi dicunt*, monta.
Exacerbare. jadi hati sakit, *vel* jadi hati rousa.
Exacerbatum esse. Amàra.
Exacerbatus. Hati sakit.
Exasperare. jadi hati, &c. *vt supra*.
Exasperatus. Gousar.
Exaudire. Dengar.
Exempli gratia. Ande ande.
Exequi. Boat poutous.
Exequias defuncti instruere. Batbea.
Exercere mercaturam. Vinjaga.
Exilis. Nipis mole.
Exire. Poulang.
Exonerare nauim. Touroungacan barang barang derri cappal, *vel* calouaracan.
Exordium. Moula.
Expectare. Nanti, menanti.
Expectare summopere. Inging.
Expellere. Ousir.
Expenditor. Bandari.
Expensæ quotidianæ. Balanja.
Expergisci. Bangon.
Expergefacere. Bangon acan.
Experiri. Tsjoba.
Expers populi. Sounji.
Expers scientiæ. Babal hati.
Explicare. Mengartiacan, *vide* arti.
Exprimere. Tapjs, berpra, *vide* pra.

Expro-

Exprobrare. Bankit.
Exſcindere. Iris,iris acan.
Exſcribere. Salim ſoutat, tourongacan ſourat.
Exſectum ex aliquo ligno. Mahera.
Exſorbere. Iris-abis.
Exſpatiari. Bermayin mayin.
Exterius. Derri louwar.
Exterſorium. Cayin ſappo tangan, *ideſt*, *linteolum ad ſiccandum aptum*.
Extinguere. Padam.
Extinguere lumen. Bounou damar, *vide etiam* matti.
Extollere. Ancat.
Extorquere. Digagay.
Extra, *foras*. Calouwan.
Extra. Louwar. de loüwar.
Exrahere aliquid è terra. Tsjabot.
Extrinſecus. Calouwar.
Extrudere ex ædibus. Talac.
Extruere. Lancap.
Exurere. Angoſacan-abis.

F

F*Aba*. Catsjang.
Faber. Pande. *Annexa videlicet materia cui faber vel opifex ſe applicat: verbi gratia* pande beſſi. *ſic etiam* Kimpou beſſi, *faber ferrarius*.
Faber cultellarius. Pande piſſau.
Faber ferrarius, *vel metallarius*, Kimpou, *& annectitur in qua materia laboret*, *verbi gratia*, Kimpou mas, *aurifex*. Kimpou pèrac, *argentarius faber*. kimpou beſſi, *faber ferrarius*.
Faber ferrarius. Ferrero. L.
Faber lignarius. Toucan cayou, *vide*, toucan.
Faber ſerarius. Pande contsji.
Fabula. Hacayat douſta, *vel* tsjerita douſta.
Fabulari. Bercatta ſamma ſamma. *Item* gourou bergourou *ideſt*, *nugari*.
Fabulatum & delatum vadit, *vt inter ſe diſſideant*. Dia pounja moulout tsjoulongaling. M.
Facere. Cardia, boat.
Facere nouum. Barou-acan.
Facies. Mouca.
Facies exilis, *& gracilis*. Moucaboudjor.
Facilè factu. Moura memboat.
Facilè acquiſitu. Gampang.
Facilè ibi acquiſitu lignum eſt. Cayou adda gampang de ſamma, *vide*, gampang.
Facilitare. Aringan-acan.
Factum. Berboatan.
Faelicitas. Dulat.

Fax. Tay.
Fax certi potus qui vocatur ibi arac, tay arac.
Falce putatoria vtitur. Dia packei parang. M.
Falco. Radja wali, *idest, regia aquila*.
Fallere. Enganar. L.
Fallere. Bersalla.
Falli. Salla, bersalla.
Falsus. Doulta, berdousta.
Falx putatoria. Parang.
Falx putatoria non scindit. Parang tida maccan. M.
Fama crescit eundo. Orang pandiangacan itou, *idest, homines hoc extenderunt*.
Famere. Melapar.
Fames. Lapar.
Familia. Orang de rouma, *idest, homines domus*.
Famosus. Masehor.
Famulari. Seruir. L.
Famulatus. Seruitio. L.
Fari. Babassa.
Fas. Haros.
Fascia. Boncos.
Fascis. Boncos.
Fascis lignarius. Barcàs.
Fascis mercium. Picolan, *quod à* picol *descendit, idest, illud quod quis debet ferre*.
Fastidio alicuius teneri. gly hati lain, *vel* satrou.
Fastidium. Fastio. L.
Fateri. Mengaco. *componitur à* men, & gnaco.
Fatuus. Sedò.
Fauere, periphrastica vide, nã id proprium nullum habet vocabulum per Cassie *tamen exprimitur*.
Faustus. Moumim.
Febri Rex detinetur. Demam diankit pada radja.
Febris. Demam.
Fel. Ampedou.
Felis. Contsjing.
Femoralia. Serouwal.
Femur. Paha.
Ferire. Loucacan.
Ferre. Baua, picol.
Ferre aliquem. Candong.
Ferre hominem. Doucom.
Ferre iudicium. Gogonta. T.
Ferrugo. Tay bessi.
Ferrum. Bessi.
Feruefactum igne. Angat, *idest, calefactum*.
Feruens. Mera. *idest præ ignis vehementia calidum*.
Feruere præ solis ardore. Pannas.
Feruidus. Pannas.
Festinanter. Bangat.
Festinare. Berbangat.
Festinus. Lecas, bangat.
Festiuus. Rame. *quod loco maximè conuenit*.
Festum. Hari besar.
Festum solemne. Hari-raya. *vide*

vide, hari-raya.
Fideiussor. Secouta.
Fidere. Petsjaya.
Fides. Agamma.
Fieri. jadi, maſſoc.
Fieri poſſet. Ben pode. L.
Fieri ſubditos alicuius Regis, verbi gratia, Tarnatarum. Maſſoc pradja Tarnata pounja rayat.
Fieri Maurum. Maſſoc iſalam.
Figere. Ticam, tsjoutsjou.
Figere anchoram. Berlabo.
Figura. Roupa.
Filia. Annac parampouan.
Filiola alicuius filij. Tsjoutsjou parampouan.
Filius. Anac laki laki.
Filum. Benang.
Filum capreum. Cawat.
Filo acum traycere. Tsjoutsjou diarong. *vide* Tsjoutsjou.
Fimbria lintei. Cayit.
Finaliter. Pada achirnja.
Findere. Bela.
Findere ruptione, ſtrepitu. Molotos.
Findere in duas partes. bala dua. M.
Findi per ſe. tabelà.
Fines, vel extremitates ſimul nodare. Oubong.
Fingere. Poura poura.
Finire. Boat abis, *vel* Abis acan.
Firmare. Togo-acan.
Firmè. Togo.
Firmè tenere. Pagang.
Firmiter. Togo.
Fiſſus. Bela.
Fiſtula. Eſpingarda. L.
Fiſtula. Banſi.
Flabellum. Kipas.
Flagellare. Ampas.
Flagellare. Açotar. L.
Flamma. Njala api.
Flammare. Menjala.
Flare. Tiop.
Flat ventus. Angin tiop.
Flere. Marata, nangis, menangis.
Florere. Babonga.
Flos. Bonga ſonting.
Flos bonannes. Diantong piſſang.
Flos myriſticus. Bonga palla.
Flos pini fortè. Mayong.
Fluctuare. Anjot.
Fluctuare animo. Bimbang hati.
Fluctus Maris. Ombac.
Fluere. Malille.
Flumen. Songey.
Flumen aſcendere. Moudic ſongey.
Flumen velociter defluit. Ayer pounja matta malille cras. M.
Fluuius. Matta hayer.
Fluuius vehementer defluit. Ayer pounja matta malille cras.
Fluxus, & refluxus maris. Ayer ſourat, ayer tourong, ayer

Ayer jadi Kitsjil.
Fodere. Gali, tanam.
Fœdare. Tsiamar-acan.
Fœdus. Cauwoul.
Fœdus. Cawoul. T.
Fœdus, id est, deformis. Tsimar saffarouni.
Fœmina. Betina, parampouan. *Item*, Anac, *quod generaliter omnium animalium pullis applicatur*.
Fœniculum. jere-manis.
Fœnum. Rompo.
Fœnus. Ganda.
Fœta recenter. Mengidang. *id est, grauida*.
Fœtere. Bousoc.
Folium. Dawon.
Folium.. Dawon salè. M.
Folium chartæ. Cartassalè. M.
Follis. Embos.
Fomes. Bonga-api. *id est, igniarius fomes*.
Fons. Assal, pohon.
Foramen. Loubang.
Forceps igniaria. Gata gata. T.
Forfex. Gonting.
Foris. Derri louwar.
Forma. Roupa.
Forma calcei. Roupa caki.
Formica. Semot.
Forsan. Dengan ontong.
Fortè. Dengan ontong.
Fortis. Coat, cras, dias.
Fortis. Orang bercoat.
Fortiter. Togo.
Fortiter percutere. Poucol cras.
Fortitudo. Coat.
Fortuna. Ontong.
Forum. Passar.
Fossa. Colam.
Fossor. Orang gali.
Fouere. Ourot.
Fouere pedes. Foso caki. T.
Fragilis. Lombot.
Frangere. Petsja.
Frangi. Tabela, *id est, per se rumpi*.
Frangitur funis. Tali poutous, *vide*, Poutous.
Frater. Soudara laki laki.
Fratres, vel sorores. Dua basou dara.
Fraus. Mosselehat.
Friare. Antsjor.
Friatum. Antsjor.
Fricare. Goosoc.
Frigere. Rindang, *id est, assare*.
Frigidus. Dingin.
Frixare in frixorio. Senanga.
Frœnum. Kedang, *vel* Coudali.
Frons. Daya.
Fructificare. Baboa.
Fructus. Boa.
Fructus arborum. Boa caypou.
Fructus seminis. Boa bidji.
Frustra. Sadja.
Frustra se fatigat. Dia lela sadja.

Frustum. Panghal.
Frutex. Bonga.
Fructificare. Babonga.
Fugare. Oufir.
Fugere. Lari, balari.
Fugiendo. Balári lari.
Fulcimentum. Toucat.
Fulcire. Tombo, tombo-acan.
Fulcire. Naic, naic acan. *idest, u lciendo efficere vt quid assurgat*.
Fulcrum. Alas.
Fulgur. Kilat, ridop.
Fulmen. Gontor.
Fumus. Assap.
Funda. Djala.
Funda. Rede. L.
Fundere. Bobo, tompa, touang.
Fundum maris. Laout pounja passir, *vid.* passir, *idest, arena*.
Fundum, non habet vllum vocabulum proprium. Pro fundo maris dicitur. Laout pounja passir. *idest arena maris*.
Fundus. Loleò.
Fungus. Djamor.
Funis maior piscatorius, cui minores alligantur. Njimou. T.
Fur. Orang mantsjouri, pentsjouri.
Furari. mentsjouri, tsjouri.
Furcifer. Paralente.
Furtim hoc agit. Dia boat itou mentsjouri-tsjouri. M.
Furtiuè. Mentsjouri tsjouri.
Fustis. Pontong.

G

G*Alerus*. Toedong.
Gallina. Ayam.
Gallina. Franga. L.
Gallina pumila. Ayam pende, ayam dena.
Gallinarum cocitatio. Coco ayam.
Gallorum cantus. Coco ayam.
Gallus. Ayam djantam, *vel* ayam laki laki.
Gallus, Gallo. L.
Ganeo. Orang basondal. *vide* sondal. *idest, meretrix*.
Ganeum. Rouma ſondal. Rouma zina.
Gargarizare. Cocommor, *vel* commor-commor.
Garrire. Bercatta ſamma ſamma.
Garrulus. Lete lete, petis moulit, ghanghoumoulut.
Gemma. Permatta.
Genæ. Pipi.
Gener. Menanton laki laki.
Generatio. Poupou.
Gemere. Nangis, menangis.

Gens ignaua. Orang ſadja. *vide* ſadja.
Genu. Lontout.
Genufleſtere. Batoloc. *ideſt, in genicalari*.
Germen. Pohon pontong.
Germinare. Babonga.
Geſtare aliquid in capite. Diou-diongan.
Geſtu, vel tumultu in re aliqua excedere. Poura-poura.
Geſtu, & ſimulato tumultu uti. Haibat.
Gignere. Berannac.
Gladius. Pedang.
Gladius. Spada. L.
Glando. Botor.
Glando plumbea. Roke.
Glis. Ticos.
Globare. Goulong-acan.
Globus, ideſt rhombus alicuius materia. Goulong.
Glomerare. Bele, bele benang.
Glubere. Coupas coulit, *vel* Sampal.
Goſſipium. Capas.
Gradi. Tinjac.
Gradus. Batang tanga, *vide* Batang.
Gradus conſanguinitatis. Pou-pou.
Gramen. Rompo.
Granarium. Bangſal.
Granatum. Delima.
Granatum malum. Boa delima.
Grandis. Beſar.
Grati ſaporis, vel ſoni. Sedap.
Gratia Dei, qua homo quid boni præſtat. Fermang.
Gratias agere. Silaloa.
Gratiosè. Rame.
Gratioſus. Premi, madjelis, biſei, paras, gradi, tinjac.
Graueolentia. Bau, bouſoc, *ideſt, fœtor, vel malus odor*.
Grauida. Bonting, *vide etiam* Candong, mengidang.
Grauis. Barat.
Gremium. Panco.
Grunnire. Coucouroubou.
Grunnitus. Gaha.
Gubernaculum nauis. Commodi.
Gummi. Tincal.
Guſtare. Raſſa, raſſaçan.
Gutta aquæ. Ayer ſa tiris, *vide* tiris.
Gutta viſcoſa. Tincal.
Guttur. Leher.
Gutturi inhæret. Itou tsjaca de leher. *vide*, tsjaca.
Gutturis ſcreationes. Gaha.
Gutturnium. Gindi, *ideſt, vas vinarium*.

Habeo aliud quod agam. Hati Kita soüca pada itou. vid. souca.
Habeo aliud agere. Beta soucar. M.
Habere. Adda.
Habere gratias. Trima cassie.
Habitare. Doudoc.
Hæc domus vocari potest. Inilla namma rouma. M.
Hædus. Cambing.
Hæres ab intestato. Poussaca.
Hæres ex testamento. waris.
Hærere. Tasancot.
Hamus. Cayl.
Hasta. Limbing, tombac.
Hasta breuior. Djambing.
Haud bene mihi afficiuntur. Dia orang souda hati barat pada beta. *vid.* barat.
Haurire aliquo instrumento, verbi gratia, situla. Menimba, *vid.* Timba.
Haurire aquam. Timba, *vel* menimba ayer.
Haurire lembo, vel cymba. Panghayou.
Hebes. Bodoc, cacou.
Hepar. Ampedas.
Hei. Cassien.
Herba. Sayor.
Herbæ virides. Sayor,
Heri. Calmarin.
Heros. Oulobalan.
Herus domus. Tuan de Rouma.
Heu, heu. Cassien miskyn.
Hic. Dia ini ini.
Hic. De sin sini. *idest, in hoc loco.*
Hic est. Ini ia.
Hic & illic venditare. Maray.
Hians. Botsioc.
Hiant conchæ. Cançang, *ibi vide varia eius significata.*
Hilaris. Souça, bersouca.
Hinc. Carna ini, taghal ini, sebabini. *idest, hanc ob causam.*
Hircus. Cambing laki laki.
Hoc. Itou, itoula.
Hoc est. Itouta.
Hoc immutatur. Itou jadi lain.
Hoc ipsum. Itou djouga.
Hoc scio esse factum. Macca.
Hoc tempore. wactou ini, *idest, in hoc tempore.*
Hodie. Hari ini.
Holosericum. Veludo. L.
Homagium Regi præstare. Sebapada radja.
Homines. Orang.
Homo. Manusia.
Homo priuatus. Bala.
Honestè intueri. Prixa.
Honor. Hormat.

Honorare. Bri hormat, *vid.* hormat.
Honoraria pedissequa. Dayang.
Hora. Djam.
Hora. Hora. L.
Horreum. Bangsal.
Hostili animo quem prosequi. Satrou.
Hostis contra quem belligeratur. Mouso.
Huc. Ca-mare.
Huc & illuc discurrere. Bilis.
Huius viri fauore ne loquaris. jan-
Id cui inest foramen per obliquum. Trous.
gan catta carna mouca. M.
Humanus. Tartip.
Humeri. bahou.
Humeris gestare. Tanghong.
Humiliare se ante aliquem. Sedjout.
Humor. Bassa.
Hydria. Timba.
Hydria magna. Topayan, *vel* tapayan.
Hyems. Mousim dingin, *idest*, *tempus frigidum*.

I

Iacere. Sandal, basandal.
Iacere. Limpar, lontar.
Iacere, *iactare*. Limpar, *vel* lontar.
Iacturam circa merces pati. Mérougi, rougi.
Iaculari. Passang.
Iam statim. Tadi.
Ianitor. Iure pintou. *vid.* Iure, & Pintou.
Ianua. Pintou.
Ibi. De sanna, sanna.
Ibi habitare desidero. Hati catoudjou doudoo sanna. M.
Ibi nihil amplius deest. Souda jadi abis.
Id cadit perditum. Itou djatou ilang. M.
Id continget. Nang de mouca.
Id quo victus quaritari studetur. Pentsjarian.
Id quod alitui innititur. Alas.
Id quod cuique debetur respectu mensura, ponderis, &c. Hac.
Id quod ignis aggreditur, male nimirum olens. Amis.
Id quod in vlcere pungit. *vide* Tsjoutsjou.
Id quod quis resciuit. Catouwan.
Id si faciat. Beer-begitou.
Ideo. Cana itou, sebab itou, taghal itou.
Idioma. Bassa.
Id ipsum. Itou djouga.
Idolum. Ber-halla, bralla.
Iecur. Ampedas.
Ieiunare. Modou, poassa.
Ieiunus. *vid.* Modou.

Ientare. Almursar. L.
Iesus Christus nos homines à malis liberauit, & in rectum denuò iter reduxit. Iesu Christo baiki Kita orang manusia samoa. *M.*
Igne aliquid accendere. Passang tounou.
Ignescens. Angos.
Ignis. Api.
Ignis ardet. Api menjola.
Ignis est collectus. Api tidor. M.
Ignominia. Malou.
Ignominia aliquem afficere. Cotsjiua.
Ignoscere. Ampon, berampon.
Illac. Ca-sanna.
Ille est. Itouta.
Ille & nemo alius. Dia djouga.
Ille ipse. Itou, djouga.
Illegitimus. Haram-siada.
Illegitimus. Annac-haram zada.
Illic. De situ, situ.
Illidere. Souto, *vel* Tasouto.
Illinc. Ca-sanna.
Illius generis, vel generationis. Poupou, assal.
Illud. Itou, itoula.
Illuminare. Tsjaya, bertsiaya.
Illustrare. Tsjaya, bertsjaya.
Imago. Touladang.
Imago. Imagem. L.
Imitari superiorem. Tatouroutan. *vide* Tourout.
Immergere se aquis. Djalam, mendjalam. *Item*, Djilam.
Immittere. Massoc-acau.
Immodestia. Diahil.
Immolatio. Sombahan. *idest, munus vel census*.
Immundus. Tsjamar.
Immunditia. Nadjis.
Immunis ab ictu. Cabal.
Impar. Linghi-rinda.
Impedimentum facere, dicitur. Bri soucar. *idest, molestiam alicui exhibere*.
Impedior. Beta soucar. *M.*
Impedire, periphrasticè dicitur, Bri soucar. *idest, molestiam alicui accersere*.
Impenetrabilis iaculo. Cabal.
Imperare. *vid. præcipere*. Penjouro, souro.
Impetigo. Corap.
Impetum alicui exhibere. Haribirou, *vel* anjaya pada.
Impingere. Sonto, tasoſonto.
Implere. *vid.* pounou.
Implere. Isiacan. *vid.* Isi.
Imprecari. Sompa, basompa.
Imprecari. Tobat.
Imprecatio. Coutoc.
Imprecatio. Coutoc. *Est etiam Moluccanum*.
Imprecatio. Malediçaon. L.
Imprimere. *Pra.*
Improbitas. Malou.
Improbus. Djahat.

Impudicitia. vide Immunditia.
Impunitas. Caffian. *ideſt gratia.*
*Imputare alicui, vide M*engadou.
Imputat mihi. Dia mengadou betà. *M.*
In abſcondito. Sembounji.
In clandeſtino. Sembounji.
In cunctis angulis indagare. Tsjati tagouling-gouling. *M.*
In dies. Sahari hari.
In duas partes rumpere. Patta, pattacan.
In exilium mittere. Boang derri negri.
In fundo. Dalam baſſa.
In fruſta confringere. Panghalacan-patta.
In lucem protulit. Dia britàcau. *M.*
In manus tradere. Entregar. L.
In omnibus mihi eſt ſimilis. Dia ſouda ſamounia ſeperti kita. *M.*
In pariendo mori. Matti beranąc. *M.*
In præſentia. Adapan.
In pretio eſſe. vid. Gouna.
In pretio habere. Kirakira.
In principio. Moula-moula.
In puluerem redactum. Antsjor.
In ſilua. De outan.
In vulgus prodire. Datang, adapan orang.
Inæqualis. Rinda tinghi. *ideſt ſubmiſſus & altus.*
Inanis. Ampa.
Inaures. Gnate, gnate.
Inauſpicatus. Bertsjilaca.
Incedere ambulando. Tiniac.
Incedere muſſitando. Maradjou.
Incedere cum aliquo. Tourout, menourout.
Incidere venam. Bowang dara.
Incipere. vid. Ordiri: Moulai.
Inclinare. Irot-acan. *ideſt Curuare:*
Inclinare caput. Tondo capalla.
Inclinari. vid. Neat.
Inclinatum vel decliuem eſſe. Singit.
Inclinatus. Hati kita ſouca capada itou. *Sed quando eſt vehementiùs, tunc pro* ſouca, *in*ging *ponitur.*
Incommodum. Ilang, berilang.
Inconſtans. Goyang, bogoyang.
Inconſtanter. Semena mena.
Incopertus. Taljlle.
Increpare. Togor, batogor, bagouſar.
Incubare ouis. Mengeram.
Incultus. Mongho, mongho.
Incumbere. Brihati capada ſatou-ſatou.
Incurioſus. Iagang-
Incurius. Alepa.
Incuria. Alepà.
Incurueſcere. Irot acan, *vel* binco, binco acan.

In-

Incuruus. Irot.

Indicare alcuius defectum. Mengadou.

Indicium euentus alicuius. Auang.

Inducere. Isap.

Inducere. Antar ca-dalam.

Induciæ. Dammey.

Indoles. Boudi, fael.

Industria. Acal, acal boudi.

Industrius Naggara. *T.*

Ineptus vel Mongho-mongho.

Infans nulli crimini obnoxius. Bouda itou boulom tanghong dosa. M.

Infans peccati expers. Bouda itou boulom tanghong dosa. M.

Inferiorem partem versùs. Ca baua.

Infernus. Narca.

Inferre quid. Massoc-acan. *id est, efficere vt intret.*

Infigere. Massoc-acan.

Infimitas, vel infima pars. De bauanja.

Infimus. jang de baua, lebe derri samoa.

Infirmitas. Penjakit.

Infirmus. Lakit.

Infirmus ad mortem vsque. Paya.

Infortunium. Coutoc. T.

Infortunium. Coutoc, sixa, tsjilaca, Coutoc.

Infortunium. Tsjilaca, ontong, tsjilaca.

Infra. De baua.

Infumatus. Berassap.

Infundere. Isi acan. *vid.* isi.

Infundibulum. Tapissan, tsjatsjorong. *id quo quid minuitur.*

Ingeniculari. Ingeollar. L.

Ingeniculari. Doudouc de lontout. *idest, sedere genu.*

Ingeniosus. Boudi besar.

Ingenium. Boudi acal.

Ingenium. Entendimiento. L.

Ingenuus. Mardeca.

Inglutire. Isap.

Ingredi. Massoc.

Inhabitantes lembos, cymbas, & lintres. Orang badjou.

Inhonestus. Dia itou nacal pada cotta ini. M.

Inimicus. Mouso, *idest, is contra quem bellum geritur.*

Inimicus animo. Satrou.

Iniungere. Souro, menjouro, penjouro. *Supremæ autem potestati* Penjouro *applicatur.*

Iniustè bona possidentes. Dia tau maccan haram. M.

Innuptus Boudjang. *vtrique generi attribuitur.*

Inordinare. Bilas.

Inordinatus. Mongho-mongho.

Inquieto esse animo. *vide,* Hati terbang.

Inquie-

Inquietus. Balisa.
Inquirere plenè. Prixa.
Insanus. Ghila.
Insidiari. Boat sasingay.
Insipientia, *vid.* Ghila.
Insolens, *vid. petulans*.
Insorbere. Iropa
Inspectare. Pandang.
Inspectare. Tentar. L.
Inspector. Iure.
Inspirare. Massoc. *verbi gratia*. *Deus hoc illi inspirauit*. Deos souda massoc acan itou pada dia pounja hati.
Instar pueri ingenio laborantis. Seperti pinaca bouda. M.
Instare. Corali.
Instaurare. Baiki, membaiki.
Instigare. Bentsjana.
Instruere exequias defuncti. Barbea pada orang matti.
Instrumentum contra Solis ardorem inseruiens, *vulgò Italicè Parasole vocatur* Payong.
Instrumentum opificis. Panghawey.
Instrumentum, *quo contunditur oriza*, *id est pistellum*, Antang.
Insula. Polou.
Integer. Sacali, cali:
Integer, Intero. L.
Integrum. Sacali, cali:
Intellectus. Entendimento. L.
Intelligere. Mengarti.
Intemperantia. Diahil.
Intendere oculos in aliquem. Boang matta capada orang.
Inter. Antara.
Inter se inuicem. Samma-samma, *vel* tsjampor.
Inter vtrumque. De tenga, tenga. *vel* De antara.
Intercipere. Sasingay.
Interdum. Sedang itou. *vide* Sedang.
Interea. Sedang.
Interficere. Bounou, membounou.
Interim. Sedang.
Interim. Sedang itou.
Interim. Sedang itou jadi.
Internus. Ca-dalam.
Interpres. Iure bassa. *vide* Iure.
Interpretari. Tourongacansourat.
Interpretatio. Arti.
Interrogare. Tanja.
Interrogatio. Tanjahan.
Intestina. Isi-prot. *vid.* Isi.
Intestinum. Tali-prot.
Intrare. Massoc.
Introducere Regem. Diompot pada radja.
Introire. Massoc.
Introrsum. Ca-dalam:
Introuocare. Panghil ca dalam. *vel* panghil massoc.
Intueri. Menantang, niata.
Intus. Dalam, de dalam.

vide De.
Inuadere proditoriè. Sahocco. T.
Inuenire. Bole, vel dapat, mendapat.
Inuersè: vide malè.
Inuersè. Cacobadou. T.
Inuicem verberant. Sa-orang, proucol sa-orang.
Inuidere. Irjati.
Inuidia. Irjati.
Inuoluere. Goulong acan.
Inungere se vel manus oleo. Bobo miniac de tangan.
Iocari. Gourou, bergourou.
Iocando. Bergourou, gourou.
Ipsa. Dia.
Ipsa narratio. Hacayat.
Ipsa succingit, vel subducit vesticulam. Dia palut cayinja ca-atas. M.
Ipsam deuici. Beta jadi cras pada dia orang. M.
Ipse, ipsa, Dia. T
Ipse ille. Dia itou.
Ipse est. Dia djouga.
Ipse est. Itouta.
Ipse nos prodit. Dia djouwal Kita orang. M.
Ipsi. Dia-orang.
Ipsi quatuor. Dia ampat orang. M.
Ipsum cum parentibus voca. Panghil dia dengan dua berannac. M.
Ipsum habeo ludibrio. Beta boat dia sedo. M.
Ipsum si vidissem omninò conueniissem. Djicabeta liat dia, beta singa dia. M.
Ipsum, vt nuntium ferat; mittam, Beta mau souro pada dia. M.
Iracundia. Mara; amara.
Iracundus. Bingis, gousar, mara.
Iratus. Gousar, hati sakit, amara.
Ire. Bedjalan, peghi.
Ire ambulatū cum puero. Bedjalan-acan bouda, vide Djalan.
Ire foras. De louwar, bedjalan; djalan *denotat viam.*
Iris. Benangradia.
Irridere aliquem. Anga.
Irridere prætereuntes. Helo-orang. T.
Irrigare. Sirang.
Irritare dicitur Ousir: *nam irritando inuicem reddimus inquietos.* Mara.
Is ipse. Sendiri.
Is ipse. Itou djouga.
Is me præcessit. Dia ladou. M.
Is qui alicui rei præest. Ture.
Is qui explodit tormenta bellica. Ioure mintar.
Isti calceo assimilis est. Caous itou pounja ade. M.

Istic

Istic. Sanna.
Istius non amplius recordari. Boang. *vel* Taron de belacan. M.
Istiusmodi. Dimikien.
Istorsum. Ca-sanna.
Ita. Ia, beta, saya.
Iterata facere. Oulang, *ubi plura vide*.
Iterum. Lain-cali, poula.
Iterum. NOTA. *Quotiescumque (Iterum) pro vice altera exprimitur: tunc* Combali, *&* Poula *subseruient. Quando vero ad locum vel ad personam aliquam, ubi prius quid fuit reditum indicare cumscumque volumus, tunc* Gombali, *&* Poulang *poni debet*.
Iubere. Souro, menjouro, penjouro.
Iucunditas. Souca. *vid.* askit *&* birahi.
Iucunditas cœlestis. Birahi surga.
Iucundum esse. Souca, bersouca.
Iudex. Houcom.
Iudicare. Houcom, houcomacan.
Iugulare incantationibus bestiā, Sombele.
Iugulare bestiam. Bante.
Iugulus. Crong, congan, leher.
Iugulus. Antelè.
Iungere. Ator.
Iunior frater & soror. Ade.
Iuramento firmare. Sompa, basompa.
Iurare. Sompa, basompa, bersompa, menjompa. *idest facere iusiurandum*.
Iure debito. Haros.
Ius administrare. Gogonta.
Ius dicere. Berhoucom.
Iusculum. Coa.
Iusiurandum. Sompa, sompahan.
Iuste. Haros, hat.
Iuste possidere. Halal.
Iustus. Betul-hati.
Iuuare. Toulong.
Iuuenis. Boudac, mouda.
Iuuenis. Nonghare.
Iuuenis, vel ephebus. Boudac laki, laki.
Iuuenta. Djaman-mouda.
Iuxta. Seperti, sisi-basisi.

L*Abinum*. Bibir.
Laboramus pro oriza. Kita orang tsjinta bras. *vide* tsjinta.
Laborare. Cardja, prenta.
Laborare. Cardja, bacardja.
Laborare. Monara. *T.*
Lac. Ayer fousfou. *id est, aqua uberum*.
Lac, vel mel maiorum nucum Indicarum. Santang.
Lacertus. Tsjitsjia.
Lachrima. Ayer matta. *id est aqua oculorum*.
Lacteum piscis intestinum. Teloot-ican. *vid.* Teloor.
Lacuna. Colam.
Lacus, siue stagnum. Taffe, talagga.
Lædere. Loucacan.
Læsio. Louca.
Lætari. Souca, berfouca.
Lætitia suprema. Biraki.
Lagena rhodiaca. Bouli.
Lamentari, veluti qui aluum exonerare vult. Mengadjing.
Lampas. Damar-minjac.
Lampas. Palyta, *vel* plyta.
Lana. Boulou domba.
Lancea. Tombac, djambing, limbing.
Languere. Menielo. *Item* bertsjinta. *i. tristem esse*.
Languescere. Hati miskyn.
Languor. Sanfara.
Lanx. Naratsja.
Lanx. Tradjou, datsjin.
Lapides. Batou.
Lapis. Batou, arang, mengarang.
Lapides, fortè etiam gemmæ. Permatta.
Laqueus. Djerat, dodeffo, penjerat.
Lardum. Babbiging.
Laruas & vmbras, qui alium vidère nequit potest. Dia liat matta trous.
Larua. Fantâfma.
Lasciuus. Nacal, nacal-boudi.
Latere. Sembonji, tinghal sembonji.
Latrare. Djalac, mendjalac, gongong, *vel* Bagongong.
Latratur. Gongong, *vel* Djalac.
Latratus canum. Djalac, *vel* gongong.
Latus, *vid. laxus*.
Latus ad vnum. Sabela.
Latus hominis. Lambong.
Lauare. Baffo.
Lauare corpus. Mandi.
Laudare. Poudj.
Laudator. *vid.* Lebe.
Lautus. Sedap.

Laxare. Orey.
Laxatus. Ta-orey.
Laxitudo. Longharnja.
Laxus, *siue latus*. Lebar, longhar.
Lectica, *vel humeris ferre*. Ousong.
Lectus. Catil, Kitta, mitti-tidor, ticar.
Lectus. Camma. L.
Legatio. Recado. L.
Legatus. Outoussang, Batarouan, *vid* tarou.
Legatus regius. Radja pounja batarouan. M.
Legere. Batsja, hadit-menghadji.
Legere, *vel colligere*. Pongot.
Legitimus puer. Halalsjada.
Lembus. Sampan.
Lena. Alcubitera. L.
Lendes. Teloor-coutou.
Lenis, *mollis*. Lombot.
Leno, *lena*. Souroang, *id est*, *is qui mittitur*.
Leo. Singa.
Leuamen. Ibor.
Leuare. Ancat.
Leuioris momenti res. jang tida gouna, tida bergouna, tida adda gounanja.
Leuioris ponderis. Aringan.
Leuiter. Samena-mena.
Liber. Kitab, sourat.
Liber. Libro. L.
Liber, *ingenuus*. Mardeca.
Liberare, *exonerare*. Lepas-acan, *item* orey, *vel* orey acan.
Liberare captiuos. Toubous, menoubous.
Liberare pignus. Toubous gade.
Librare. Timbang.
Librare, *ponderare*. Timbang.
Liceri. Valer. L.
Licitari. Tawar, menawar.
Licitari. Valer. L.
Licitus. Haros.
Ligaculum. Tali.
Ligare. Icat.
Ligna magna, *& grandia*. Hange hange. T.
Lignum. Cayou.
Lignum ex silua deferre. Ancot cayou.
Lignum facile ibi est acquisitu. Cayou adda gampang de sana. *vid.* gampang.
Lignum sandel, *fortè santalum latinè*. Tsjendana.
Limaces. Bia.
Limbus. Pinghir, sagi, tepi.
Limis intueri oculis. Bermayin matta. M.
Limus. Lompor.
Linea à fabris lignarijs creta ducta. Siphat.
Linere medicamentis vel fomentis. Ourot.

Lingere linguâ. Djilap.
Lingua. Bassa, lida.
Lingua mihi favet: *vid.* Pantas.
Linguax. Lete lete, *vide garrulus*.
Linteolum. Cayn sappo idong.
Linter. Sampan.
Linter siccus obtigit. Prau ca ctiri-gang. M.
Linteum. Cayn.
Liquamen. Coa.
Litera. Ourbf.
Litera. Ourof.
Litigare. Houcom.
Litigare. Porfiar.
Litigium. Tsjakit.
Litigium exquirere. Tsjari tsjakit.
Littus. Pante.
Littus maris. Tepi laout.
Locus. Tampat.
Locus anchorarius. Lolèò.
Locusta. Bilalang.
Loligò, vel cattus marinus. Sontong.
Longè. Djau.
Longitudo. Pandiangnja.
Longitudo. Djáunja. M.
Longo valde tẽpore durans. Lamma lammanja.
Longum collum. Leher gingang.
Longum facere. pandiangacan.
Longus. Pandiang.
Loquela probè mihi favet. Beta pounja moulout pantas catta catta. M.
Loquens. Babassa, *vel* djalan bassa.
Loqui. Catta, madou.
Loqui amicè: *vid.* Sedap.
Loqui cum similitudine. *vid.* Seperti.
Lorica castrorum. Lode, tepa.
Lorum. Tali.
Lubens. Itou, *vel* ca-pada itou hati Kjta souca.
Lucerna. Padamara, *vel* plyta, *vel* palyta.
Lucidus. Trang.
Lucrari lusu, vel decertatione. Menang.
Lucrum, commodum. Ganda.
Lucrum facere. Laba, balaba.
Luctari. Macarofo.
Luctus. Douca.
Ludere Bermayin, mayin.
Ludere alea. Djoudji.
Ludicro aliquem habere. Gogelo.
Ludus latrunculorum. Tsjator.
Lumbi. Pingang.
Lumen. Damar.
Lumen mihi impedit. Dia toutoup beta pounja mouca. M.
Luna. Boulan.
Luna decrescit. Boulan petsja. M.
Luna plena. Boulan pournammo.

Luna prodit. Tjmboul boulan. timboul *vid.*

Lunæ ecclypsis est. Boulan maccan rau.

M

Macerare lixiuio vel alio liquore. Rindam.

Machinæ igniuomæ. Spera.

Macilentus, macer. Cotous.

Maculæ subalbæ, quæ super Indianorum cute apparent. Panou.

Madefacere. Bassacan.

Madidus. Bassa.

Magis. Lebe.

Magister. Tuan.

Magistratus. Pougoulou-orang.

Magistratus primarij, Bobato. *T.*

Magues. Batou brani.

Magni refert. Itou adda gouna besar. *vid.* gouna.

Magnificare. Besar-acan.

Magnitudo. Besarnja. M.

Magnus. Besar.

Mahomisticè. Isalam.

Maiores. vid. in Moyang. *&* Lamma.

Maiores. Ibou-bappa, *videlicet mater & pater, etenim apud Malaicos mater præponitur.*

Maiores, idest antiqui. Ibou-bappa. *idest mater & pater*.

Luscus. Torto. L.

Lutum. Lompor.

Lux. Trang.

Lytrum eduliorum. Belabor.

Maiores, idest progenitores: Moyang.

Maiores cariophylli. Polang.

Mala hesperia rotunda. Limon nipis.

Malacia. Todo.

Malè. Salla. *idest nihil valere.*

Malè, idest Vix possum facere. Soucar beta boat itou.

Malè mihi afficiuntur. Dia-orang souda hati barat pada beta. M.

Malè morigeratus. Mal ensinado. L.

Malè olens. Amis.

Malefacere. Bersalla.

Maleualus. Hati nacal.

Malignus. Douraca.

Malleus. Pomòcol.

Malleus. Dodouto. *T.*

Malleus. Martello. L.

Malluuium. Camistan.

Malum aureum. Limon manis.

Malum citreum. Limon besar.

Malum granatum. Oudang.

Ma-

Malum punicum. Boadelima. L.
Malus. Djahat.
Malus, ideſt arbor nauis. Tiang-layar.
Malus nauis. Tiang-layar. *ideſt pila vel columna veli*.
Malus punica. Delima.
Mammæ, mammillæ. Souſou, parampouan. *Vbera accreſcunt*. Dia pounja ſouſou timboul. *vide* timboul.
Mammillæ ipſius accreſcunt. Dia pounia ſouſou paſſang, *vel* timboul. M.
Mancipia dum ſe mutuo alloquũtur Somboa *vſurpant*.
Mancipium. Dengan.
Mancus. Tsjapie. *quod applicatur omnibus membris humanis*.
Mandare. *vide iubere*.
Mandatum. penjouroan.
Mandatum adimplere. Mendengar.
Mandatum. Recado. L.
Mandere cibum. Mama.
Mandibulæ. Pipi.
Manè. Pagi-hari.
Mane ſummo, vel ad galli cantum. Wactou ſoubour.
Manere. Tinghal.
Manibus tumultuatur. Dia tangan ganghou. M.
Manica. Tangan-badjou.
Manifeſtare. Britacan barang barang.
Manſuetus. Djina.
Mantile. Sappo-tangan.
Mantile. Gardenappa. L.
Mantelum. Gardenappa. L.
Manu coniunctа incedere. *vide* Pimping.
Manu ipſum cape, & deduc ſurſum deorſumque, vel vltro citroque. M.
Manualis. Catsjac.
Manubrium, vel capulus cuiuſcumque rei quæ manu tenetur. Oulou.
Manubrium cultri vel enſis. Oulou.
Manus. Tangan.
Manus dextera. Tangan canam.
Manus non poteſt continere. Dia tangan ganghou. *M*.
Manus violentas ſibi ipſi afferre. Boang njawa. *M*.
Ad manum aliquem habere. Pimping.
In manus accipere. Sambot.
In manus tradere. Saracan.
Mare. Laout.
Margo. Tepi.
Margo. Canto. L.
Maritare, vel coniugio iungere. Baccawin.
Maſcula beſtia. Djantan.
Maſculum animal. *vid. maſcula beſtia*.

Ma-

Masculus, vel fæmina. Anac.
Mater. Ibou, indong, ma.
Mater. May. L.
Materiæ alicuius partes capitales. Capalla capallànja. M.
Matertera, vel amita. Mama parampouan.
Matricula mulierum. Papodjou.
Matrimonio deuouere. Tounangan.
Matrimonium. Cawin.
Matronarum vestis. Marcadjota. L.
Maturus. Massac.
Mauri, vel Turcicæ sectæ. Isalam.
Mauricè. Isalam.
Maurum fieri Massoc isalam.
Maxillæ. Pipi.
Maximè. Lebe derri lain samoa.
Maximè sum somnolentus. Matta Kita adda segang. M.
Media pòst noctē. Lalou tenga malam. M.
Medicamen. Panabar. T.
Medicamen huic morbo congruit. Oubat itou catoudjou dengan penjakit ini. M.
Medicamen omnis generis. Oubat panabar.
Medicamina. Sasauang.
Medicare. Beroubat.
Medicus. Tabib.
Mediatores. Sorang nang de senga tenga. *i. Interuentores.*
Mediocris. Sedang.
Medium. Tenga.
Medium. Antara. *idest inter*.
Medius. Tenga.
Medulla panis. Bidji-roti.
Medulla tybiæ. Betis caki, outac toulang.
Medullæ tibiarum, vel ossium. Outac toulang.
Meiere, mingere. Berkintsjing. *Item* Boang Kintsjing, *vel* boang ayer seni.
Mel arundinis. *vide* Sacar batou *in vocabulo* sacar.
Melancholia teneri. Rindou, barindou.
Melior. Lebebaic, *Item* lacou pada, &c. *Verbis autē adiungitur* angor, *v.g.* angor peghi. *Melius est quòd eatur*.
Meliorare. Baiki, membaiki.
Melius. Angor.
Melones. Timon.
Membra corporis. Toubou.
Membrana. Ari-ari.
Memorem esse. Ingat, beringat.
Memoria retinere. Ingat.
Mendacium. Doustahan.
Mendax. Pandousta.
Mendicus. Fakiri.
Mens. Acal boudi.
Mensam instruere. Bantang.
Mensura. Cadiang.

Mentiri. Dousta, berdousta, nasit, menasit.
Mentum. Dagou.
Mercari. Soudagar.
Mercator peregrinus. Dagang.
Mercatura. Dagangan.
Mercatura ibi non expetitur. Dagangan ini tida lacou de sanna. *vide* lacou.
Mercaturam exercere. Vinjaga.
Merces. Oupa, harga siwa, *vel* oupa siwa.
Meretricari. Bacanda.
Meretrix nequam. Paralente, sondal, zina.
Meretur laborem. Gnappa. *vid. operæ pretium*.
Meridies. Tenga hari, wactou lohor.
Ante meridiem. wactou esa.
Post meridiem. wactou asara.
Mergere. Tinglang.
Metacilla. Baicòle.
Meticulosum esse. Bertacot.
Metiri. Oucor.
Meum non est tales vestes deferre. Itou tida laya pada beta. *vid.* laya.
Meus. Beta pounja.
Meus conciuis, vulgò Patriota. Beta pounja sa-negri. M.
Meus maritus. Laki-kita.
Migrare. Pinda.
Mihi valde est benignus. Dia hati sedap pada beta. M.
Miles. Orang baprang.
Militare. Bemouso, baprang, backelei. *Idest Bellum gerere*.
Milites totius arcis. Soldado sacotta. M.
Militia. Prang.
Militum duci id patefecit. Dia sampei acan pada capitan: M.
Miluus. Alouwijs.
Mille. Ribous, sa-ribous.
Millipeda, Sirdawa.
Minari. Arrham.
Minimus. Coranglebe derri lain, *vel* Kitsjil lebe derri lacri.
Minores, vel minus. Corang.
Minuere. Bercorangacan.
Minuere. Sakelat.
Minutal carnis. Tsjintsjang.
Miraculum. Milagro. L.
Mirari. Heraen.
Mirum. Heraen.
Miscere. Tsjampor, tsjamporacan.
Miser. Caybana, *vel* gaybana.
Miser. Coitado. L.
Miserabilis. Miskyn, cassien.
Misereri sui ipsius. Sayan gacandia.
Miseria. Sixa.

Miseriæ. Sayang.
Misericors. Sayang hati.
Mitis. Hati lombot.
Mitis, mollis. Lombot.
Mittere aliquid. Kirim.
Mittere in exilium. Boang derri negri.
Mixtus. Tsjampot.
Mobilia. Barang.
Mobilia inordinare. Bilas.
Modestus. Tatap.
Modicum. Sedikit.
Modus. Djenis.
Mœchari. Bat-sjombo.
Mœnia. Cota.
Mœret, quia regionem suam recogitat. Dia tsjinta negrinja. *vide* tsjinta.
Mœstus. Hati miskin, rindou, sogoul.
Molestia. Sixa, sousa.
Momentum. Bila, calla, cotica, hat, sahat.
Mons. Boukit, gounong.
Monstrare. Toundjoc.
Morbus gallicus. Pourou, boba.
Morbus vel infirmitas aliquem arripit. Djankit.
Mordax. Pedis.
Mordens. Pedis.
Mordere. Ghigit, berghigit.
Mores. Tinca. *verbi gratia*, *Ex moribus benè educati & ingenui cognoscuntur*. Derri tinca cakenalan orang nang souda derri assal baic. *vide* Tinca.
Mores mali faciendi, viuendi, & negotiandi. Temperassa. T.
Mori. Poutous niawa. *vide* niawa.
Mors. Maout.
Mortarium. Lesong.
Mortem nostram ridebamus, vel ad mortem vsque ridebamus. Kita orang matti tatawa. M.
Mortuum deflere. *vid.* Marata.
Mortuus. Matti.
Mortuus est. Souda poutous.
Mos. Tsjara.
Mos. Tsjara, adat.
Mos. Costume. L.
Mouere. Begra.
Mouere aliquid. Begra-cacan.
Mucosus. Beringos.
Mucus. Ingos, Nanna idong. *idest narium humiditas*.
Mulcta. Pena. L.
Mulcta. Denda.
Mulgere. Taric sousou.
Muliebris vestis. Tàpi.
Mulier in genere. Parampouan.
Mulier peperit, maximè vbi fecit abortum. Bouda dia tou. M.

Mulierem cognoſcere . Packei parampouan . M.
Multa dies. Hari tinghi . M.
Multifariam , multisque modis : warna banja .
Multifarius . Banjac djenis , banja djenis , *vid.* djenis .
Multiformis . Banja warna .
Multiplex . Banja djenis , banja warna .
Multitudo . Banjacnja . M.
Multo ipſum militum præfectus . tœdio afficit . Capitan boat caſſien pada dia . M.
Multum . Banjac .
Multùm . Mamoor .
Multum valet . Itou ber-harga banja , *vid.* harga .
Multus . Haiwan.
Mundare , purgare . Tsjoutsjia-can .
Mundus vniuerſus . Alam .
Mundus vniuerſus . Segalla dunja , *vel* Cadir-dunja .
Mundus quando peribit . Calla-calla dunja binaſſa .
Mundus , nitidus . Tsjoutsji .
Munificus . Hati moura .
Munire . Papalaco . T.
Munire . Craſacan , lepaſacan .
Munire . Craſacan , boat togo-togo-acan .
Munitus . Togo .
Munus . Iabattan . *vid.* Sombahan *in* ſomba .
Munus . Doho . T.
Murex . Songha .
Murmurare . Baſongut .
Murus . Paggarbatou .
Murus . Dinding batou .
Mus . Ticos .
Muſca . Lalat .
Muſca hiſpanica. Counang-counang .
Muſcus . Caſtouri .
Mutare . Toucar .
Mutilatus . Sedo .
Mutilus . Tsjapic .
Mutus . Biſou .
Mutuare . Minjang .
Mutuari . Ambil minjang .
Mutuò vtendum dare . Bri minjang .

N

N*Anus* . Pende .
Narrantes factum extollunt . Orang pandjangacan itou . M.
Narrare . Hacayat , toutor .
Narratio . Tsjerita .
Narratio ipſa . Hacayat .
Narrationes . Batsjerita .

Nasci. jadi berjadi, *vel* jadi memberannac, *idest In mundum produci*. *Dicitur etiam*, *Nedum tunc erat natus*. wactou itou dia boulom caloukwar. *Puer recens natus*. Bouda jang barou jadi.
Nasus. Idong.
Nasus altus. Idong matsjong.
Nasus planus. Idong tsiepper.
Natando in manibus vel penes se quid gestare. Bernangacan barang barang. M.
Natando scutum adfert. Dia bernangacan saloacco. M.
Natare. Bernang.
Nates. Pantat.
Natu minimus. Bouso.
Natura. Fael.
Nauale. Teloc.
Nauare operam litteris. Menghadji.
Nauclerus. Iure moudi malim.
Nauiculator. Gallassi.
Nauigare. Menompang.
Nauigare simul in alicuius naui. Tompang, menompang.
Nauim aduertere, & ripæ appropinquare, vel inter transeundum alibi subsistere. Singa. *Ibi vid. varia illius significata*.
Nauis. Cappal.
Nauta. Gallassi, nachoda.
Nanus. Orang adil.
Ne. Agar jangan.

Ne ambages, & effugia adeò quæras. Iangan poutar bàlic. M.
Ne dubites. Adda diouga. M.
Ne loquaris. jangan catta.
Ne permittas illum discedere. jangan dia peghi ca sanna.
Ne supra corpus meum sedeas vel stes. jangan tindis pada peta. M.
Ne turberis. jangan sarang hati. M.
Nebula. Cabos.
Nebulo. Paralente.
Necdum quieuerunt. Dia orang boulom tatap. M.
Necesse. Per forsa. L.
Necessitas. Soucar.
Necessum. Soucar.
Nectere. Djaring.
Nedum. Belom, boulom.
Negare. Basancal.
Negligens. Segang, penjagang.
Negligere. Alepà.
Negotiari. Vinjaga.
Negotiari. Negociar. L.
Nemo. Tida siappa, sa orang tida.
Nepos. Tsjoutsjou.
Nepos. Sobrinjo. L.
Neptis. Sobrinja. L.
Nequam. Paralente, haramsjada.
Neque hoc, neque illud. Ini pon tida, itou pon tida.
Neque plus, neque minus. Gnap.

Neque

Neque plus neque minus. Douga douga. T.
Neque plus, neque minus. Soucor oucor. M.
Nere stamina. Anti benang.
Neruosus. Cras.
Neruus arcus. Tali pana.
Nescitur. Tida catauan. M.
Nictus. Djintit, plitic.
Niger. Itam.
Nihil. Tida.
Nihil efficere, quàm nudis verbis potest. Dia cawassa pada pacattahan djouga. M.
Nihil modò superest. Sacarang souda tida adda. M.
Nihil prorsus. Barang tida, *vel* Satou satou tida.
Nihil superesse, vel residui esse. Abis.
Nihilominus. wellakin.
in Nihilum redigere. Roussac.
Nimirum. A sauer. L.
Nimis. Amat.
Nimium sibi persuadere. Paessan. T.
Nisi venerit. jangan dia datan.
Nisi vocetur non venit. Iangan beta panghil dia tida datang.
Nitrum. Tsjindawa.
Nobilis. Caya. *idest Diues*.
Nobilis. Hidalgo. L.
Nobis vult præferri. Diaman lebè derri kita-orang. M.
Nocte tota. Semalam.
Noctu. Malam malam.
Nodare. Bercantsjing.
Nodi arundinis. Roas.
Nodi ramorum. Batang-tanga. *vid.* batang.
Nodus. Cantsjing.
Nola. Ginta.
Nomen. Namma.
Nominare. Sebout.
Nominari. Bernamma.
Nomine tenus. Dia orang packei namma djouga. M.
Non. Tida.
Non est operæ pretium. Tida gnappa mengappa.
Non meretur laborem. *vid. Non est operæ pretium*.
Non omnino vestitus, sed prout quis domi suæ incedit. Basalan.
Non rectè audiui, vel vidi. Telinga kita, *vel* matta Kita salla. M.
Non sic. Boucan.
Non solùm hoc. Boucan itou djouga.
Non tantum quantum acus vna abdit. Diangan sembounji namma djarong satou. M.
Non veluti decet. Tsjiderà.
Nonaginta. Sembilan poulo.
Nonies. Sembilan-cali.
Norunt se. Dia orang batau tau, ba Kenal.

Nos. Amba, kita orang.
Nos duo. Beta, *vel* Kita dua-orang. M.
Nosse, ideſt cognoſcere. Kenal tau, bole, dapat.
Nota. Tanda, alamat.
Nota arithmetica. Anca.
Notum facere. Bri tau, Sampeiacan. *verbi gratia, Regi indicauit*. Dia ſampeiacan pada radja.
Nothus. Annac haram zada. *vel* Annac gondick, *concubinam* gondick *denotat*. *Item* Annac canda *ſcortum ſiquidem* canda *denotat*
Nouacula. Piſſau penjoucor.
Nouacula abradere. Tsjoucor.
Nouare. Barou acan.
Nouem. Sembilan.
Nouerca. Tiri. *ideſt rigida*.
Nouus. Barou.
Nox. Malam.
Nox intempeſta. Tenga malam.
Noxius eſt. vid. eſt noxius.
Nubes. Awang, *vel* noang, miga.
Nubilare. Miga awang.
Nuces gallæ. Poutsjot.
Nuces maiores Indicæ. Nior.
Nudare ſe ipſum. Talille.
Nudius tertius. Calmarin daulou.
Nudus. Talam diang, talille,
Nugari. Bohon, gourou, bergourou.
Nullo modo. Barang tida. *vel* ſatou ſatou tida.
Nullum omninò vult. Satou pou dia tida mau. M.
Nullus. Tida ſiappa, ſa orang tida.
Numerare. Bilang.
Numerus arithmeticus. Anca.
Numquam. Sa cali tida.
Nunc. Sacatan.
Nuntiare. Paſſan, meniouro. *ideſt imperare*.
Nuntium attulit. Dia brita cau. M.
Nuntius. Brita, gabar.
Nuntius. Recado. L.
Nuper. Barou lepas.
Nurus. Menanton parampouan.
Nutare. Fikir, *vel* Kira Kira ſalla.
Nutrire. Peara.
Nutrix. Sauoy.
Nutu alicui ſignificare. Boang matta capada.
Nux myriſtica. Palla, boa palla.

OB. Taghal, carna.
Obgarrire. Adjou.
Ob hoc. Carna ini, *vel* Taghal ini.
Ob illud: Carna itou, *vel* taghal itou.
Ob illius voluntatem. Carna dia.
Ob illius voluntatem hoc.. Carna, *vel* sebab.
Ob nihilum. Sadja.
Obedire. Habar, mendengar.
Obÿcere. Bankit.
Obiurgare. Make memake.
Oblectans. Rame.
Oblectare. Bersouca, *vel* jadi hati souca.
Obligaiio, verbi gratia quando quis ad alicuius est obsequium vel mandatũ adstrictus.. Obrigacion. L.
Oblinere stanno. Bertima.
Obliquus. Binco, malin-tang..
Obliuisci. Tarou de balaccan, *idest aliquid seponere, vel non refricare*. Tarou *siquidem ponere*, & balaccan *dorsum significat: igitur post tergum reÿcere denotat*.
Oblocutio. *vid. obtrectatio*.
Obloquium. Fatina.
Obscurus. Clam, galap.
Obsequi. Habar.
Obseruare. Toughou. *idest circumspicere*.
Obseruare aliquid, Ingat, *vel* Bri hati capada satou satou.
Obseruare Dei mandata, Tourout penjouroan Deos. *vid.* tourout.
Obseruari iubere regionis ritus. Tourout adad negri.
Obsidere. Colilingacan.
Obsignare. Bobo tsjap.
Obsidio. Cerco. L.
Obstetrix. Biang.
Obstinatus. Diahil hati-cras.
Obstupefieri. jadi hati corang. corang. *idest Fieri minori corde, vel animo deficere*.
Obstupescere. Tasjangan.
Obtegere. Toudong.
Obterere. Tendang.
Obtrectatio. Hodjat, nafit menafit.
Obtusus. Babal hati, cacou silòro, tompol.
Obuiam venire. Diompot.
Obuiare. Bertamon.
Occatorius. Linou, nilou.
Occidens. Barat.
Occidere. Amoc, bounou, mattiacan.
Occultus. Sambounjî.
Occludere. Toutop, *vel* contsjiacan.

Occu-

Occupari. Hati Kita souca pada itou. *ideſt, Habeo aliud quod agam.*
Occurrere. Bertamou.
Octauus. jang ca-delapan.
Octies. Delapan cali.
Octo. Delapan.
Octo modis. Delapan djenis.
Octoginta. Delapan poulo.
Oculi ſomnolenti. Matta ſegang. *vid.* Sagang. *Item* mengantoc matta, matta ſayang.
Oculis limis videre. Djouling, pitsjic matta.
Oculos aperire, & claudere. Kitſiap matta.
Oculus. Matta.
Odiſſe. Bintsji.
Odium. Fatina.
Odor. Bau.
Odorari. Tsjiong.
Odorem emittere. Babau.
Oeconomus. Bandari.
Oeconomus. Sedaha. T.
Offendere. Boat hati ſakit, *vel* Hati rouſa, rouſacan dia pounja hati.
Offerre. Antat.
Offerre. Tawar, *ideſt, licitari*.
Officium. Iabattan.
Oleo frequenter ſe inungunt. Dia orang packei minjac. M.
Olere. Babau.
Oleum. Minjac.
Oleum eſt firmum. Minjac tidor. *vid.* tidor.
Oleum induruit. Minjac tidor. M.
Olfacere. Tsjong.
Olla. Balanga, priot.
Olla minor. Boeyong.
Olla ſine cooperculo, vid. Talille.
Olim. Daulou, daulou calla, wactou daulou.
Omittere. Tinghal.
Omnes. Segalla, ſacalien.
Omnes octo accipe. Ambil delapan ſamoa. M.
Omni ab æternitate. Derri pada ſegalla oumour. M.
Omnia parare. Harcat.
Omnigenæ merces. Djoudjalang.
Omnigena bona mobilia. Barang barang, *vide* barang.
Omnino peredere. Maccan abis.
Omnipotens. Cabeſaran.
Omnis. Sa orang orang.
Omnis generis. Barang djenis.
Omnis generis cibi. Serba maccannan *vid.* ſerba.
Onerare nauim. Moat.
Oneratio nauis. Iſi-moatan.
Oneri illius hoc committo. Betabri itou atas pada dia. *vel* Beta atas-acan itou pada dia.
Onus. Picolam. *Deſcendit à* picol, *quod ferre denotat*.

Opem flagitare. Minta cassie,
Opera frustranea. Sousa sadja.
Operæ pretium. Gnappa, mengappa.
Operari. Prenta.
Operari. Monara. T.
Operarius. Pande, *vbi vide* pande *quomodo omnibus operarijs applicetur*.
Operculum. Selimot.
Operire. Toutoup, *vel* toudong.
Opinari. Sanca, *vel* fikir.
Opinionem percipere. Ambil artinja. M.
Oppidum. Negri.
Opprimere. Sasingay.
Opprimere proditoriè. Sahocco. T.
Opturamentum. Toudongan.
Opus esse. Mester. L.
Opus illud tractim procedit. Bacar-dja itou jadi tataric-taric. M.
Ora cuiuscumque. Sagi, *idest extremitas*.
Ora panni. Pinghir.
Ora rotunda contusa. Kilim.
Orare. Doa berdoa, *vel* Minta doa.
Orare. Menghadji, *idest legere*.
Oratio. Baballahan, *vide* Bassa.
Orator. Outoussang.
Orbis. Bountar, *quod in Belgica impressione suo non est positum loco, sed post vocabulum* Bouso: *quid verò causæ fuerit ignorans, nihil immutaui, sed si quæ similia occurrant idiomatis vtriusq. gnari suo tempore corrigant*.
Orbis terrarum. Dunja.
Ordinariè. Maffing maffing.
Ordiri. Moulai.
Ordo rerum. Lalou.
Organum pneumaticum quo aqua hauritur. Bomba.
Oriens. Timor.
Orificium. Moulout.
Origo. Pohon.
Origo fluminis. Oulou ayer.
ab Origine prima. Deri pohonnja.
Oriri. Pinghir.
Oriza contusa. Bras.
Oriza cocta. Nassi.
Oriza non collisa. Padi.
Oriza non superest. Bras soudah abis.
Ornare. Baiki, membaiki, *vide varia illorum significata in* Baiki.
Ornatè. Rame. *quod loco conuenit*.
Orphanus. Anac-piatou, Diatim piatou.
Os. Toulang.

Os tibiæ. Paha.
Oscitando. *T*a-ganga.
Oscitare. Ganga, mengoap.
Osculari. *T*sjum.
Ostendere. *T*ondjoc.
Ostiarius. Iure pintou.
Ostium. Pintou.
Ostreum. *T*iram.
Oua efouere. Mengeram.
Oui testa. Coulit teloor.
Ouis. Domba.
Ouum. *T*eloor.

P

P*Acare*. Bedammey-acan.
Pacificare aliquos. Bedammey-acan. *vid.* dammey.
Pactum. Cawoul. *T.*
Pagus. Negri-outan.
Pala. *T*sjancol, gali.
Palam facere quid noui. Pandiangacan, *idest prolongare, vel protendere*.
Palatium. Cadato. T.
Palmus maior. Djincal.
Pallidus. Mouca poutsjat, *idest facie pallida*.
Palpare. rabba, rabba.
Palus. Moutiara.
Pandere, expandere. Pandjangacan.
Panis. Roti.
Papirus. Cartas.
Papulæ. Boba, pourou tsjatsjar.
Par armillarum. Glang sa passang. M.
Par calceorum. Caous sa-paris. M.
Paralisis. Lompo.
Paraliticus. Tsjapic.
Parare, comparare. Bly, bole, berole. *verbi gratia, Aliquid furaretur si posset acquirere*. Gampang. *Lignum facile ibi est acquisitu*. Cayou adda gampang de sanna. *Morbus me arripit*. Penjakit itou dianckit pada beta.
Parcere. Tarou, menarou.
Parere filios. Beranac.
Paries. Dinding.
Pars. Bagian, sa panghal.
Pars nodosa pedis inferior. Matta caki.
Partim. Sa paracarra.
Partitio. Bagian.
Parui pretij. Tida bergouna, *vid.* bergouna, moura.
Paruus. Kitsjil.
Pastor. Combala.
Passum facere vel grallare. Cancang.
Patella. Balanga, coali.

Mentiri. Dousta, berdousta, nasit, menasit.
Mentum. Dagou.
Mercari. Soudagar.
Mercator peregrinus. Dagang.
Mercatura. Dagangan.
Mercatura ibi non expetitur. Dagangan ini tida lacou de sanna. *vide* lacou.
Mercaturam exercere. Vinjaga.
Merces. Oupa, harga siwa, *vel* oupa siwa.
Meretricari. Bacanda.
Meretrix nequam. Paralente, sondal, zina.
Meretur laborem. Gnappa. *vid.* *operæ pretium*.
Meridies. Tenga hari, wactou lohor.
Ante meridiem. wactou esa.
Post meridiem. wactou asara.
Mergere. Tinglang.
Metacilla. Baicole.
Meticulosum esse. Bertacot.
Metiri. Oucor.
Meum non est tales vestes deferre. Itou tida laya pada beta. *vid.* laya.
Meus. Beta pounja.
Meus conciuis, vulgò Patriota. Beta pounja sa-negri. M.
Meus maritus. Laki-kita.
Migrare. Pinda.
Mihi valde est benignus. Dia hati sedap pada beta. M.
Miles. Orang baprang.
Militare. Bemouso, baprang, backelei. *Idest Bellum gerere*.
Milites totius arcis. Soldado sacotta. M.
Militia. Prang.
Militum duci id patefecit. Dia sampei acan pada capitan: M.
Miluus. Alouwijs.
Mille. Ribous, sa-ribous.
Millipedæ, Sirdawa.
Minari. Arrham.
Minimus. Coranglebe derri lain, *vel* Kitsjil lebe derri lacri.
Minores, *vel minus*. Corang.
Minuere. Bercorangacan.
Minuere. Sakelat.
Minutal carnis. Tsjintsjang.
Miraculum. Milagro. L.
Mirari. Heraen.
Mirum. Heraen.
Miscere. Tsjampor, tsjamporacan.
Miser. Caybana, *vel* gaybana.
Miser. Coitado. L.
Miserabilis. Miskyn, cassien.
Misereri sui ipsius. Sayan gacandia.
Miseria. Sixa.

Mise-

Miseria. Sayang.
Misericors. Sayang hati.
Mitis. Hati lombot.
Mitis, mollis. Lombot.
Mittere aliquid. Kirim.
Mittere in exilium. Boang derri negri.
Mixtus. Tsjampot.
Mobilia. Barang.
Mobilia inordinare. Bilas.
Modestus. Tatap.
Modicum. Sedikit.
Modus. Djenis.
Mœchari. Bat-sjombo.
Mœnia. Cota.
Mœret, quia regionem suam recogitat. Dia tsjinta negrinja. *vide* tsjinta.
Mœstus. Hati miskin, rindou, sogoul.
Molestia. Sixa, sousa.
Momentum. Bila, calla, cotica, hat, sahat.
Mons. Boukit, gounong.
Monstrare. Toundjoc.
Morbus gallicus. Pourou, boba.
Morbus vel infirmitas aliquem arripit. Djankit.
Mordax. Pedis.
Mordens. Pedis.
Mordere. Ghigit, berghigit.
Mores. Tinca. *verbi gratia*, *Ex moribus benè educati & ingenui cognoscuntur*. Derri tinca cakenalan orang nang souda derri assal baic. *vide* Tinca.
Mores mali faciendi, viuendi, & negotiandi. Temperassa. T.
Mori. Poutous niawa. *vide* niawa.
Mors. Maout.
Mortarium. Lesong.
Mortem nostram ridebamus, vel ad mortem vsque ridebamus. Kita orang matti tatawa. M.
Mortuum deflere. *vid.* Marata.
Mortuus. Matti.
Mortuus est. Souda poutous.
Mos. Tsjara.
Mos. Tsjara, adat.
Mos. Costume. L.
Mouere. Begra.
Mouere aliquid. Begra-cacan.
Mucosus. Beringos.
Mucus. Ingos, Nanna idong. *idest narium humiditas*.
Mulcta. Pena. L.
Mulcta. Denda.
Mulgere. Taric sousou.
Muliebris vestis. Tàpi.
Mulier in genere. Parampouan.
Mulier peperit, maximè vbi fecit abortum. Bouda dia tou. M.

Nasci. jadi berjadi, *vel* jadi memberannac, *idest In mundum produci*. *Dicitur etiam*, *Nedum tunc erat natus*. wactou itou dia boulom calouwar. *Puer recens natus*. Bouda jang barou jadi.
Nasus. Idong.
Nasus altus. Idong matsjong.
Nasus planus. Idong tsiepper.
Natando in manibus vel penes se quid gestare. Bernangacan barang barang. M.
Natando scutum adfert. Dia bernangacan saloacco. M.
Natare. Bernang.
Nates. Pantat.
Natu minimus. Bouso.
Natura. Fael.
Nauale. Teloc.
Nauare operam litteris. Menghadji.
Nauclerus. Iure moudi malim.
Nauiculator. Gallassi.
Nauigare. Menompang.
Nauigare simul in alicuius naui. Tompang, menompang.
Nauim aduertere, & ripæ appropinquare, vel inter transeundum alibi subsistere. Singa. *Ibi vid. varia illius significata*.
Nauis. Cappal.
Nauta. Gallassi, nachoda.
Nanus. Orang adil.
Ne. Agar jangan.
Ne ambages, & effugia adeò quæras. Iangan poutar bàlic. M.
Ne dubites. Adda diouga. M.
Ne loquaris. jangan catta.
Ne permittas illum discedere. jangan dia peghi ca sanna.
Ne supra corpus meum sedeas vel stes. jangan tindis pàda peta. M.
Ne turberis. jangan sarang hati. M.
Nebula. Cabos.
Nebulo. Paralente.
Necdum quieuerunt. Dia orang boulom tatap. M.
Necesse. Per forsa. L.
Necessitas. Soucar.
Necessum. Soucar.
Nectere. Djaring.
Nedum. Belom, boulom.
Negare. Basancal.
Negligens. Segang, penjagang.
Negligere. Alepà.
Negotiari. Vinjaga.
Negotiari. Negociar. L.
Nemo. Tida siappa, sa orang tida.
Nepos. Tsjoutsjou.
Nepos. Sobrinjo. L.
Neptis. Sobrinja. L.
Nequam. Paralente, haramsjada.
Neque hoc, neque illud. Ini pon tida, itou pon tida.
Neque plus, neque minus. Gnap.

Neque plus neque minus. Douga douga. T.
Neque plus, neque minus. Soucor oucor. M.
Nere stamina. Anti benang,
Neruosus. Cras.
Neruus arcus. Tali pana.
Nescitur. Tida catauan. M
Nictus. Djintit, plitic.
Niger. Itam.
Nihil. Tida.
Nihil efficere, quàm nudis verbis potest. Dia cawaſſa pada pacattahan djouga. M.
Nihil modò superest. Sacarang ſouda tida adda. M.
Nihil prorſus. Barang tida, *vel* Satou ſatou tida.
Nihil ſupereſſe, vel reſidui eſſe. Abis.
Nihilominus. wellakin.
in Nihilum redigere. Rouſſac.
Nimirum. A ſaucr. L.
Nimis. Amat.
Nimium ſibi perſuadere. Paeſan. T.
Niſi venerit. jangan dia datan.
Niſi vocetur non venit. Iangan beta panghil dia tida datang.
Nitrum. Tsjindawa.
Nobilis. Caya. *ideſt Diues*.
Nobilis. Hidalgo. L.
Nobis vult præferri. Diaman lebè derri kita-orang. M.
Nocte tota. Semalam.
Noctu. Malam malam.
Nodare. Bercantsjing.
Nodi arundinis. Roas.
Nodi ramorum. Batang-tanga. *vid.* batang.
Nodus. Cantsjing.
Nola. Ginta.
Nomen. Namma.
Nominare. Sebout.
Nominari. Bernamma.
Nomine tenus. Dia orang packei namma djouga. M.
Non. Tida.
Non eſt operæ pretium. Tida gnappa mengappa.
Non meretur laborem. *vid. Non eſt operæ pretium*.
Non omninò veſtitus, ſed prout quis domi ſuæ incedit. Baſalan.
Non rectè audiui, vel vidi. Telinga kita, *vel* matta Kita ſalla. M.
Non ſic. Boucan.
Non ſolùm hoc. Boucan itou djouga.
Non tantum quantum acus vna abdit. Diangan ſembounji namma djarong ſatou. M.
Non veluti decet. Tsjiderà.
Nonaginta. Sembilan poulo.
Nonies. Sembilan-cali.
Norunt ſe. Dia orang batau tau, ba Kenal.

Nos

Nos. Amba, kita orang.
Nos duo. Beta, *vel* Kita dua-orang. M.
Nosse, ideſt cognoſcere. Kenal tau, bole, dapat.
Nota. Tanda, alamat.
Nota arithmetica. Anca.
Notum facere. Bri tau, Sampeiacan. *verbi gratia, Regi indicauit*. Dia ſampeiacan pada radja.
Nothus. Annac haram zada. *vel* Annac gondick, *concubinam* gondick *denotat*. *Item* Annac canda *ſcortum ſiquidem* canda *denotat*
Nouacula. Piſſau penjoucor.
Nouacula abradere. Tsjoucor.
Nouare. Barou acan.
Nouem. Sembilan.
Nouerca. Tiri. *ideſt rigida*.
Nouus. Barou.
Nox. Malam.
Nox intempeſta. Tenga malam.
Noxius eſt. vid. eſt noxius.
Nubes. Awang, *vel* noang, miga.
Nubilare. Miga awang.
Nuces gallæ. Poutsjot.
Nuces maiores Indicæ. Nior.
Nudare ſe ipſum. Talille.
Nudius tertius. Calmarin daulou.
Nudus. Talam diang, talille,
Nugari. Bohon, gourou, bergourou.
Nullo modo. Barang tida. *vel* ſatou ſatou tida.
Nullum omninò vult. Satou pou dia tida mau. M.
Nullus. Tida ſiappa, ſa orang tida.
Numerare. Bilang.
Numerus arithmeticus. Anca.
Numquam. Sa cali tida.
Nunc. Sacatan.
Nuntiare. Paſſan, meniouro. *ideſt imperare*.
Nuntium attulit. Dia brita cau. M.
Nuntius. Brita, gabar.
Nuntius. Recado. L.
Nuper. Barou lepas.
Nurus. Menanton parampouan.
Nutare. Fikir, *vel* Kira Kira ſalla.
Nutrire. Peara.
Nutrix. Sauoy.
Nutu alicui ſignificare: Boang matta capada.
Nux myriſtica. Palla, boa palla.

O*B.*. Taghal, carna.
Obgarrire. Adjou.
Ob hoc. Carna ini, *vel* Taghal ini.
Ob illud: Carna itou, *vel* taghal itou.
Ob illius voluntatem. Carna dia.
Ob illius voluntatem hoc. Carna, *vel* sebab.
Ob nihilum. Sadja.
Obedire. Habar, mendengar.
Obijcere. Bankit.
Obiurgare. Make memake.
Oblectans. Rame.
Oblectare. Bersouca, *vel* jadi hati souca.
Obligaiio, verbi gratia quando quis ad alicuius est obsequium vel mandatũ adstrictus. Obrigacion. L.
Oblinere stanno. Bertima.
Obliquus. Binco, malin-tang.
Obliuisci. Tarou de balaccan, *idest aliquid seponere, vel non refricare*. Tarou *siquidem ponere, &* balaccan *dorsum significat: igitur post tergum reijcere denotat*.
Oblocutio. *vid. obtrectatio*.
Obloquium. Fatina.
Obscurus. Clam, galap.
Obsequi. Habar.
Obseruare. Toughou. *idest circumspicere*.
Obseruare aliquid, Ingat, *vel* Bri hati capada satou satou.
Obseruare Dei mandata, Tourout penjouroan Deos. *vid.* tourout.
Obseruari iubere regionis ritus. Tourout adad negri.
Obsidere. Colilingacan.
Obsignare. Bobo tsjap.
Obsidio. Cerco. L.
Obstetrix. Biang.
Obstinatus. Diahil hati-cras.
Obstupefieri. jadi hati corang corang. *idest Fieri minori corde, vel animo deficere*.
Obstupescere. Tasjangan.
Obtegere. Toudong.
Obterere. Tendang.
Obtrectatio. Hodjat, nafit menafit.
Obtusus. Babal hati, cacou silòro, tompol.
Obuiam venire. Diompot.
Obuiare. Bertamon.
Occatorius. Linou, nilou.
Occidens. Barat.
Occidere. Amoc, bounou, mattiacan.
Occultus. Sambounji.
Occludere. Toutop, *vel* contsji acan.

Occu-

Occupari. Hati Kita fouca pada itou. *ideſt, Habeo aliud quod agam*.
Occurrere. Bertamou.
Octauus. jang ca-delapan.
Octies. Delapan cali.
Octo. Delapan.
Octo modis. Delapan djenis.
Octoginta. Delapan poulo.
Oculi ſomnolenti. Matta ſegang. *vid*. Sagang. *Item* mengantoc matta, matta ſayang.
Oculis limis videre. Djouling, pitsjic matta.
Oculos aperire, & claudere. Kitſiap matta.
Oculus. Matta.
Odiſſe. Bintsji.
Odium. Fatina.
Odor. Bau.
Odorari. Tsjiong.
Odorem emittere. Babau.
Oeconomus. Bandari.
Oeconomus. Sedaha. T.
Offendere. Boat hati ſakit, *vel* Hati rouſa, rouſacan dia pounja hati.
Offerre. Antat.
Offerre. Tawar, *ideſt, licitari*.
Officium. Iabattan.
Oleo frequenter ſe inungunt. Dia orang packei minjac. M.
Olere. Babau.
Oleum. Minjac.
Oleum eſt firmum. Minjac tidor. *vid*. tidor.
Oleum induruit. Minjac tidor. M.
Olfacere. Tsjong.
Olla. Balanga, priot.
Olla minor. Boeyong.
Olla ſine cooperculo, vid. Talille.
Olim. Daulou, daulou calla, wactou daulou.
Omittere. Tinghal.
Omnes. Segalla, ſacalien.
Omnes octo accipe. Ambil delapan ſamoa. M.
Omni ab æternitate. Derri pada ſegalla oumour. M.
Omnia parare. Harcat.
Omnigenæ merces. Djoudjalang.
Omnigena bona mobilia. Barang barang, *vide* barang.
Omnino peredere. Maccan abis.
Omnipotens. Cabeſaran.
Omnis. Sa orang orang.
Omnis generis. Barang djenis.
Omnis generis cibi. Serba maccannan *vid*. ſerba.
Onerare nauim. Moat.
Oneratio nauis. Iſi-moatan.
Oneri illius hoc committo. Betabri itou atas pada dia. *vel* Beta atas-acan itou pada dia.
Onus. Picolam. *Deſcendit à* picol, *quod ferre denotat*.

Opem flagitare. Minta cassie,
Opera frustranea. Sousa sadja.
Operæ pretium. Gnappa, mengappa.
Operari. Prenta.
Operari. Monara. T.
Operarius. Pande, *vbi vide* pande *quomodo omnibus operarijs applicetur*.
Operculum. Selimot.
Operire. Toutoup, *vel* toudong.
Opinari. Sanca, *vel* fikir.
Opinionem percipere. Ambil artinja. M.
Oppidum. Negri.
Opprimere. Safingay.
Opprimere proditoriè. Sahocco. T.
Opturamentum. Toudongan.
Opus esse. Mester. L.
Opus illud tractim procedit. Bacar-dja itou jadi tataric-tàric. M.
Ora cuiuscumque. Sagi, *id est extremitas*.
Ora panni. Pinghir.
Ora rotunda contusa. Kilim.
Orare. Doa berdoa, *vel* Minta doa.
Orare. Menghadji, *id est legere*.
Oratio. Babassahan, *vide* Bassa.
Orator. Outoussang.
Orbis. Bountar, *quod in Belgica impressione suo non est positum loco, sed post vocabulum* Bouso: *quid verò causæ fuerit ignorans, nihil immutaui, sed si quæ similia occurrant idiomatis vtriusq. gnari suo tempore corrigant*.
Orbis terrarum. Dunja.
Ordinariè. Massing massing.
Ordiri. Moulai.
Ordo rerum. Lalou.
Organum pneumaticum quo aqua hauritur. Bomba.
Oriens. Timor.
Orificium. Moulout.
Origo. Pohon.
Origo fluminis. Oulou ayer.
ab Origine prima. Derri pohonnja.
Oriri. Pinghir.
Oriza contusa. Bras.
Oriza cocta. Nassi.
Oriza non collisa. Padi.
Oriza non superest. Bras souda abis.
Ornare. Baiki, membaiki, *vide varia illorum significata in* Baiki.
Ornatè. Rame. *quod loco conuenit*.
Orphanus. Anac-piatou, Diatim piatou.
Os. Toulang.

Os tibiæ. Paha.
Oscitando. Ta-ganga.
Oscitare. Ganga, mengoap.
Osculari. Tsjum.
Ostendere. Tondjoc.
Ostiarius. Iure pintou.
Ostium. Pintou.
Ostreum. Tiram.
Oua efouere. Mengeram.
Oui testa. Coulit teloor.
Ouis. Domba.
Ouum. Teloor.

P

P *Acare.* Bedammey-acan.
Pacificare aliquds. Bedammey-acan. *vid.* dammey.
Pactum. Cawoul. *T.*
Pagus. Negri-outan.
Pala. Tsjancol, gali.
Palam facere quid noui. Pandiangacan, *idest prolongare, vel protendere.*
Palatium. Cadato. T.
Palmus maior. Djincal.
Pallidus. Mouca poutsjat, *idest facie pallida.*
Palpare. rabba, rabba.
Palus. Moutiara.
Pandere, expandere. Pandjangacan.
Panis. Roti.
Papirus. Cartas.
Papulæ. Boba, pourou tsjatsjar.
Par armillarum. Glang sa passang. M.
Par calceorum. Caous sa-paris. M.
Paralisis. Lompo.
Paraliticus. Tsjapic.
Parare, comparare. Bly, bole, berole. *verbi gratia, Aliquid furaretur si posset acquirere.* Gampang. *Lignum facile ibi est acquisitu.* Cayou adda gampang de sanna. *Morbus me arripit.* Penjakit itou dianckit pada beta.
Parcere. Tarou, menarou.
Parere filios. Beranac.
Paries. Dinding.
Pars. Bagian, sa panghal.
Pars nodosa pedis inferior. Matta caki.
Partim. Sa paracarra.
Partitio. Bagian.
Parui pretij. Tida bergouna; *vid.* bergouna, moura.
Paruus. Kitsjil.
Pastor. Combala.
Passum facere vel grallare. Cancang.
Patella. Balanga, coali.

Pater. Bappa.
Pater. Pay. L.
Patere. Caliatan. *ideſt videri*.
Pati. Tahan, menahan.
Pati. Süffrir. L.
Pati ſupplicium, vel dolorem. Meraſſa, meraſſaya.
Pati vertiginem capitis. Capalla beta pouſing.
Patibulum. Gantongan.
Patientia. Daya, Sabour.
Patina. Pingan.
Patrare. Boat.
Patriam ſuam deſiderat. Dia tsjinta negrinja. M.
Patrui filia. Prima. L.
Patrui filius. Primo. L.
Patruus. Mama-laki laki.
Paucus. Sedikit.
Paulatim. Palahan-palahan.
Paulò ante. Sahat lagi, *ideſt adhuc paruo ſpatio*.
Paululum. Sedikit.
Pauper. Caſſien, *vel* miskyn fakiri, hal miskyn.
Paupertas. Pourcſa. L.
Peccare. Berdoſa.
Peccat tripliciter. Dia ſalla tiga paracarra. m.
Peccatis oneratus nedum eſt. *vide* Tanghong.
Peccator. Orang berdoſa.
Peccatum. Doſa.
Peccatum eſt duplex. Itou ſamma doſa lipat duacali. M.
Pecten. Siſir.
Pectere. Baſiſir.
Pectus. Dada.
Pèctus. Peito. L.
Pecus. Haiwan.
Pedem offendere. Taſouto caki.
Pedica. Baragga, boulongo.
Pediculus. Coutou.
Pedum. Toncat.
Peior. Lebe djahat.
Pellere. Ouſir.
Pendendo. Tagantong gantong.
Pendere. Gantong, bergantong.
Penna. Calam.
Pepo. Labo.
Per, verbi gratia, totum diem. Sarien.
Per, verbi gratia, quando foramen aliquod tranſit, vel perforatum vel peruium quid eſt. Trous.
Per linteum exprimere. Tapis.
Per ſimilitudinem. Ande-ande.
Per totum mundum. Segalla dunja, *vel* cadir dunja.
Percuſſus admiratione. Tatsjangan.
Percutere. Poucol.
Percutere gladio vel qualicumque armatura. Tata.
Perdere. Ilang, berilang.

Peredere. Maccan-abis.
Perendie. Louffa.
Perfectè. Poutous.
Perfectè loquitur. Dia catta catta pande. M.
Perferre. Picòlan.
Perferre, verbi gratia, pati. Tahan.
Perferre. Suffrir. L.
Perficere. Lancap.
Perforare. Bergoudi, *vide* goudi.
Pergere. Bedjalan. Djalan *viam significat*.
Peristromata. Alcatifa. L.
Perlegere. Batsja-abis.
Permiscere. Tfiamporacan.
Permittere. Bri, *vel* Caboul.
Permittere. Confentir. L.
Pernimium. Banjac amat.
Perpetuò, Sa-oumour.
Persona. Manufia fa-orang, *vel* Orang fa bidji. *Duæ personæ*. Manufia dua orang, *vel* Orang dua bidji.
Persoluere grates. Agradefcer. L.
Perspicax. Boudi befar. *idest*, *intellectus præclarus*.
Perspicillum. Tsjeremin matta, *idest oculorum speculum*.
Pertica. Moutiara.
Perturbatur, & animo deficit: Dia jadi hati còrang. M.
Peruersus. Djahat, Douraca.
Pes. Caki.
Pes hydriæ. Topayan pounja pantat. M.
Pessimus. Djahat lebe derri famoa.
Petere. Minta.
Petere instanter. Cotali.
Petulans. Nacal, nacal boudi.
Phaselus. Mahera.
Piger. Malas, *vel* fagang, Segang penjagang.
Piger & lautus. Ioa dengan màlas. M.
Pignus. Gade.
Pignus luere, vel repignerare. Toubous.
Pila. Tiang, *idest columna*.
Pileus. Cafea, *verbi gratia, nocturnus*.
Pileus turcicus. Diftar.
Pingere. Toulis, bertoulis.
Pinguedo. Gomoc.
Pinguis. Gomoc.
Piper. Lada.
Piscari reti. Memoucat, *vide* poucat.
Piscari sagena. Menangho, *vid. in* tangho.
Piscis. Ican.
Piscis desideratur. Orang menangis ican. M.
Piscis non expetitur. Ican tida lacou. M.
Pisces muria conditi. Ican garam.

Pistillum, idest instrumentum quo in mortario quippiam tunditur. Antang.
Pistrinum. Alou.
Pistrinum orisæ. Pilang.
Pix. Galla.
Pix liquida. Gegalla galla.
Placare. Bedammei.
Placenta. Sircaya.
Placere. *verbi gratia, Hoc mihi ita placet*. Beta pounja candati adda begitou. *Is facit quod sibi placet*. Dia boat candatinja.
Placere. Pareſſer. L.
Placitum. Candati.
Placidus, vid. mansuetus.
Planare. Rattacan.
Planè conculcatus. Pipe. *Expandere*. Pandjangacan.
Planities. Tampat ratta.
Plantare. Tanam.
Planus. Rata.
Platea. Raya.
Platea. Rua. L.
Plenè oneratum esse. Sarat.
Plenilunium. Boulan pournammo.
Plenus. Pounou.
Plerumque, periphrasticè hoc modo exprimitur. Lain lain tida jadi banja cali, ſamina ini. *idest Alia non ita frequenter, vti hoc eueniunt*.
Plicare. Lipat.
Plorare. Nangis, *vel* menangis.
Pluere. Beroudjang.
Pluma. Boulou bourong.
Plumbum. Tima-itam.
Plus. Lagi, lebe.
Pluuia. Oudjang.
Poculum. Gindi.
Pœna. Sakittan, ſanſara.
Pœna. Pena. L.
Pœnam irrogare. Caſtigar. L.
Pœnitentia duci. Menjaſſal.
Pœnitudine duci. Mennaſſal.
Pollex. Ibou tangan.
Polliceri. Petsjaya, *vide etiam* gnaco.
Politus. Litsjing.
Ponderare. Timbang.
Ponderis leuioris. Aringan.
Pondus. Tradjou, datsjin.
Ponere. Tarou, *verbi gratia, Librum istum supra arcam pone. vid. periphrastica in verbo ponere*.
Pons. Djambatang.
Populus. Orang.
Populus sine superiore vel Rege viuens. Orang mattagena, *vid.* mattagena.
Populus nedum quiescit. Orang itou boulom tatap.
Porrigere. Sampir.
Porta. Pintou.
Portare lectica, &c. Ouſong.

Por-

Portio. Bagian.
Portulaca. Manco.
Portus. Teloc.
Porcus. Babbi.
Posse. Bole.
Posse. Dapat. *idest nosse*.
Possidere. Ampounja, pounja.
Post. Ampir. *Item* decat, *idest valdè vicinè*.
Post biduum. Lousanja, *vide* lousa.
Post domum Petri. De Pedro pounja belaccan rouma. M.
Post meridiem. wâctou asâra. *vide* Asara. *Item vide* wactou.
Post prandium. Lalou tenga hari. *idest elapso prandio*.
Postea. Sebab, sedang.
Posthac. Sebab, sedang. *Item* Commedien pada wactou ini.
Posthac. Commedien pada wactou ini.
Posthabere. Alepa.
Postis. Tiang.
Postrema vice. Barang hari lepàs, *vel* Lepàs barang wactou.
Postremò, *idest sub finem*. Pada achir, pada achirnja.
Postremum. Commedien pada Samòa.
Postremus. jang commedien pada samòa.
Postridie. Issonia, *vid*. Issoc.
Postulare perseuèranter. Cotâli.
Potàre. Minom.
Potens. Bercawassa.
Potentia. Cawassa.
Potentià. Forsa. L.
Potestas. Cawassa, *vel* coassa.
Potiri ciuitate. Alacan. *idest vincere ciuitatem*.
Potus frigefactus. Minom dingin.
Præ regionis suæ cogitatione moret. Dia tsjinta negrinja. M.
Præcipitare aliquem in patibuliï. Tarato. L.
Præposterè. Cacobadou. T.
Prandere. Sentar. L.
Principium. Moulanja.
Pro vsura centum reddit decem. Saràtos maccan sapoulo. M.
Probibitum propter valetudinem edere Fosso. T.
Pruina. Cabos.
Pruniceps Gata gata. T.
Psecas. Oudjang-rinti, rinterinte.
Psittacus. Nori.
Pudens. Fakiri.
Pudere. Malou.
Pudor Malou.
Pudore aliquem afficere. Bri malou pada orang.
Puella. Boudac parampouan.

Puer.

Puer videlicet alterius. Anaac.
Puer paruulus. Boudac.
à Pueritia prima. Derri mouda, *vel* Derri beta jadi bouda.
Pugnare. Lawan, menlawan.
Pugnis cedere. Tombo.
Pugnus. Gingam.
Pulcher. Baic paras, baic roupa.
Pulchritudo. Paras baic.
Pullulare. Timboul.
Pullus. Ayam-capang.
Pulpa manus. Tapac tangan.
Pulpitum. Pulpito. L.
Puls. Boubor.
Pulsare. Poucol, tombo.
Pulsare tympanum. Tangsa.
Puluinar. Bantal.
Puluis. Abou.
Puluis tormentarius. Oubat-bedil.
Puncta, vel signa in Arabico idiomate pro litteris vocalibus inseruientia. Baris.
Punctus. Matta.
Punire. Houcom, togor, batagor.
Punire. Castigar. L.
Pupillus. Piatou, diatim.
Puppis. Boritan.
Pupula, pupilla. Bidjil matta.
Purgare. Tsjoutsjacan.
Purrire. Gatal.
Purus. Tsjoutsji, alous.
Pusillanimis. Kitsjil-hati.
Pusillus. Sedikit.
Pustulæ suppurant & vlcus produnt. Melopò.
Putamen. Coulit.
Putare. Fikir.
Puteus. Prigi, *vel* soumour talagga tasse.
Putridus, putrefactus. Bouroc.
Pyxis lignea. Boetta. L.

Q

QVà. De manna, *vide* de manna.
Quadrans. Soucor.
Quadraginta. Ampat poulo.
Quadrupes. Haywan.
Quærere. Tsjari.
Quæstio. Tanjahan, *vide* tanja.
Quæstor. Bandari.
Quæstum facere. Labba, balabba.
Quæstus. Proueito. L.
Quæstus. Ganda.
Qualitas. Djenis.
Quàm benè, periphrasticè etiam exprimitur, verbi gratia:
Quamuis

Quamuis hoc sit factum. Itou jadi pon baic. *Vel etiam hoc modo: Verum est hoc esse factum, tamen &c.* Benar itou souda jadi, tetapi, &c.
Quàm longè. Barappa-djan.
Quamdiu. Barappa-lamma.
Quamuis. Barappa lamma. M.
Quamuis ita sit. Mas que. L.
Quando. Appa, bila.
Quando. Manna calla.
Quando alicui dens vel vnguis excidit. Ghighi tanghol, *vel* Coucou tanghol. M.
Quando duæ partes aduersariæ se inuicem sunt aggressæ. Dia-orang souda tsjampor tangan. M.
Quando quid actum vel factum est. Abis cardja itou.
Quando quid sub finem penè est redactum, Achir.
Quando venit. Calla dia datang.
Quandocumque. Calla calla.
Quanto magis. Quanto mas. L.
Quantum spectat, vel attinet. Quantò. L.
Quare. Carna appa.
Quare, idest, Ob quas rationes. Appa moula.
Quare reuerteris. Appa boat dia combàli. M.
Quarta pars. Sonda.
Quasi. Bagi, bagimanna, samma seperti.
Quatenus. Agar.
Quatere. Goyang-goyang.
Quatuor. Ampat.
Quatuordecim. Sapoulo ampat. *Item*. Ampat blas.
Queri. Marata.
Qui, quæ, quod. jang, jang manna. *Rebus, non autem personis connectitur*.
Qui oculis huc illuc diuagatur. Orang matta pandjang. M.
Qui manibus non potest quiescere. Tangan ganghou. *vid.* Ganghou.
Qui te sentis. Tuan rassa begimanna.
Quia. Carna itou, tanghal itou, sebabitou.
Quibusque vicibus. Sedecalla wactou.
Quid. Appa.
Quid consilij? patientia. Appa daya? appa tadaya? appa Kendaya? M.
Quidquid in capite gestatur. Djoudjong.
Quidquid in domo vel mundo est. Serba dalam rouma, *vel* Serba dalam dunja. *vid.* serba.
Quid sic esse. Djouga.
Quiescere. Brenti.
Quiescere. Diam, *vel* diem.
Quietus. Tatap.
Quinque. Lima.

Quinquaginta. Lima-poulo.
Quis. Siappa.
Quis cultor. Piſſan manna.
Quiſque, quæque. Sa orang orang.
Quiſque populus. Orang manna, *vid.* manna.
Quitaſol. vulgò Italicè Paraſole, ideſt inſtrumentum ad Solis ardorem præcauendum inſeruiẽs. Payong.
Quò. Agar.
Quo diutius, eo peius. Makin lamma, makin diahat.
Quod alicui ineſt. Iſi.
Quod attinet. Acerca. L.
Quod benè inter ſe conuenit. Patout.
Quod in vulnere pungit. Tsjoutsjou: *vide varia illius ſignificata*.
Quod quis ad lauandum tradit. Dia pounja baſſohan. M.
Quod quis habet ad lauandum. Babaſſohan.
Quod ſi. Djacalou? lamon.
Quod vix vel difficile haberi poteſt. Mahal.
Quomodo nominatur? Appa ſebout itou. *vid.* ſebout.
Quomodo id vocatur. Appa ſebout itou. M.
Quomodo poteſt eſſe? Manna itou dapat, *vid.* manna:
Quorſum. Ca-manna.
Quotidie. Sahari hari, ſedecalla hari.
Quotquot. Sacali-cali.

R

Racemus. Tondong:
Radere radula. Coucour.
Radices. Acar.
Radius Solis. Tali matta hari.
Radix. Acar.
Radula. Coucoran, Kikis.
Ramus. Tsjàbang.
Ramus. Ramo. L.
Rana. Becatta catta, *vel* Codoc.
Rapere ſparſa in vulgus. Loco-loco.
Ratio. Babaſſahan, moulanja, ſebabnja. *vide etiam* Sebab.
Rationes. Contas. L.
Ratis. Rakit.
Raucus. Paro.
Rebellare. Leuantar. L.
Rebellis. Nacal.
Recedere. Poulang.
Recedere à ſe mutuò. Tsjerey.
Recens. Tawar, manta.

Recens.

Recens. Frefco. L.
Recipere in manus fuas. Sambot.
Recitare. Hadji.
Reclinare. Brenti.
Recognofcere. Mengarti, ambil artinja, *vid.* Arti.
Recordari. Ingat, beringat.
Recordationis mea. Anjcat beta.
Recreare. Mayin, bermayin.
Rectè loqui. Berhoucom.
Rectè decem. Sapoulo betul, gnap fapoulo. *ideft*, *neque plus neque minus quàm decem*.
Rectum efficere. Betul-acan.
Rectus. Betul, benar.
non Rectus. Tsjiderà.
Recumbere. Sandal, bafandal.
Redde id, quo mihi confiftit. Combàli modal pada beta.
Reddere. Bri combàli, *vel* bri poulang.
Reddere. Combàli acan, *vid.* combàli.
Redemptio, vel pretium redemptionis. Toubousan.
Redigere in meliorem ftatum. Baiki, membaiki, *vide* baiki.
Redimere. Toubous.
Redire. Combàli.
Referre. Baua combàli, *vide* combàli.
Referre. Bilang, hacayat. *Item* Toutor.
Reficere. Baiki, membaiki.
Befluxus maris. Sourot,
Regere. Pagàng negri, *vide* pagang.
Regina. Radja parampouan.
Regio. Negri.
Regioni nunc praeft. Dia facaran pagang negri. M.
Regis filia. Poutri radja.
Regis iuffum. Sabda radja.
Regis palatium. Aftana radja.
Regnum fimpliciter dicitur Alam, *vel* radja pounja negri, *ideft*, *Regionem modo regio poffidere*. *vel* Radja itou pounja àlam. *ideft*, *Regiones qua tali regi fubfunt*. *vid.* Alam.
Regnum cælorum. Surga.
Regnum cælorum diuites vix confequuntur. Orang caya Soucar datan dalam furga. *vid.* fouca.
Regula. Cayou oucor.
Relinquere. Tinghal, tinghalacan.
Reliquia. Sifa.
Reliquum effe. Bafifa.
Reliquum pifcis, qui funi eft annexus. Ican fa-tsjoutsjou. M.
Remanere. Tingal de lauwar.
Remedium. Remedio. L.
Remigare. Badayong.
Reminifci, *vid. recordari*.
Remittere ab ardore animi. Dia

Dia hati dingin.

Remotè. Djan.

Remus. Dayong.

Renuntiare. Mengadou, *idest*, *deferre*.

Rependere. Balas.

Repentè. Segra.

Reperire. Dapat.

Repetere. Minta Combàli, *vel* minta poulang.

Repetere. Requerer. L.

Reponere cultrum suo loco. Simpang piſſau itou. *vid.* Simpang.

Reposcere. Requerer, L.

Reprehendere. Togor, batogor, bagouſar, *nimirum quando vocabulum* pada *subſequitur*.

Repugnans. Nacal.

Repulſus. Ampon, berampon.

Res quomodo ſe habent Amboni-ca. Begimanna adda hal de ambon, *vid.* Hal.

Res grauis. jang bergouna banja, *vel* jang adda gounanja beſar.

Res vulgares. jang tida gouna, tida bergouna, tida adda gounanja.

Reſcire. Catsjang Kitsjil.

Reſcribere. Salin ſourat.

Reſerare. Bouca.

Reſiduus. Siſa. *Item* Tinghal.

Reſina cocta. Naſſi.

Reſina contuſa. Bras.

Reſina non contuſa. Padi.

Reſpicere. Liat, *vel* bandang berondor.

Reſpirare. Menaſas, *vid.* Naſas.

Reſpondere. Menjaout.

Reſponſio. Menjaout.

Reſtinguere. Padam.

Reſtio. Poutar tali. *ideſt*, *confector funium*.

Rete iactile. Djala.

Rete quod proijcitur. Poucat.

Reticulatio capitis. Outac capalla.

Retrò. De belaccan.

Retrocedere. Berondor, ondor.

Retrorſum. Berondor, *abs* ondor *deſcendit*.

Reuelare quid. Mawe.

Reuerentia ſumma. Somba, berſomba.

Reum eſſe. Berontang, *ideſt*, *debere*.

Reus eſt. *vide*, *Eſt reus*.

Reus mortis. Haros dia matti, *vide*, Haros.

Rex. Radja.

Rhombus. Goulong. *vide varia illius ſignificata*.

Ridere. Tatawa.

Rigidus, *veluti vitricus vel nouerca*. Tiri. *Item* Togòr.

Rimari. Tsjonckil.

Rimari vel actitare ſtylo. Tsjonckil.

Rinoceros. Badac.
Ritus. Tsjara, adat.
Rixa. Mara, *vel* amara.
Rixari. Babanta.
Rixari valde. Mara, *vel* amara.
Rogare. Doa, berdoa, minta doa, *nimirum respectu Dei: respectu verò hominum dicitur*. Minta, minta somba. *vel* minta cassie.
Ronchissare. Mengero.
Ros. Ombon.
Rosa. Bonga. *idest, flos*.
Rosa siluestris. Bonga mawar, *vid.* mawar.
Rostrare. Patout, tiric.
Rostrum. Paro,
Rota. Goulong.
Rotundus. Bountar.
Rotundus instar pessuli. Boulat.
Ruber. Mera.
Rubigo. Tay-bessi, *vid.* tay.
Ructare. Sindawa.
Rudis. Bodoc.
Rufus. Coning.
Rumor. Brita, gabar.
Rumor. Ghegher. *idest tumultus*.
Rumpere. Tsjaric, tsjaric acan.
Rumpi. Tsjaric tsjaric acan.
Rumpitur id. Itou bertsjaric.
Rupes. Batou carang.
Rursus. Poula. *Item* combàli.
Rus. Darat.

S

Saccarum. Sacar.
Saccus. Carong, papodjou.
Sacerdos Gentilium, idest, Sacrificulus Maurus, vel Idololatra. Lebe. *In priori dictionario corrige Morus per Maurus*.
Sacrificulus Maurus. Lebe.
Sapè. Banja-cali.
Sæuus. Mouca assam, *idest, faciesseuera*.
Sagax. Trang boudi, *idest, claro intellectu*.
Sagena. Tangho,
Sagina. Ompan. *idest, esca*.
Sagitta. Anac-pana.
Sal. Garam, massing.
Sal petrosus. Tsjindawa.
Sale conditum. Bobo-garam.
Salem inspergere. Bobo-garam.
Salire, Lompat. *idest, ascendere*.
Salire vel saltare. vid. Terdjong.
Saliua. Lior, *vel* Ayer-lior.
Saliuam exspuere. Balouda.
Saliuare. Balior.
Salsa caro vel aqua, vid. Massing.
Saltare. Lompat: *vid. Tripudiare*.

Salua venia quod sermonem tuum interrumpam. Ampon tuan pounja mendengar. M.
Salutandi modus. Salamat, daula.
Sanare. Sombo.
Sanare. Curar. L.
Sandalum. Tsjendàna.
Sandel Belgicè, est ligni species. Tsjendàna.
Sanguis. Dara.
Sanies. Manna.
Sanies inedit. Benanna.
Sanctus. Moumim.
Santalum lignum Sandel Belgicè. Tsjendàna.
Sanus. Dia adda dengan niawa baic. *vel* Dia adda niawanja baic.
Sapere. Raffa, raffacan.
Sapiens. Alim, alim boudi.
Sapo. Sabon. L.
Sapor. Raffanja.
Sarcinare. Boncofacan.
Sarracum. Pedàti.
Sartor. Pande packean.
Sartor, vel Sutor. Alfiate. L.
Sat, satis. Soucot, fouda.
Satiare, saturare. Kinjangacan.
Satis rectè. Dougadouga. T.
Satur. Kinjang.
Satur. Kimang, farat.
Scabellum pedum. Alas-caki.
Scabere. Tsioucor, & Kikis.
Scabies. Coudis.
Scabies suppurat, vel inedit. Tsjeranna itou maccan. M.
Scabiosus. Coudis.
Scala, vel gradus. Tangha.
Scalino insidere. Bara; *vide* baray.
Scalprum. Pàhat nidjis. *idest*, *Dolabella*.
Scàmnum. Alas-caki.
Scamnum. Banco. L.
Scapha. Mahera.
Sceleratum ipsius animum apprimè noui. Beta tau dia pounja paralente. M.
Schidia, vel assulæ. *vid.* Douri.
Scindere. Iris.
Scindere. Salàtan.
Scindere. Crat, *vel* caràt.
Scintilla. Bonga-api.
Scipio. Toncat.
Scire quod quis didicit. Tau.
Scire quid meditetur. *vide* Semou.
Scitus. Madielis, premi.
Scopæ. Safappo, *vel* penjappo.
Scopula vestiariæ. Penjapo, packean ficat.
Scortari. Bedjina.
Scortum. Zina.
Screare, excreare. Teria, bateria.
Scriba. joure toulis. *vid.* joure.

Scri-

Scribere. Menjourat *vid.* sourat, toulis, bertoulis.
Scribere incipio. Barou beta moulai toulis.
Scriptum, *scriptura*. Sourat. *Hinc descendit* Menjourat, *Scribere Item* Bersourat, tersourat, bertoulis, *Scriptum*.
Scutella. Pingan.
Scutella plana lignea. Doulang.
Scurra. Orang nacal boudi.
Scutum Prisey *apud Malaicos*.
Scutum Moluccano more Saloaco *dicitur*.
Scutum quod puellæ nudè currentes ante se gestant. Tsjaping.
Se inuicem rectè norunt. Dia orang batau tau. M.
Secare. Djoumor.
Secare. Crat, *vel* caràt.
Secare. Tatà.
Securis. Tomacco. T.
Securis. Baliong.
Sed. Harja, adapon.
Sedere. Doudoc, berdoudoc.
Sedere otiosè. Doudoc sadja, *vide* Sadja.
Sedes. Crousi, *vel* cursi:
Sedes. Cadera. L.
Sedet ignorans quomodo se habeat. Dia doudoc samma gaibana. M.
Seditio. Geger.
Sedulus. Radjng.
Segmentum, *frustum*. Sa-panghal, tampal.
Segregare. Bagi, bagiacan:
Se ipsum pro aliquo qualificare. Gnaco.
Se ipsum extollere. Leuantar. L.
Semel. Sacali.
Semen. Bidji, *vid.* Tanam.
Semianimis. Coat, corang, *idest*, *fortitudo deficit*.
Semita. Djalam.
Semper. Sabàgi bàgi, sanatiàs, sebàgi-bàgi, sedouto.
Semper. Sedouto. T.
Senatusconsultum. Facàt.
Senectus. Djaman, oumour.
Senescere. Djaman, touwa.
Senior frater, *vel soror*. Ҫaca.
Sensus, *vide* hati.
Sensus duplex. Artnja ad dua dua warna. *vide duplex*.
Sententiam percipere. Ambil artinja. M.
Sentire. Rassa.
Separare. Poulang.
Separari ab aliquo. Tsierey.
Separatio. Poulang.
Sepes. Douson.
Sepimentum, *septum*. Pèca peca.
Sepimentum muri. Lode.
Septem. Toudjou.
Septentrio. Outara.
Septies. Toudjou-cali.

Septimana. Semana. L.
Septum, *feps*. Paggar.
Sepulchrum. Coubour.
Sequi. Icot.
Sera. Contsji.
Sericum ad fuendum. Setros.
Sericum intortum. Soutra.
Seriò indagare ad eruendam veritatem. Nonou. T.
Sermo. Babaſſahan.
Sermonem tuum interrumpo. Beta poutous tuan pounja bacattahan. M.
Sermones. Batsjerita.
Sero. Lambat.
Serpens. Nagga, rau.
Serpere. Marancan.
Serra. Girgadji.
Serrare. Toutop.
Serua. Laſcar parampouan.
Seruare cibum qui ſuperabundat. Tarou, tonghou.
Seruire Deo. Faſſourou. *Differt à* Calayàni, *quod hominibus ſeruire denotat*.
Seruire hominibus. Calayàni.
Serus. Lambot.
Seruus. Laſcar laki laki.
Seruus, *ſerua*. Dengàn.
Seuero eſt vultu. Dia pounja mouca cras. M.
Seuum, *ſebum*. Lemac.
Sex. Nam, *vel* anam.
Sexaginta. Nampoulo.
Sexdecim. Namblas.
Sexies. Namcali.
Si ita contingat. Calou.
Si quis. Barang ſiappa.
Si venerit. Djicalou dia datan.
Sibimet legem ſtatuere vel ſeipſum cohibere. Tahan hati.
Sic. Begitou.
Sic. Bagini, *vel* bagien.
Sic me veſtiebam vel cingebam. Beta bagini acan cayn. M.
Sic ſe habet. Adda djouga. M.
Siccatum exponere vel ſiccare. *vid.* Djoumor.
Siccus. Cringi.
Sigillum. Tsiap.
Sigillare. Bobo tſiap:
Significare. Toundioc-acan arti; *vel* Adda artinja. *Alicui quid explicare*. Mengartiacan.
Signum. Bandera. L.
Signum quo quid obſeruare, *vel aduertere poſſumus*. Tanda, alamat.
Silex. Batou ſongho, *vid.* batou.
Silua. Outan.
Similem eſſe beſtiæ. *vid.* Bante, & Sampele.
Similis. Djodo.
Similis cum ſimili, Djodo dengan djodo.
Similis, *vel aſſimilis eſt iſti calceo*. Caous itou pounja ade:

Sim-

Simpliciter. Sadja, *vide etiam* mongho mongho.
Similiter. Samma-ſamma.
Simius, &
Simia. Mea, *vel* cra.
Simplex. Ghila.
Simul. Cader, *vel* cadir.
Simul. Samoa, ſamma-ſamma.
Simul omnes. Sacalien.
Simul venire. Campon, bacampon.
Simulare. Poura-poura.
Sinapi. Saſaui.
Sincerus. Monmim, adil.
Sine. Sin. L.
Sine intelligentia, vel ſcientia. Babal hati.
Singulis diebus. Sa hari-hari.
Singulis annis. Sa tawon-tawon.
Singultire. Berſegou.
Singultus. Segou.
Siniſter. Kiri.
Sinus. Panco.
Sitire. Aous, ber-aous.
Sitis. Aous.
Siue. Attau.
Siue veniat vel non. Dia datan pon baic, dia tidà datan pon baic. M.
Siphon. Sompit.
Smegma. Sabon, L.
Socer. Mintouwa laki-laki.
Sociare. Campon, bacampon.
Sociare. Ator.
Socij vel ſocietas. Taman.
Socius. Matelote. L.
Socrus. Mintouwa parampouan.
Sodes. ja.
Sol. Matta-hari.
Sol ibi prodit. Idop de ſanna. *vid.* Idop.
Sol occidit vel occubuit. Matta hari ſouda maſſoc. M.
Sol occumbit. Matta hari maſſoc.
Sol ſplendet. Matta hari bertsjaya.
Solamen. Ibor.
Solarium. Baranda.
Solers. Naggara. T.
Solers, induſtrius. Beracal baic, *vel* baboudi baic.
Solertia, induſtria. Acal, acal boudi.
Solidare. Pettri.
Solitudo. Rimba.
Soluere. Bayar, membayar. *vide etiam Laxare*.
Solùm. Cotsjoali, djouga, hat, ſadja.
Solùm geſtant nomen. Dia orang packei namma djouga. M.
Solus. Kendiri, ſendiri.
Solus omninò. Kendiri diri, *vid.* diri.
Solutio ipſi incumbit. Outang itou dia tanghong. M.

Solutus & liberatus: Lepas, *vide* *Laxatus*.
Somniare. Mimpi.
Somno dulci teneri. Tidor sedap. *vide* sedap.
Somnolentum esse. Mengantoc.
Somnus, Antoc.
Sonare campanam. Hela ginta.
Sonum edere. Bounji, babounji,
Scriptura sic sonat, ideſt, loquitur. Begitou bounji sourat.
Sonus. Bounji.
Sonus magnus. Ibou caki.
Sorbere. Irop.
Sordes. Nadjis.
Sordidus. Saſſarouni, tsjàmar.
Soror. Soudàra parampouan.
Sorores & fratres. Dua baſoudoro.
Sors. Ontong.
Spado. Cambiri.
Spargere. Ambour.
Sparſim. Kinjang.
Spaſmus. Tacanà.
Spata. *vid. Enſis*.
Spatium. Bila.
Spatium. Cotica, hat.
Species. Djenis.
Specioſus. Premi, madjelis, biſe paras.
Spectare. Pandang.
Spectare comedias. Menantang.
Spectare. Tentar. L.
Speculum. Tsjeremyn.
Specus. Courong.
Spina. Douri.
Spiritus. Nafas, niawa.
Spiſſus. Caſſar.
Spiſſus. Tabal.
Spiſſus. Groſſo. L.
Spittacus. Nori.
Splendere. Ridop. *vid.* Tsjaya, betsjaya.
Splendor. Tsjaya.
Spoliare aliquem. Merbout.
Sponda. Kitta.
Spongia. Coulat coulat.
Sponſalia. Maniocca. T.
Sponſati. Orang bacawin.
Sponſione lucrari. Menang.
Sponſus. Orang mamplei.
Spuere. Balouda.
Spuma. Boy.
Spurius. Annac haram zada, *vel* gondic.
Spurcus. Tsjamar, *vide ſordidus*.
Spurcus, fœdus. Tsjamar.
Sputum. Louda.
Sputum expuere. Balouda.
Squamæ. Siſi-acan.
Stabilire. Coat.
Stabilitas, Cras, tego.
Stannum. Tima-pouti.
Stare. Bediri, badiri.
Statim. Sahat lagi, ſaſahat.
Statim. Saſahat.

Statim factum. Tadi.
Statim fiet. Calla, sasahat lagi.
Statio. Mousim.
Stator. Ioure pintou.
Stella. Bintang.
Stercus. Tay.
Stercus. Tay. *Pro quacumque immunditia vsurpatur*.
Sternere. Ampar.
Sternutare. Brising.
Stilla. Tiris.
Stillæ oculorum. Miris, matta miris.
Stillando. Balari lari.
Stillans aqua. Ayer jang malille.
Stillare. Lari, balari.
Stillare. Tiris.
Stillare. Miris.
Stipare. Toutoup.
Stipendium. Oupa.
Stipes. Tiang.
Stipes. Batang.
Stirps. Pohon-pontong.
Stola. Marcadjota. L.
Stomachus. Ampedal.
Storea. Cansor.
Stoream tendere. Ampar.
Stratagema bellicum. Mossehehat.
Stragulum. Capa.
Stratum. Ticar.
Strenuus. Adil.
Strepere. Gorgor.
Strictus. Sasa.
Studere. Hadji.
Stultus. Ghila.
Stultus. Sedò.
Stupidus. Cacou, siloro.
Sua sunt connexa. Tibil.
Suaui detineri somno. Tidor sedap. M.
Suauis. Lombot.
Suauis. Manis.
Suauis cupedia. Manissan.
Sub. De baua.
Subacerbus. *vid.* Pedis. *Ibi varia reperies significata*. *v.g.* Dia pedis, &c.
Subditi. Nidi, rayat, bala.
Subditi. Bala.
Subducere calculum. Kira kira poutous.
Subinde. Barang cali.
Subitò. Sasahat, segra sasahat.
Subitus. Lecas, bangat.
Subleuare. Badiriacan.
Sublimare. Ancat.
Submissus. Renda rinda.
Submittere deorsum. Baua tourong. M.
Subolere. Babau.
Subsannare. Bagourou.
Subsericum. Souf.
Subsidium. Bantoc.
Subsistere. Nanti, menanti.
Subsistere alibi per annum. Menawon. *vide etiam*, tawon.

Subtilis. Pande.
Subuertere. Roubouacan.
Succedere. Ganti, *dicituretiam* Toucar.
Succus. Coa.
Sudare. Berpelo, bapelo.
Sudabundus. Bapelo.
Sudor. Pelò.
Suere. Diahit, mendjahit.
Sufficiens. Soucor.
Sufficit. Bafta. L.
Suffire. Oucop.
Suffulcire, fulcire. Tomba.
Sugere. Ifap.
Sugere mammas. Menoufou. *Descendit à* Soufou.
Suggestum. Pulpito. L.
Sugillari. Bilis. *idest*, *Famæ detrahere*. *vide* Fatina, *vel* Hodjar.
Sulphur. Blirang.
Summa capitalis qua quis negotiatur, Modal.
Summo mane. Pagi hari, dini hari.
Sumptus. Balanja.
Suo genio relinquere. Beer beeracan.
Super aliqun gradi. Inja.
Superare. Ala.
Superbia. Djouwa, *vel* Djoumiawa.
Superbus. Bedjouwa, *vel* hati befar.
Superbus. Superbo. L.
Supercidere. Amoc.
Supercilia. Kning.
Supernatare. Anjot.
Superponere. Tomba.
Supinus. Talantang.
Suppeditare. Coulong.
Supplicium sumere. Caftigar. L.
Supra. Atas.
Supra modum. *vid*. Lacou.
Supra & infra spectare. Panding fampir.
Suprema pars domus. Bombangan.
Supremitas asseris. Papan pounja deatafnja. M.
Supremus. jang deatas pada famoa.
Surculus arboris Bonannes. Anac piffang
Surdus. Touli.
Surgere. Bangon.
Surfum. Ta-atas, tingi, toubir.
Surfum ferre. Baua naic.
Suscipio hoc in me. Itou jadi atas pada beta,
Sus verri non colludit. Babbi tida mau bediantan.
Suspendi. Matta de gantong. T.
Suspicari. Kira kira.
Sutor. Pande-caous, *vid*. pande.
Sutura. Diahitan.

Suum velle. Dia pounja cahendac.

Suſtinere. Palihara.

Suſtollere. Baua naic.

Symbolum tuti tranſitus. Seguro. L.

T

Tabula. Papan.

Tacens instar exanimis. Mourong mourong bedjalan.

Tacere. Diam, *vel* diem.

Tacitus. Tàtap.

Tædium. Sogoul.

Tædium alicuius rei concipere. Poas.

Tali loco. De tampar itou.

Talis. Begitou, *vel* warna begitou.

Taliter. Begitou.

Talitrum. Djintit.

Tam. Begitou.

Tam citò, quàm. Serta.

Tamaricæ. Aſſam jaua.

Tamen. Adapon.

Tangere. Djabat kena.

Tangere leuiter poculum. Atou priot.

Tantì valet vel conſtat. Harganja adda, *vel* jadi begitou.

Tanto tempore quanto. Selamma ſelammanja.

Tantùm. *vide Solùm*.

Tardè. Lambat.

Tardus. Lambat ſegang penjagang, malas ſagang.

Taurus. Diau, ſapi.

Tecbna. Moſſelehat.

Tectè. Sembonji.

Tectum. Atap.

Tegere. Toutop.

Tegmen. Selimot.

Tegumentum. Selimot.

Tela cannabacca. Cayin layar.

Telam conficere, vel texere. Tenoun.

Tellus. Boumi, darat, tana.

Telum. Priſey *Molaici*, & Saloacco *Malaici dicunt*.

Tempeſtas. Ribout.

Tempeſtiuè. Pagi hari.

Templum. Igreſia. L.

Tempora præterita. Zemaan daulou.

Tempore futuro. Pada wactou tommedien pada wactou mendatan.

Tempore longo. Lamma.

Tempore exiguo. Sabentar.

Tempus. Sahat, wactou, cotica.

Tempus. Tempo. L.

Tem-

Tempus æternum. Cacal, *quod præterito & futuro applicatur*.
Tempus calidum. Pannas hari.
Tendere. Pandjangacan, *ideſt*, *extendere*. Orang pandjangacan itou. *ideſt*, *Narrando homines hoc auxere*.
Tendere ſtoream. Ampar.
Tenebroſus. Galap, *vel* glap, clam.
Tenella. Gata gata. T.
Tener. Nipis mole.
Tenere firmiter. Pagang.
Tenet. Taſancot.
Tenor. Ibou caki.
Tentare. Macocaca, minta caſſie tsjòba.
Tenuis. Nipis.
Tepidus. Soudjoc.
Terebra. Gordi.
Terebrare. Bergordi,
Terere. Gooſoc.
Tergere. Sappo, menjappo.
Tergum. Balaccan.
Terra. Boumi, darat, tana.
Terræ motus. Gompa boumi.
Terram attingere. Panco cadarat.
è Terra extrahere. Tsiabot.
Terrere. Cadjout.
Terreri. Tercodjout.
Terreri ſubitò. Tacotjò.
Terror. Tacot.
Tertia poſt die. Toula. *vide* Louſſa.
Teſta focaria. Dawar.
Teſtari aliquid. Berſaxi acan.
Teſticuli. Boa peler.
Teſtis. Saxi.
Teſtudo. Te trougo.
Teſtudo. Taterouga. L.
Texere. Tenou.
Texere limbos intextos. Tanti.
Thymiama. Incenſo. L.
Thynnus. Lomba lomba.
Thus. Cominjan, menjan.
Thus. Incenſo. L.
Tibia. Tomboc.
Timere. Bertacot.
Timor. Tacot.
Tinea. Oular cayin, *ideſt*, *lini vermis*.
Tinnire. Babonji.
Tintinnabulum. Ginta.
Titillare. Gili.
Titubare. Gougou, taſouto caki, terantoc-caki,
Tolerantia. Sabour.
Tollere. Ancat.
Tondere. Gontingacan.
Tonitru. Gontor.
Tormentarius. Bombardero. *L.*
Tormentum bellicum. Spera.
Tormentum bellicum deorſum adſpicere & aptare. Mintar, *vel* Mintaracan.

Tor-

Tornare sedilia. Boubout, oukir poutar.
Torquere. Poussing.
Torrens vehemens. Matta hayer.
Torrere. Garing, tounou.
Torridus. Cring.
Torus. Camma. *L.*
Toto fuit die egressus. Souda sarien dia peghi. M.
Totus. Intero. *L.*
Toxicum. Ratsjun.
Tractare omnia apposite. Catsjac.
Tradere simul. Cawin-acan.
Traducere. Salin.
Trahere. Taric.
Trahere. Hela.
Trahere deorsum. Tindis tindis acan.
Translongum, idest, transuersè per longitudinem. Boudjor.
Transferre in aliam nauim. Salin cappal, *vel* toucar cappal.
Transfodere. Gali trous.
Transgredi. Bedjalan, lalou.
Transire. Poulang.
Translucere. Bertsjaya, trous.
Tredecim. Tigablas.
Tremere. Gomatar.
Tremens. Dengan tacat, *idest, cum timore*.
Tres. Tiga.
Tricari. Bohon.
Trifariam. Tiga-cali.
Tripudiare. Narri, menarri.
Tripus ferreus. Tsjatsjorong.
Triremis. Gorap.
Tristari. Tsjinta, bertsjinta.
Triuiales homines. Orang sadja.
Tristitia. Douca.
Trochlea in altum quid tollere. Ingenio. L.
Trochus. Gassing.
Trudere. Toulac.
Truncatus. Sedò.
Truncus arboris. Pohon pontong.
Trutina. Naratsja, datsjng datsjim, *vel* tradjou.
Trutinare causam. Timbang.
Tu. Angcou, Kendiri diri ongco, *vel* engcau. *Herus mancipium sic alloquitur*. pakinira. *est Iauanicum*.
Tua quid refert. Appa ongco sadouli. M.
Tuba. Namfiri.
Tubus. Espingarda. *L.*
Tubus herbæ sanctæ Crucis, vulgò Italicè, La pipa per beuere il tabacco. Oudout, *vel* Oudoutan.
Tugurium. Batong barong.
Tui instar corporis. Seperti hadang mou Kendiri. M.
Tumidus. Banca.
Tumultuans. Ganghou.

Tumultuari. Geger.
Tumultuari extremè. Haybat.
Tumultum excitare. Inger, *vel* inger bangar, *idest*, *clamorem excitare*. Haribirou.
Tunc. Tatcalla, *vel* wactou itou *idest*, *in illo tempore*.
Tunc. Mentaon. L.
Tũc nedũ erat natus. wactou itou dia boulom calouwar. M.
Tundere. Poucol, tombo.
Tunica. Badjou. *Vestes viriles tunicarum instar hoc vocabulo exprimuntur*, *quod mulierum tamen vestibus minimè applicatur*.
Tunica pectoralis. Nongare mintar. M.
Tuo te hero accommoda. Liat liat pada tuan mou. M.
Turbare suppellectilia. Bilas.
Turbatio aeris. Ribout.
Turbatus. Tatsjangan.
Turbo. Gaffing.
Turcicè. Isalam.
Turgere. Talang.
Turgidus. Banca.
Turpare. Tsiàmar acan.
Turpis. Tsjàmar.
Turpitudo. Paras diahat.
Turtur. Coucor, tacoucour bourong coucour.
Tussiendo. Membatoc batoc.
Tussire. Batoc membatoc.
Tussis. Batoc.
Tutari. Fadouli.
Tutum reddere. Papalaco. T.
Tuus. Pounja, *vide* pounja.
Tygris. Arimou, *vel* Mantsjang.
Tympanula longiora quę ab vtraque in Laua pulsantur parte. Gendrang.
Tympanum pulsare. Palou rabaua tifa.

V

Vacare alicui rei. Ingat, *vel* bri hati capada fatou fatou.
Vacca. Lembou, fapi.
Vacillare. Goyang goyang, bimbang hati goyang hàti.
Vacuum. Tida berisi, *vide* isi.
Vacuus. Ampa.
Væ mihi. Adoy.
Vagina. Sarong.
Vaginarius. Penjarong, *vide* Sarong.
Valdè. Banjac, sangat.
Valedicendi formulæ. Beta mohon pada tuan. *Ad quas salu-*

salutatus respondet. Mohon pada alla, caffie pada beta‿ &c. *vide* Mohon.
Valere. Valer. L.
Valere benè. Barcat.
Validè. Togo.
Vallis. Padang.
Vallum. Cota.
Valor. Harga.
Valoris haud parui est. Adda‿gounanja besar. M.
Vapor. Affap.
Vaporare, *vide suffire*.
Vaporare pedes. Fofo caki. T.
Variare vestes. Salin.
Vasalli, *vid. subditi*.
Vastare. Roussa, binassa.
Vbera feminarum. Sousou paramponan.
Vbi. Manna.
Vbi. Manna, derri manna‿, *idest*, *qua*.
Vbique. De manna manna.
Vbi quis alibi subsistit. Madiri. M.
Vectigal. Dati, oupati, rouba rouba.
Vectura. Isi moatan cappal, *vid.* moat.
Vehementer. Sangat.
Vehiculum. Pedati.
Vel. Attau, ca.
Velificare. Belayar.
Velificare per vallum. Balayar de pinghir-dàrat. M.
Velitari. Tankis.
Velle. Mau.
Vellicare. Pitsjil.
Vellicare præ ira. Tsjacar.
Velociter. Lacas bangat.
Velum. Layar, tabir.
Velum parietis, *lecti*. *idest*, *conopæum & similia*. Tabir.
Vena. Ourat dara, *idest*, *Neruus sanguinis*.
Venam incidere. Boyang dara‿.
Venam incidere. Sangrar. L.
Venari pulices. Malille.
Vendere. Diouwal.
Vendere in domo mortuaria‿. Lelong.
Veneno inficere. wrangan.
Venenosum. Bisa.
Venenum instar vnctionis. Oupas.
Venenum inaquatum. Bisa.
Venenum instar toxici. Cris wrangan.
Venia. Licensa. L.
Venire. Datang.
Venire in alterius locum. Ganti.
Vento linteum exponere. Anginacan cayn. M.
Venter. Prot.
Ventorum trigita duæ origines, *idest*, *plagæ sunt*. Matta angin adda tiga-poulo dua.
Ventus. Angin.

Ventus validus. Angin dras.
Venustè. Rame.
Venustus. Madjelis.
Verba. Bacattahan.
Verba nostra conueniunt. Dia pounja pacattàhan pàtout pada beta pounja pacattàhan. M.
Verbis varijs in emptione merciũ vti. Bacoucol.
Verè. Songho, songho songhò.
Verecundari. Malou.
Vereri. Bertacot.
Veritas causarum. Sabenarnja.
Vermis. Oular, tsjatsjing alalipa.
Vernare. Babonga.
Vernare. Tombo. *Quod herbis & arboribus tantùm applicatur*.
Verrere. Sappo, menjappo.
Verriculum. Tangho.
Versari in misero statu. Dia tinghal caybana.
Versus. Sebab.
Versùs banc partem. De sabela ini.
Vertere aliquid. Balic.
Vertere seipsum. Babalic.
Verticulum. Goulong. *Ibi vide varia eius significata*.
Vertigine capitis laborare. Capalla beta pousing.
Veru. Pangang.
Verus. Benar; songho.
Vesanus. Sedò.
Vesica. Ari-ari.
Vespera. Tarda. L.
Vesperus. Tarda. L.
Vesperus. Petang hari.
Vesperus vel occasus. Petang, wactou mengarib.
Veste alia se induere. Salin packeian.
Vestes cum isto valore compensantur, ponderantur, & æstimãtur. Cayin itou mattiacangong itou. M.
Vestes depictæ. Cayin bertoulis, *vide* toulis.
Vester. Pounja.
Vestigium. Tanda caki, bacas caki.
Vestis ad cooperienda verenda. Tsjauat.
Vestis consuitur. Romba packeian. *vid.* Romba.
Vestire. Packei.
Vetera vestimenta. Lamma.
Vetustas. Diaman, *vel* Oumour.
Vexillum. Bandera. L.
Via. Djàlan.
Via regia. Alamang, djàlanrayat, *vide* Djàlan
Vice prima. Sa-cali.
Vices primæ sunt. Barou sa-cali ini dia boat itou, *vide* Barou.

Vicibus

Vicibus singulis. Sedecalla, *vel* Sedecalla wactou.
Vicinus. Ampir. *Item* Decat; *idest, valde vicinus*.
Victus. Redjiki, *idest, Annona*.
Videre. Liat.
Videri. Beta fikir, *vel* Beta Kira Kira.
Videri. Pareffer. L.
Vidua. Balou-parampouan.
Viduus. Balou laki-laki.
Vigil. Djagga, berdjagga.
Vigilantem esse. Djagga.
Vigilare. Djagga-djagga.
Viginti. Dua poulo.
Vigor. Djaman-mouda.
Vim facere. Digagay.
Vincere. Laba, balaba.
Vincere sponsione. Menang. *Quod etiam certamen obtinere denotat*.
Vindicare. Balas-acan.
Vindicta. Balas.
Vinea. Anghor.
Vinea. Iebibi. T.
Vinea. Pohon anghor, *idest, Origo vuarum*.
Vinetum. Iebibi. T.
Vinum. Coa anghor, *idest, Succus vuarum*.
Violentiam exercere. Anjaya.
Vipera. Oular.
Vir. Laki-laki.
Vir iustæ ætatis. Tenga toubou.
Vir robustus. Orang bercoat.
Vir illustris. Oulobalan.
Vir senex. Veillo. L.
Virgo. Anac-dara. *vide* Anac. *Propriè sanguis* dara *dicitur*.
Virgo. Djoudjarou.
Virgulta. Anac. *Item*. Tsjabang.
Viri eximiij. Bobaro. T.
Viridis. Idjou.
Virtus. Bacti. *vel* Bactiàn.
Virtutes. Bactiàn.
Virus. Ratsjun.
Vis. Forsa. L.
Visus. Liat, njata.
Visus subrufus, *vel luteolus*. Tawar mouca.
Vita. Njawa.
Vitam elargiri. Idopacan. M.
Vitiare. Binàssa.
Vitiatio. Binassàhan.
Vitium. Souda.
Vitricus. Tiri.
Vitrum. Vidro. L.
Vitrum. Catsja.
Vitulus. Annac, lembou, *vel* Sapi.
Viuificare. Idopacan. M.
Viuum aduri, vel comburi. Matti de baccar. M.
Vlcera quæ ad cancrum tendunt. Tsjaranna.
Vlcus. Bisol, pourbato.
Vlna. Depà, gasa.
Vlterior ripa. Sabrang.

Vltimò. Achir.
Vltra. Lebe ca-adapan, deatas pada.
Vltra fluuium. De ſabela, *vel* de ſabrang ſongey.
Vltra mare. Pante, tepi laout.
Vltrò. Derri ſendirinja.
Vlulare. Nangis, menangis.
Vmbilicus. Pouſſat.
Vmbra hominis, vel beſtiæ. Bayang-bayang.
Vmbraculum. Lindong.
Vnà cum verre ſus colludere detrectat. Babbi tida mau badjantan. M.
Vnà cum ſimilitudine hoc dicit. Dia cotta dengan ſepertinja. M.
Vnicus. jang ſatou djouga.
Vniformis. Sabela.
Vniusmodi. Sa paracarra.
Vnquam. Barang-cali.
Vnus. Sa-orang, ſatou & ſa.
Vocabulum. Bacattàhan.
Vocare. Sebout.
Vocare aliquem. Panghil.
Vocauit, ideſt, condecorauit illum Rex titulo honorifico. Radja ſebou itou ſangage. *Qui titulus honorificus eſt* ſangage, *vti apud Hiſpanos, Grande d'Eſpaña*.
Vociferari. Teria, bateria.
Vola. Pahat.
Volare. Terbang.
Voluens. Pouſing, pouſing-acan.
Voluere. Goulir, goulong.
Voluntas. Dia pounja cahendac.
Voluptas. Naſsou.
Volutare. Gouling.
Vomere. Monta.
Vos tres. Ongco tiga orang. M.
Votum religioſorum hominum, & viſitationis locorum ſacrorum. Near.
Vox. Suàra.
Vrbanus. Tertip.
Vrere. Angos.
Vri. Angos.
Vrina. Kintsjing, *vel* Ayer ſeni, *ideſt, Aqua anguſta, verbi gratia, per anguſta loca tranſmiſſa*.
Vrna. Timba.
Vſpiam. De barang tampat.
Vſque. Sampei.
Vſque ad Regis aures perduxit. Dia ſampei-acan pada radja. *vid*. ſampei.
Ad finem vſque. Poutous, ſampei abis.
Vſura, vel verſura pecuniæ. Ganda, *ideſt, lucrum*.
Vſus. Adat, *vel* eſte adat, *ideſt, conſuetudo*.
Vt. Agar.
Vt contemptibiliter aliquem quis allo-

alloquatur, *dicit*. Tun-amba. M.

Vterque. Caduanja.

Vterum ferre, *ingrauidari*. Bonting. *Sub initium verò ingrauidationis* Mengidang *dicitur*.

Vterus. Prot.

Vtilitas. Ganda.

Vtinam. Salamat.

Vuæ. Boa anghor, *ideſt*, *fructus vineæ*.

Vulnus. Loucã.

Vultum componere. Hounje⁀. T.

Vultur. Alowis.

Vultus illius ſine vllo colore eſt: Dia pounja mouca ſerofa⁀. *vid.* ſerofa.

Vxor, *vel mater familias*. Iſtri.

Vxor mea. Beta pounja bini.

Vxorem repudiare. Boang bini.

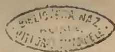
Z

Zelotypus. Tsjimboroang.

Zingiber. Alia, *vel* halia.

Zona. Icat pingang.

IRrepſerunt, benigne Lector, cùm primùm opus hoc Belgicè Indiceq. excuderetur, errores nõnulli, dum vnius literulæ vel mutatione, vel tranſpoſitione, alterato vocabuli ſignificato, aliud pro alio effertur. Quod cùm non niſi ab vtriuſque linguæ peritis aduerti corrigique poſsit; tu quicumque es, qui hæc idiomata calles, vt cùm in errores iſtos aliosue incideris, publico eos corrigas beneficio, rogatus eſto.

IRrepſerunt, benigne Lector, cùm primùm opus hoc Belgicè Indiceq. excuderetur, errores nõnulli, dum vnius literulæ vel mutatione, vel tranſpoſitione, alterato vocabuli ſignificato, aliud pro alio eſfertur. Quod cùm non niſi ab vtriuſque linguæ peritis aduerti corrigique poſsit; tu quicumque es, qui hæc idiomata calles, vt cùm in errores iſtos aliosue incideris, publico eos corrigas beneficio, rogatus eſto.

